

1893 - 1979

1979
RUGPIŪTIS - RUGSĒJIS
SEPTEMBER
Nr. 7

KARYS

KARYS

1979
Nr. 7 (1554)

Redaktorius
ZIGMAS RAULINAITIS
Administratorius
KĘSTUTIS BILERIS
Redaktoriaus pavaduotojas
JONAS RŪTENIS

Atskirus skyrius redaguoja:
S. KAUNELIENĖ
"TREMTIES TRIMITAS"

BALYS BRAZDŽIONIS
"Lietuviai Kariai Laisvajame
Pasaulyje"
BRONIUS BALČIŪNAS
"Karinės Žinios"
Leidžia:
L.V.S. RAMOVĖ N.Y. SKYRIUS

TURINYS

Pulkininkas Tomas Vidugiris	viršelis
Dr. P. Reklaitis — Christian Wilhelm von Faber du Faur ir jo 1812 metų karo veiksmų Lietuvoje vaizdai	265
A. Budreckis — Knygnešių karalius	272
B. B. — Lietuviai kariai pasaulinėje šaudymo olimpiadoje	275
M. Boguta — Šimtmečių kovų su teutonais liudininkai	277
K. Leknickas — Nuo tarnybos pulke iki Savisaugos Dalinių	283
Ū. Urbonas — Sovietų agentas-šnipas Kim Filbis	287
TREMTIES TRIMITAS	289
Prel. J. Kučingis — Už Dievą, laisvę ir žmoniškumą	290
J. Gliuda — Beminint Vilniaus Universiteto sukaktį	293
KARINĖS ŽINIOS	302
KRONIKA	304

ATSTOVAI:

Baltimore — M. Šimkus, Chicago — K. Juškaitis, Cleveland — J. Citulis, Australia — V. Šalkūnas

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

BOSTON, MA — S. J. Minkus
CHICAGO, IL — "Gifts International",
"Parama", Baly's Radio & Television
DETROIT, MI — V. Čižauskas (Šv.
Antano Parapijos Spaudos Kioskas),
V. Perminas
OMAHA, NB — Pr. Kovas
WATERBURY, CT — "Spauda"
WOODHAVEN, NY — "Romuva"

PLATINTOJAI

KANADOJE

TORONTO, ONT. — V.A. Aušrotas, P.
Misevičius, Aug. Kuolas

ANGLIJOJE

"Dainora" — 14 Priory Road; Kew, Sur-
rey; TW9 3DF. Tel. 01-940 6377

V. VOKIETIJOJE

Juozas Nevulis, 6793 Bruchmuehlbach-
Miesau 2 Bahnhofstr. 11

AUSTRALIJOJE

S. Slavickas, 22 Slevin St., No. Geelong,
3215, Vic.
W. Paluk, 1 Brentnall Ave., Blair Athol
5084, SA
S. Pačėsa, 13 Orchid Road, Guildford,
NSW, 2161

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams U.S. \$11.00, pusmečiui U.S. \$6.00, atskiro nr. U.S. \$1.50

Pinigų siųsti šiuo adresu: KARYS 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207, USA

KARYS, magazine for the veterans of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world

Published monthly except July and August by "KARYS" — 341 Highland Blvd., Brooklyn, N. Y. 11207, USA

Subscription U.S. \$11.00 per year. Single copy U.S. \$1.50 — Second Class Postage Paid at Brooklyn, N.Y. Publication No. ISSN 0022-9199

Isteigtas Lietuvoje 1919—
Nepriklausomybės kovų—
metais

KARYS

Atgaivintas Jungtinėse
Amerikos Valstybėse 1950
metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 7 (1554)

RUGPIŪTIS-RUGSĖJIS-SEPTEMBER

1979

CHRISTIAN WILHELM VON FABER DU FAUR IR JO 1812 METŲ KARO VEIKSMŲ LIETUVOJE VAIZDAI

DR. POVILAS REKLAITIS

Prancūziška pavardė Vokietijos aukštesnio laipsnių karininkijoje seniau nebuvo retenybė. Ne-
maža prancūzų kilmės karininkų tarnavo Prūsijos
karaliui: jie buvo hugenotų XVII amžiuje
atbėgusių Berlynan palikuonys. Faber du Faur
giminės kilmė buvo kita. Jų protėvis Jean du
Faur jau 1472 metais apleido gimtąjį pilį Pri-
brac prie Tulūzos, Pietų Prancūzijoje, nepasi-
sekus sąmokslui prieš Prancūzijos karalių, vad.
Armagnaco kare. Du Faurai atbėgę iš Wuerttem-
bergą¹ iš pradžių nešiojo miesčionišką pavardę
“Faber” ir, gyvendami krašto sostinėje Stuttgarte,
pakilo į valdininkų luomą. XVIII amžiuje Wuert-
tembergo karo maršalas Christian Wolfgang Faber
gavo iš imperatorės Marijos Teresės barono titū-
lą ir teisę prisiegti protėvių pavardę “du Faur”.
Šito maršalo palikuonys visi buvo kariai Wuertt-
tembergo hercogo tarnyboje, kavaleristai, geri jo-
jikai, galop ir dailininkai — žirgo vaizduotojai.²

Christian Wilhelm von Faber du Faur gimė
Stuttgarte 1780.VIII.18, Wuerttembergo kavaleri-
jos generolo šeimoje, ruošėsi kario profesijai sy-
kiu nuo jaunų dienų pamėgdamas meną: pieši-
me buvęs stiprus. 1807 Tuebingeno leidėjas Cotta
išspausdino raizininiais jo pieštų 52 lapų jumo-
ristinių kortų seriją, vaizduojančių Šilerio Wallen-
šteino personažus. Kiekvieną laisvą minutę nuo
karinės tarnybos jis skyrė karinių veiksmų pie-
šimui, įsigydamas gerą techniką ir sugebėjimą,
dokumentuojant natūralią situaciją, išryškinti isto-
rinio įvykio reikšmingumą. Kaip palydovas tuo-
metinio Wuerttembergo princo Wilhelmo von
Wuerttemberg jis dalyvavo Napoleono 1812 metų
žygyje per Lietuvą Maskvon.³ Į šį pavojingą
karą Wuerttembergas įsivėlė ne laisva valia. Na-
poleonas, okupavęs mažą hercogiją, privertė 1802

Pav. 1. Generolas ir dailininkas: Christian Wilhelm von Faber du Faur. Pagal jo autoportretą, pieštą 1813 m. balandžio 17 d. akvarele.

sudaryti su juo separatinę taiką, vėliau ir sąjungą, įpareigojančią dalyvauti jo karuose, už ką Napoleonas 1805 hercogui Freidrichui von Wuerttemberg suteikė karaliaus titulą.⁴

1812 m. mobilizacijos įsakymą žygiui į Rusiją Wuerttembergo korpas gavo vasario mėn. Pirmi daliniai garnizonus paliko vasario ar kovo mėn. ir rinkosi Oehringeno apylinkėse, kur juos apžiūrėjo ir su savo pulkais atsisveikino krašto karalius. Balandžio 3-čią dieną šitie daliniai pasiekė Leipcigą, kur iš jų buvo sudaryta 25. divizija (apie 16,000 vyrų) ir įterpta į Napoleono armijos III-čią korpa kartu su prancūzais, portugalais ir kroatiais. Leipcigan atvykęs princas Wilhelmas von Wuerttemberg perėmė divizijos vadovavimą. Balandžio 21 d. III-sis korpas, susirinkęs Frankfurto prie Oderio apylinkėse, buvo patikrintas jo vyriausiojo vado, maršalo Ney. Žygio metu per Vokietiją ir Lenkiją 25. divizijos karininkai nakvodavo užėigose ar klebonijose — paskutinė patogė nakvynė buvo pas malūnininką

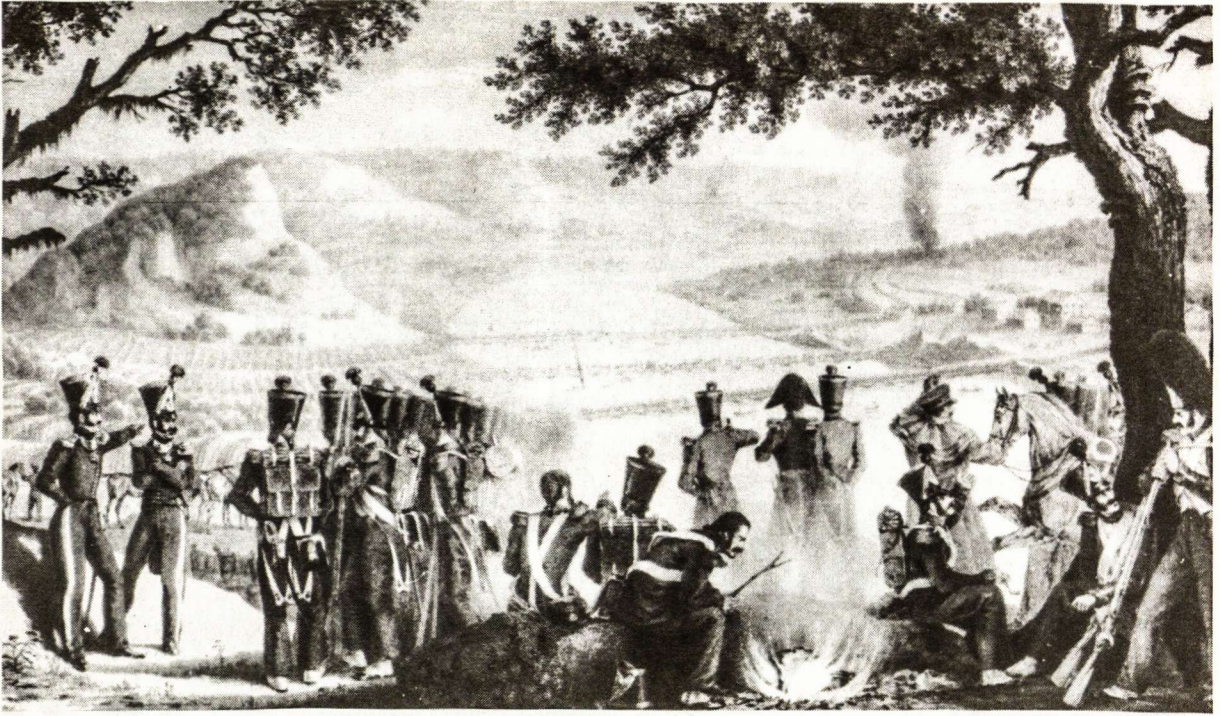
Rytprūsioose, netoli Lietuvos sienos. Vėliau jau teko nakvoti bivakuose po atviru dangum, iš šakų pastatytose lapinėse.⁵

DAILININKO VEIKLA KARO ŽYGYJE

Dailininkas Christian Wilhelm Faber du Faur, Lietuvą pasiekęs su 25. divizija, tarnybiškai buvo jos artilerijos kapitonu, bet sykiu būdamas divizijos vado — Wuerttembergo sosto įpėdinio — draugas ir palydovas, turėjo uždavinį žygio metu piešiniu fiksuoti karo veiksmų eigą. Tuo atžvilgiu jį galima laikyti vienu iš pirmųjų karo korespondentų (vok. Kriegsberichterstatter). Viso žygio metu, pradedant bivaku prie Nemuno ties Kaunu, birželio 24 d. ir baigiant dalinio likučių rinkimosi punktu prie Elbingo, gruodžio 21 d., Faber du Faur, atidžiai stebėdamas kariuomenės stovį, jos veiksmus ir krašto aplinką škiecavo į sąsiuvinius, juos išsaugodamas savo portfelyje. Piešiniuose dominuoja bivakų — nakvynės stovyklų — ir jų aplinkos vaizdai, nes žygio pertraukų metu

Pav. 2. Faber du Faur. Vaizdas iš stovyklos į Nemuno slėnį naktį iš 24 į 25 birželio 1812 metais. Pagal dailininko ranka pieštą akvarelę.

Pav. 2 a. Faber du Faur. "Napoleono kalnas" ir Nemuno pakrantės būsimųjų Žemųjų Šančių terene. Išpjova iš F. Federerio litografijos.

buvo geriausios sąlygos piešimui. Ypač šie bivaikų piešiniai pasižymi ramiu objektyvumu, blaiviu detalių pagavimu, be batalistinio teatriškumo, tuo tarpu kovos scenose turėjo būti įterpti taip pat kaipurie motyvai, piešti iš atminties. Kadangi škieuose buvo tiksliai žymimos nupieštojo įvykio data ir vieta, piešiniai įgavo istorinio dokumento vertės: jie papildė istorijos duomenis ir patikslina memuarus. Kadangi žymi dalis 25. divizijos bivaikų piešiniuose yra tiksliai sužymėti, jų pagalba galima rekonstruoti divizijos žygio kelią. Turint omenėje, kad iš 16,000 wuerttembergiečių tik vos 200 vėl tepamatė tėviškę, reikia laikyti ypatinga laime, kad Faber du Faur, dalyvaudamas visame žygyje, galėjo pats išsigelbėti, ir kad ypatingai vargingame pasitraukime sugebėjo išsaugoti savo portfelį su škieais. Laimingai sugrįžęs, dailininkas buvo tuoj pakeltas majoro laipsnin ir gyveno prie savo garnizono Ludvigsburge. Draugų ir pačio karaliaus raginamas, jis 1827-1831 m. savo iš žygio išgelbėtus škieus — jau ramiose taikos sąlygose — perpiešė spalvota akvarele į 100 išpūdingai išbaigtų scenų, kurios netrukus buvo Eberhardo Emmingerio, bei jo bendradarbių, pervestos į litografiją ir 1831-1843 m. Stuttgarte atskira mape išleistos; išsamius paaikškinimus

šitiems vaizdams parašė majoras F. von Kausseris, dailininko karo žygio draugas ir jo atvaizduotų įvykių betarpiškas liudininkas.⁶ Faber du Faur karo žygio vaizdų akvarele 1927 m. įsigijo Bavarijos Karo Muziejus, kuriame jos išliko ir per paskutinio karo bombardavimus (visi matėme šio muziejaus griuvėsius po karo Munchene).⁷ Akvarelių pirmasis lapas yra dailininko autoportretas, rodąs dar palyginti jauną karį — 1812 metų žygio metu jam buvo 32 metai — laisvoje menininko laikysenoje, bet turintį akylaus stebėtojo žvilgsnį (Pav. 1). Nepavyko išaiškinti, ar patys pirminiai jo karo žygių škieų sasiuviniai yra kur išlikę? Dar žinoma, kad Faber du Faur, dideliame formate ir aliejumi, nupatė paveikslus "Perėjimas per Berezina" ir "Vilniaus kavinėje". Pasiekęs generolo laipsnį ir karinio attachée prie Frankfurto parlamentaro pareigas, Faber du Faur mirė 1857.II.6 Stuttgarte.³

KARO VAIZDAI LIETUVOJE

Iš 100 Faber du Faur publikuotų karo vaizdų mus domina 40 nupieštųjų Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės — Lietuvos bei Gudijos teritorijoje, iš kurių bent 17 pasakoja įvykius etnografinėje Lietuvoje. Šiame straipsnyje noriu per-

Pav. 3. Faber du Faur. Poilsinė stovykla miške prie Vievio 1812 m. birželio 28 d. Pagal E. Emingerio litografiją.

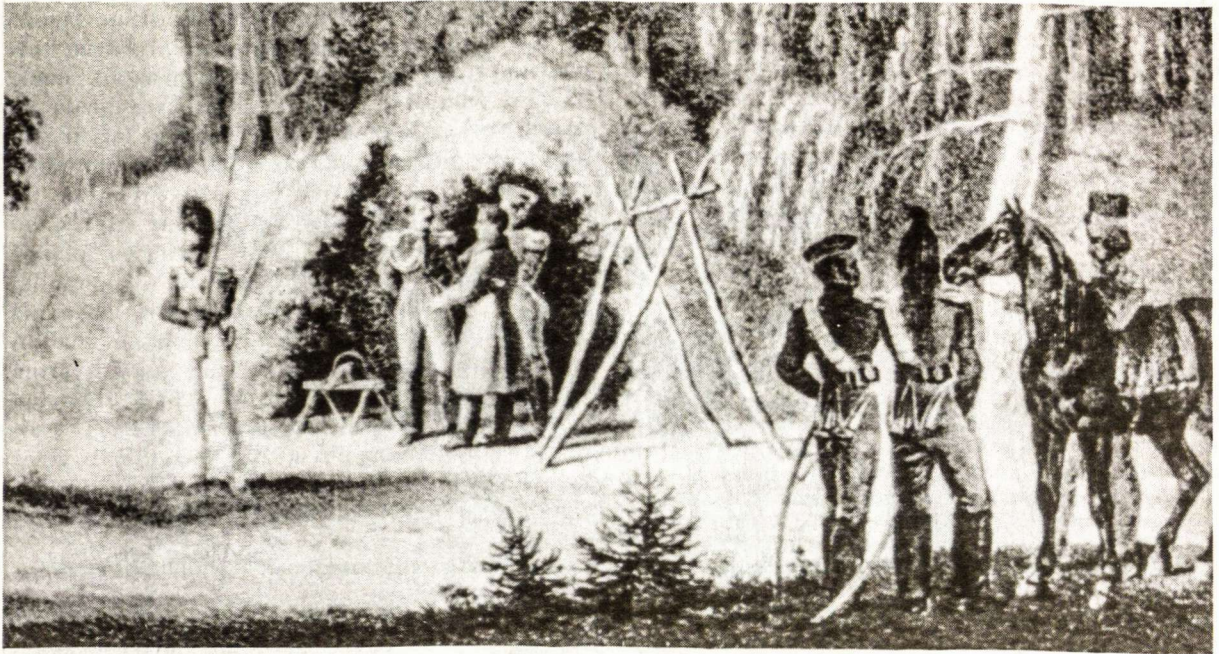
žvelgti paskutinius, sykiu publikuoti ištraukų iš jiems priklausančių tekstų vertime. Vaizdų paaiškinimai litografijų apatiniame krašte yra perimti iš Faber du Faur karo lauko škicų su tikslomis dienos ir vietovės metrikomis vokiečių ir prancūzų kalba, kaip ir Kausslerio platesnieji tekstai parašyti šitose kalbose.

Šio teksto pradžioje trumpai aprašomi Didžiosios Armijos sudėtis ir jos dalinių žygio kryptys karo pradžioje⁸ bei 25. divizijos (wuerttembergiečių) žygis per Suvalkiją, kuri anuomet priklausė Varšuvos kunigaikštijai, iki Nemuno, kuriuo tada ėjo Rusijos imperijos pasienis. Vaizdų serija prasideda bivaku kairiajame Nemuno krante, Pakaunėje, priešais Šančius, arčiau Panemunės, kurį 25. divizija pasiekė birželio 24 d. naktį. Pernakvojusi, kitą dieną, 25 birželio rytą, divizija persikėlė per Nemuną, taigi visą parą vėliau, kaip pirmieji Napoleono Didžiosios Armijos daliniai, kurių persikėlimas per Nemuną prasidėjo birželio 23 d. vėlai vakare.

Patiekiami litografijų paaiškinimai vertime ir originalo kalbose, toliau mjr. Kausslerio teksto ištraukos vertime:

I. Prie Nemuno 1812 m. birželio mėn. 25 d. "Aux bords du Niemen, den 25 Junius 1812. Faber du Faur del. Fr. Federer lith." (Pav. 2).⁹

"... III-sis armijos korpus birželio 21 d. palikęs bivaką prie Kalvarijos (Kalvary) ir po įtempto žygio pasistūmėjęs pro Liudvinavą (Ludowinowe ir Marijampolę (Marienpol), pasiekė Panemunę (Poniemen) tik birželio 24 d. vakare, prieš tai didžiu pavojum peržengęs degantį mišką,¹⁰ ir sustojo prie kitų jau susirinkusių dalinių, kurių bivakai begalo tęsėsi slėniu kairiajame Nemuno krante bei ant šlaitų. Gražią vasaros naktį ugniakurų šviesos be skaičiaus, kiek akys mato, kloniuose ir aukštumose prisėtos, sudarė žavingą vaizdą; reikėjo stebėtis, kaip atrodė tie patys plotai kitą rytą, kai ugnys užgeso, daliniai jau susigrupavę gavę įsakymus žygiui, pradėjo judėti. Vasaros spindesy kalvos ir slėniai atrodė atgiję ir lyg patys judėtų ir prie Nemuno artintųsi. Visi smagūs ir drąsūs, pilni gražiausių vilčių veržėsi Rusijos žemėn įžengti, ir kas galėjo tada pamanyti, kad iš šios armijos pačios gražiausios ir karuose labiausiai patyru-

Pav. 3 a. Faber du Faur. Dailininkas pokalbyje su 25 divizijos vadu Wuerttembergo sosto įpėdiniu Wilhelmu. Išpjova iš pav. 3.

sios, kokių kada nors pasaulis buvo matęs, kad iš šių daugelio tūkstančių į kovą prieš Rusiją vedamųjų didesnė dalis trumpu laiku savo kūnais ir ginklų laužu apklos priešo žemę, ir tik maža dalis 5 mėnesius vėliau peržengs sušalusį šio Nemuno ledą visiškame sumišime”.

Panemunės bivako vaizdas ir tekstas perduoda gan teisingai šios vietos Nemuno slėnio topografinius santykius ir Pakaunės peizažo nuotaiką. Matomasis Nemuno kilpoje beveik tuščias laukas, jame XIX amžiaus antroje pusėje užstatė Žemieji Šančiai, Kauno miesto dalis. Vad. Napoleono kalnas (Pajiesio piliakalnis) tikrumoje nebuvo toks aukštas ir status.

II. Jo Karališkosios Didenybės kronprinco Wilhelmo von Wuerttembergo bivakas prie Vievio 1812 m. birželio 28 d. “Bivouac Sr. Königl. Hoheit des Kronprinzen von Wuerttemberg bei Eve, den 28 Juni 1812. — Bivouac de S.A. le Prince Royale Guillaume de Wurttemberg près d'Eve le 28 Juin 1812. Faber du Faur del. E. Emminger lith.” (Pav. 3).

“Paskutiniųjų dienų vargingi žygiai, prieš persikėlimą per Nemuną ir po jo, iki Vilniaus apylinkių vertė III-jį armijos korpą sustoti vienos dienos poilsiui. Korpas, visiškai išsemtas ir sumažėjęs dėl atsilikusiųjų, birželio 27 d. naktį, po 14 dienų žygio, pasiekė Vievį (Eve). Malonaus

miškelio pakraštyje sustojusiai 25. divizijai birželio 28-ji buvo paskirta poilsio diena. Greitai ir paskubomis iš šakelių buvo pastatytas lengvų kvepiančių lapinių trumpalaikis miestas, pirmoji eilė lapinė pašiūrė mūsų visų myliniausiam tėvynės vadui — mūsų geriausioji viltis; taip kaip jis su savo ginklo draugais visus vargus ir trūkumus bei pavojus kartu pakėlė, taip ir čia, virš jo brangios galvos, kaip ir virš jo paskutinio kario, skliaudėsi žalių šakelių pastogė. Birželio 29 d., atsigaivinę šia ramybe, papildytomis eilėmis, pasistūmėjome prie Neries, prie Kerageliškės (Kirgaliczky) mėgindami ten persikelti per Nerį”.

“Eve” vietovardžio forma paimta iš slavų “Jewie” vardo Vieviui. Vievio miestelis nei vaizduojamas, nei aprašomas, taigi daliniai buvo sustoję ne miestelyje, bet į rytus nuo Vievio esančiuose lapuočių miškuose. Nuostabu, kad Napoleono armija nebuvo aprūpinta sudedamomis kilnojamosiomis palapinėmis (iš audeklo ar kt. medžiagų), kai tokios jau nuo antikės buvo naudojamos kone visuose karuose. Didžiosios Armijos kariai kiekvienoje stovykloje nakvynei turėjo saustyti vis iš naujo nekilnojamas pašiūres ar primityvius vienos pusės stogelius iš medžių šakų. “Kirgaliczki”, slavų “Kierogieliszki”¹¹, lietuviškai Kerageliškės¹² kaimelis randasi Neries kilpoje ir

Pav. 4. Faber du Faur. Lietuvos valstiečio apiplėšimo scena Vievio apylinkėse 1812 m. birželio 29 d. Iš kopijos 1898 metų leidinyje.

iš vakarų siekia kairįjį Neries krantą.

III. Prie Vievio 1812 m. birželio 29 d. “Bei Eve, den 29 Junius 1812. — Près Eve le 29 Juin 1812. Faber du Faur. Lith Gnauth. (Pav. 4).¹³

“Reikalingo maisto parūpinimas iš krašto, pro kurį žygiuojama, jokiame karo žygyje nebuvo toks dažnas ir niekuomet nebuvo palydimas tokių apsunkinančių aplinkybių, tiek kariams tiek ir krašto gyventojams, kaip šiame kare, kai kariuomenei, dėl greito žygiavimo ir dėl didelio skaičiaus, visko trūko, net būtiniausi dalykai buvo sunku pristatyti, ir tad reikėjo viską palikti atskiro žmogaus pastangoms. Nuo Vievio, galima skaityti, prasidėjo šitas nelaimės nešantis rekvizicijų būdas ir su tuo neišvengiami krašto plėšimai. Nuo šios vietos, dieną iš dienos, buvo galima matyti virtines tokių pavienių plėšikaujančių karių, bei mažų palikčių be priežiūros dalinių, kurie į visas puses skubėjo, kad sau reikalingesnio susirastų, kuomi apsikrovę jie vakare grįždavo į bivaką. Ne vien tik, kad šitokia tvarka labai neigiamai veikė lietuviškųjų kraštų (der litauischen Provinzen) nuotaikas, kurie, nors nuo rusų valdžios viešpatavimo atsimetę, dabar vieton naudos, kurios jie iš naujojo sąjungininko tikėjosi, tapo visu armijos pločiu

palikti jų naujųjų globėjų ir sąjungininkų slepiančiam plėšimui, bet ir kariškoji drausmė tapo per tai savo tvirtame pagrindė sukręsta, ir kaip tik šis parėdymas, kurio tikslas buvo armiją išlaikyti, buvo kartu viena iš priežasčių, kuri privedė prie šios kariuomenės žlugimo, kokio antro istorija nežinojo”.

25. divizija ypatingai pasižymėjo rekvizicijų ekscesais, plėšikavimu, dėl ko pats imperatorius nusiuntęs papeikimą jos vadui Wuerttembergo princui ir net atšaukė du jo generolus.¹⁴

IV. Tarp Kerageliškės ir Sudervės 1812 m. birželio 30 d. “Zwischen Kirgaliczky & Suderwa den 30 Juni 1812. — Entre Kirgaliczky & Suderwa le 30 Juin 1812. Faber du Faur del. David & Vandenbruck lith.” (Pav. 5).

“Birželio 29 d. III-čia armijos korpas prie Vievio pakilo ir be paliuvos lyjant, vidurdienį pasiekė smarkiai pabiurusios Neries krantus. Kadangi tiltas buvo sudegęs, tai kol buvo paruoštas rąstų tiltas, reikėjo prie kranto sustoti bivakui. Birželio 30 d. prieš piet buvo jau galima per naują tiltą eiti. Trunkęs lietus, kuris pylė kaip iš kibiro, ne tik mūsų bivaką pavertė bala, bet ir žemę aplink taip pratilžė, kad sunku buvo bepaieiti pirmyn. Kitame krante teko susidurti su krantui paraleliškoms keliomis gan sta-

čiomis aukštumomis, į kurias reikėjo pakilti norint pasiekti Sudervę, bet pabiurusioj žemėj vėžimai tik vargu buvo galima stumti pirmyn. Jei viena vora rado per tas aukštumas kokią kelią, ir jei pavyko kelias kanuoles, su dideliu įtempimu ir dvigubu skaičium arklių, prastumti, tai kaip tik dėl šio darbo jau ir šis kelias buvo taip suvažinėtas ir ištilžęs, kad kitų sekkančių vežmenų ratai iki ašies ir dar giliau įklimpdavo, taip kad reikėjo ieškoti kito kelio, kuris dėl tos pačios priežasties greit to pačio likimo sulaukdavo. Per tai žuvo šimtai arklių, kurie įklimpę purvynan pažymėjo pirmas kelias valandas III-čio korpo žygio po perėjimo per Nerį. Per šį vieną žygį nuostoliai arkliais buvo tokie dideli, kad reikėjo vieną dvylikinę bateriją ir pusę artilerijos rezervų, dėl arklių stokos, paleisti į Vilnių 'en depot'".

Mums šiandien nesuprantamas ano meto vadovybės taktikos neplaningumas: taikyta į Kera-

geliškę, į kurią iš Vievio vedė vieškelis į ten buvusį tiltą per Nerį, bet žygiuota prieš tai nepasitikrinus ar tiltas dar ištikrųjų stovi. Kadangi tiltas buvo sudegęs, daliniai turėjo nakvoti prie kranto, kol buvo pastatytas naujas tiltas. Kitoj pusėj Neries nebuvo gerų kelių Sudervės link, reikėjo perkopti kelis upokšnių slėnius su staciai krantais. Šito žygio tarpsnį anapus Neries rodo litografija, pagal Faber du Faur.

(Bus daugiau)

Išnašos

1. Wuerttemberg (Viuerttembergas) valstybė Pietų Vokietijoje gavo savo vardą nuo kalno 'Wirtemberg', ant kurio viduramžiais stovėjų grafų pils — šiandien Stuttgarto gyventojų pasivaikščiojimo vieta. Įsigiję daugiau žemių, taip pat Prancūzijoje, šie grafai 1495 gavo hercogų titulą. Hercogijos sostinė buvo Stuttgarte, krašto universitetas — Tuebingene (įst. 1477), kuriame XVI ir XX amžiuose studijavo taip pat lietuviai; puošni hercogų rezidencija XVIII a. pastatyta Ludwigsburge, kuriame stovėjo svarbiausi kariniai daliniai.

Pav. 5. Faber du Faur. Sunkios žygio sąlygos perėjus per Nerį ties Karagėliškėmis ir pakeliui į Sudervę 1812 m. birželio 30 d. Pagal David-Vanderbrucko litografiją.

Knygnešių karalius

ALGIRDAS BUDRECKIS

(Pabaiga)

Šį kartą Bielinį policijai buvo įskundę latviai. Mat, Bielinis atvažiavo į Mintaują tuščiu vežimu ir sustojo vienoje vietoje. Knygas paslėpė. Gyventojai pamatę jo tuščią vežimą manė, kad jis koks vagis.

Apie 1900 m. prie Raseinių buvo suimti du vežimai knygų, Bielinis uriadnikui davė 75 rublius kyšio ir šis paleido ir liepė bėgti į mišką. Arkliai pasiliko uriadnikui.

Kaip yra rašęs Biržų kunigas P. Jakubėnas, „anais laikais daug lengviau buvo parašyti straipsnį ir laikraštį leisti, negu jį platinti“. Reikia didelio apsukrumo ir sumanumo tam dideliam darbui tinkamai atlikti. Bielinis kaip tik pasižymėjo reikiamu apsukrumu. Biržų apylinkėje jis buvo žinomas beveik išimtinai kaip „Barzdyla“, dėl jo didelės barzdos, kurią jis dažnai užsiaugindavo savo išvaizdos pakeitimui, kad geriau išvengtų policijos.

Čia dar reikia pažymėti, kad Bielinis turėjo paprotį už nakvynę atsilyginti tik knygomis. Visur, po kiekvienos nakvynės apdovanodavo jauni-

mą knygomis: mergaitėms duodavo gražiais viršeliais maldaknygių, vaikinams kokių nors knygelėlių. Labiausiai mėgdavo dovanoti Valančiaus *Palangos Juzę* ar *Pajudinkime, vyrai, žemę*. Jis sakydavo: „Jeigu duosiu pinigų — juos išleis gal ir visai be naudos, tuo tarpu knyga atneš naudą: Vistiek bus mesta šviesos kibirkštėlė, žmonės bus pastūmėti prie skaitymo, galvojimo...“

Brangiausiai Bielinui teko atspirkti paskutinį kartą, 1902 m. Tada Bielinis atvažiavo į Rimkūnų kaimą literatūros platinti. Palikęs arklį pas vieną ūkininką ir pasiėmęs knygų ryšulį, ėjo platindamas po kiemus. Ir štai, įeidamas į vieną namą, susitiko iš ten išeinantį uriadniką, kuris buvo atvykęs kažkokiais tyrinėjimo reikalais. Čia uriadnikas jį suėmė ir nuvarė į Pasvalį pas pristavą. Bielinis pasivadino save Jonu Kaliku ir sakėsi knygų ryšulį radęs pakelyje.

P. Rusecko *Knygnešio* Pirmame Tome yra vaizdžiai nupasakotas šis didvyriškas Knygnešių Karaliaus nuotykis. Toliau cituojama pilna ištrauka iš Rusecko knygos:

2. Faber du Faur'ų kilmė paaiškėjo užtikis čia referuojamojo dailininko provaikščio, taip pat generolo, abiejų pasaulinių karų dalyvio, atsiminimų knygą, plg. Moritz von Faber du Faur: *Macht und Ohnmacht. Erinnerungen eines alten Offiziers.* Stuttgart 1953, p. 13-14.

3. Apie Christian Wv. Faber du Faur žr.: H. Holland, in: Thieme-Becker. Bd 11. Leipzig 1915, p. 157; Robert Scholtz: *Von Faber du Faur. Eine Soldaten- und Malerfamilie.* In: *Deutsche Soldaten-Zeitung.* München v. 25.3.1954; P. Reklaitis, in: *Lietuvių enciklopedija.* 6 t. South Boston 1955, p. 152 su 1 pav.

4. Karaliaus titulą išlaikė jo įpėdiniai: Wilhelm I ir Wilhelm II von Wuerttemberg, kol šis 1918 m. atsisakė nuo sosto. (Wuerttembergo istorija Lietuvių enciklopedijoje liko neaparta; straipsnyje apie po II pas. karo įsteigtą Baden-Wuerttembergo valstybę paliesta tik Badeno istorija).

5. Plg. *Die Wuerttemberger in Russischen Feldzug 1812.* Stuttgart 1911, p. 5-21; Paul Holzhausen: *Die Deutschen in Russland 1812.* Berlin 1912, p. 1-38: *Zug durch Deutschland. Leben in Polen un Litauen.*

6. *Blätter aus meinem Portfeuille, in Laufe des Feldzugs 1812 in Russland an Ort und Stelle gezeichnet von C.W.v. Faber du Faur, und mit erläuternden Adeutungen begleitet von F. v. Kausler.* Stuttgart: C.F. Autenrieth 1831. Folio. Priedas: *Erläuternde Adeutungen beigegeben von F. v. Kausler zu dem Werke von C.W. v. Faber du Faur...*

Stuttgart 1831. — Greit pasirodė naujas komentaras: *Der Feldzug in Russland 1812, nach hundert Bildern Faber du Faur's historisch und ästhetisch erläutert von Rudolph Lohbauer.* Stuttgart: Autenrieth 1845. Skaitytoji patogesnė laida viename tome iliust. autotipija: C[eneral] De Faber du Faur, ehemal. Württemberg. Artilleriemajor in der III Armee (Marschall Ney): *Napoleons Feldzug in Russland 1812. Mit Text von Major F. von Kaussler und Einleitung von Armand Dayot.* Leipzig: Schmidt & Günther 1897. 319 p., 5 lap. su 106 lent. ir 52 pav. tekste.

7. Scholtz o.c. ten ir viena akvarelės reprodukcija

8. Tai čia išleidžiama, nes Didžiosios Armijos korpų ir jų dalinių sąrašą bei jų dislokacijos žemėlapius karo pradžioje mūsų žurnale jau patiekė A. Budreckas: *Napoleono karo veiksmai Lietuvoje,* in: *Karys.* 1973, Nr. 5 tt.

9. Čia reprodukuojama akvarelė iš Bavarijos Karo Muziejaus rinkinių.

10. Žygi per degantį mišką Suvalkijoje smulkiai aprašo von Martens: *Vor fünfzig Jahren.* Stuttgart u. Oehringen 1862, plg. *Die Württemberger o.c.,* p. 22-23.

11. Žr. *Karte des westl. Russlands* 1915.

12. Žr. *Lietuvos žemėlapij išl. Karo Topogr. Skyriaus* 1937 m.

13. Dėl techniškų priežasčių čia reprodukuojama iliustracija iš 1897 m. leidinio (plg. išn. 6).

14. Plg. Holzhausen o.c. p. 19.

Tardymo metu Bielinis išsipašęs į pristavo (Pasvalio pristavo — A.B.) virtuvę ir ten, susitkęs pristavo pačią, įdavė jai 50 rub. kyšio, kuris savo padarė. Po to, pristavas tardydamas, pagaliau, griežtu ir piktu balsu ištare, žinoma, rusiškai: — Tokį nusidėjėlį reikia nusiųsti Panevėžio isprauninkui.

Šis Bielininiui buvo naudinga, nes jeigu būtų siuntę jį į Biržus, ten būtų pažinę ir dalykas būtų blogai pasibaigęs. Be to, kada Bielinis buvo suimtas Rimkūnų kaime, uriadnikas, paėmęs jo arklį su vežimu ir knygomis, nugabeno į Pasvalį, kur kaž kas arklį su vežimu pavogė ir knygos tuo būdu prapuolė, o drauge prapuolė ir kaltės įrodymas. Nežinia, kas čia tai padarė: ar duotas pristavieniui kyšis, ar Bielinio draugai.

Panevėžio isprauninkas (ar jo raštininkas), gavęs kyšį, nutarė Bielinį varyti į Biržus pas tardytoją, ir įdavė jį varyti ne policijai, bet dešimtininkams. Vienas dešimtininkas, varydamas Bielinį iš Panevėžio, pasakęs:

— Aš žinau, koks tu paukštis esi; nepaleisiu, tu knygas gabenai.

Pasupėnų kaime Bielinis už paskutinius pinigus dešimtininką nugirdė. Dešimtininkas Bielinį nusivedė į Talkonių kaimą pas Juzeliūną į nakvynę. Bielinis, ir pirmiau visą laiką galvodamas, kaip nuo savo palydovo pabėgti, sumanė kaip tik iš čia bėgti.

Kad geriau pasisektų pabėgti, Bielinis nusiavė batus ir pakabino juos džiovintis, sermėgą metė į kitą pusę, o pats atsigulė prie pečiaus, besiskųsdamas, jog esąs nesveikas ir nuvargęs.

Dešimtininkas, pavaikštinėjęs ir pamatęs, kad Bielinis guli nusiavęs batus ir nusimetęs sermėgą, išgėręs, kietai užmigo. Bielinis, apsimitęs įmigusių, laukė patogios valandos, kada visi sumigs. Visiems sumigus, jis patylomis atsikėlė ir išėjo iš namų, kaip gulėjęs. Buvo tai šaltas vasario mėnesio laikas. Išėjęs ir persiritęs per šakų (virbų) krūvą, pasileido basas ir vienmarškinis bėgti laukais. Kai kojos atgeldavusios, guldavęs ant nugaros, kojas iškeldavęs aukšty, patrin-davęs ir vėl bėgdavęs toliau. Kad nesivyty pėdomis, pribėgęs upelį, šoko į vandenį ir bėgo vandeniui kokius 3 kilometrus iki Auriškių kaimo, kur turėjo gerą pažįstamą. Pažįstamojo paties nerado namie. Tarnaitė tuojau jį aprėdė, bernas užsisodinęs ant arklio, nu-jodino 3-4 kilometrus į kitą kaimą pas Mitkų. Nors pabėgti pasisekė, bet nuo šio karto paio jo stipri sveikata ir pradėjo silpnėti; jau niekad nebeatgavo visiškios sveikatos, nors darbą ir toliau tęsė.

Tuo būdu, per savo 30 metų darbavimosi Bielinis išplatino begales knygų, ypač turint ome-nyje tai, kad šis stebėtinai, energingas žmogus beveik niekad dviejų naktų vienoje vietoje nenakvojo. Uoliausiai platino “Aušrą”, “Varpą” ir “Ūkininką”, nors visuomet turėdavo ir “Tėvynės Sargą”, “Šviesą” ir “Apžvalgą”.

Tokiai ir panašiais būdais Knygnešių Karalius

išvengė kalėjimo ir Sibiro, nors po paskutinio bėgimo pašlijo jo sveikata.

VI

Bielinis buvo ne tik lietuviškų raštų platin-tojas, bet taip pat ir rašytojas. Jis rašė, važiuo-damas ant vežimo su knygomis, ar sustojęs kur nors. Bielinis bendradarbiavo “Aušroje”, o vėliau ir kituose laikraščiuose. Jo raštai buvo skiriami ne šviesuoliams, o liaudžiai. Jis smerkė Basana-vičių, Kudirką ir kitus inteligentus, kad jų vei-kalai Lietuvos liaudžiai netinką, nes nenurodą Lietuvos ūkio ir artimiausių liaudies gyvenimo reikalų. Bielinis apie juos sakydavo, kad “jų raš-tai yra tik dėl inteligentų pasigražiavimo”.

Bielinis net pats 1897 m. pradėjo leisti pa-čioje Lietuvoje laikraštį. Šį vienintelį Lietuvoje nelegaliai išspausdintą laikraštį jis pavadino “Bal-tuoju Ereliu”. Mat, Bielinis buvo įsitikinęs, kad lenkai tą ženklą pasisavinę. 1896 m. Bielinis parsigabeno iš Prūsų nupirktą iš Martyno Jan-kaus rankinę spaustuvėlę. Jis ją sudėjo pas Sta-sį Pavilionį. Saločiaus valsčiaus Grybkelių kaime išmokęs rinkti Pavilionį, Bielinis įtaisė spaustuvę pas eigulį Bajorūną. Popierių atgabeno iš Rygos. Visą tekstą prirašė pats Bielinis ir pats išplati-no 300 egzempliorių. “Baltasis Erelis” buvo “terp-tautiškas politiškas laikraštis” skiriamas mažžem-iams ir ūkininkams patriotiškais ir ekonomiškais klausimais. Antras numeris, Bielininiui ir Pa-viloniui susirgus, neišėjo.

Tačiau, Bielinis “Baltąjį Erelį” atgaivino 1911 m. liepos 16 d., bet dabar spausdino M. Jankaus spaustuvėje Tilžėje. “Baltojo Erelio” antras nu-meris pasivadino “mėnesinis politikos, mažžemių ir bežemių laikraštis”. Leidėjas ir redaktorius buvo “Lietuvos Teokratas Juozapas Baltasis Ere-lis”. Trečias numeris pasirodė 1912 m. liepos 16 d. Medžiagos didžiausią dalį sudarė žinios apie Kapiškių valstiečių kovas su ponais, apie dvarininkų jiems padarytas skriaudas. Dar 1911 m. numery Bielinis siūlė atšaukti Lietuvos atsto-vus iš Dūmos, nes jie pražudysią Lietuvą žemės klausimuose, ir pasakė: “Išlošęs nuo Maskolijos rėdo Lietuvos bažnyčios valnybę ir kunigams liuosybę”.

Viduklės valstietis-knygnešys Juozas Sakalaus-kas savo straipsnyje “Sunkiausiais knygnešių ke-liais” (P. Ruseckas, red. *Knygnešys*, I, psl. 161) prisiminė, kaip Bielinis savo laikraščius platino:

1912 ar 1913 metais atvažiavo pas mane Bielia-kas su “Baltuoju Ereliu”. Gana maloniai mums pasi-kalbėjus, aš jam sakau: “Vargstam, vargstam, o nieko neiškovojam”. Bet Bieliakas sako: “Taip! Atgavome

spaudą, visi rankas nuleidome manydami, kad jau užbaigtas darbas. Bet ne! Dirbkime, kol jėgų turėsime, kol atgausime tėvynę. Ir aš nemirsiu tol, kol nepamatysiu Lietuvos kareivio!”

1911 ir 1912 m. Bielinis “Baltajame Erelyje” aiškiai paskelbė besiantinančią Lietuvos nepriklausomybę ir žemės reformą. Jis parašė ir išleido šias “politškai ekonomiškąs” knygeles: *1899 Istoriski prityrimai iš ūkininkų gyvenimo Lietuvoje* (64 psl., 3,000 egz.), *1900 m. kniga paaukauta atminimui sukaktuvių devynioliktojo amžiaus* (80 psl.), *1901 m. testamentas Lietuvos tautai dėl dvidešimto amžiaus* (10 psl.), *Antras atsisaukimas prie lietuvių, Administracija Lietuvos* (72 psl., 3,000 egz.).

Po savo raštais pasirašinėdavo: “Lietuvos Teokratas Juozapas”, Baltasis Erelis, J.B., Erelis, Jurgis, Juozapas ir Baltasai. Bielinis savo raštuose, savotiškai dėstydamas istorijos faktus, yra davęs daug medžiagos mūsų ūkininkų su dvarininkais santykiams nušviesti. “Aušroje” jis buvo rašęs apie dvarų Lietuvoje pirkimą ir pardavinėjimą žemės reikalaujantiems lietuviams; buvo nepatenkintas, kad į jo pranešimą neatkreipė dėmesio nei Basanavičius, nei Kudirkas, nei kiti. Be to, Bielinis buvo sumanęs “rašyti juodoje lentoje” inteligentus, kurie nedirbo krašto labui, vieną tokią lentą net ir išleido.

1916 m. Vilniuje išleido savo parašytą 16 psl. brošiūrėlę: “Maldos taikai išprašyti į šv. Jackų”. Tos knygelės “Prakalbos žodyje” jis rašė: “Tegu pradeda Lietuvai tos maldos greičiau išsigydyti iš visų žaizdų, padarytų jai po karo, tegu sveika žengia mūsų tauta tiesos keliais šviesesnėn ateitin!”

Be to, atpirkęs J. Kriauciūno išspausdintą Simano Daukanto *Lietuvos istoriją*, 1893 m. ją išleido “Pasakojimų apie veikalus Lietuvių tautos senovėje” vardu ir pridėjo jai savo parašytą antrą dalį.

VII

Bielinis buvo staigus ir stačiokiškas žmogus. Visokiais klausimais sakydavo tiesą stačiai į akis. Jis ne vien tik knygas platino, bet stropiai dirbo ir visuomeninį darbą: vedė didelę kovą su dvarininkais Karpiais, Ropais ir kitais dėl atimtos iš kaimų žemės ir su kunigais, kurie turėdami pinigų, gailėjosi, anot Bielinio, jų duoti bendriems tautos reikalams.

Panevėžio, Šiaulių ir Raseinių apskrityse, ypač apie Klovainius, Razalimą ir Pakruojų, Bielinio

vardas kovose dėl tautos teisių buvo reikšmingas. Kaimiečiai jį rėmė, dvarininkai ir kai kurie kunigai neapkentė jo. Dvarininkai siūlė didelius pinigus už Bielinio sugavimą, nes jo brošiūrėlės sukėlė dvarininkuose neramumą.

Bylos su kunigais, kaip dėl Paparčių (Žaslių klebonas Dauga buvo priešingas tai bylai ir pataikavo valdžiai) ir su Pabiržės klebonu dėl Dajūnų filijos, ir pasaulietiškos spaudos platinimas nustatė prieš jį daug kunigų. Nors tikintis žmogus, Bielinis neturėjo gero vardo tarp kunigų.

Bielinio didžiausi priešai buvo rusai. Jis vis kartodavo savo pranašystę: “Nemirsiu, kol maskoliai nebus išvyti iš Lietuvos”. Tie jo žodžiai ir išsipildė. 1915 m. vokiečiai okupavo Lietuvą, išstumdami rusus. Okupacijos metu Bielinis vykdavo, kur norėdavo. 1916 m. buvo pasiekęs Vilnių, kur išspausdino “Maldą taikai išprašyti”. Jis su vokiečiais ginčydavosi, bylinėjosi ir net rašydavo į jų laikraščius protestus.

Dėl vokiečių daromų skriaudų lietuvių ūkininkams, Bielinis labai jaudindavosi. Nors dvasia dar buvo tvirta, jo kūnas ėmė silpnėti. Nenorėjo pasiduoti ligai ir mirčiai, bet nuo Giltinės nesugebėjo pabėgti.

Kartą, nuvykęs keliasdešimt kilometrų nuo namų, vos išėjęs iš klonio pas savo pažįstamą Mitkų, apsvaigo prie pat vartų po kryžium. Nuneštas į grįčią, neprataręs nė žodžio, po kelių minučių mirė. Tai buvo 1918 m. sausio 18 d. — vos vienas mėnuo prieš Lietuvos nepriklausomybės paskelbimą. Buvo palaidotas Suostų kapinėse.

Literatūra

1. J. Švaištas-Balčiūnas, “Knygnešiai”, *Lietuvių Enciklopedija*, XII, Bostonas, 1957.
2. Vaelovas Biržiška, “Baltasis Erelis”, *Lietuviškoji Enciklopedija*, II, Kaunas, 1934.
3. “Pastangos draudimui nugaltėti”, kun. Vytautas Bagdanavičius, MIC, red., *Kovos metai dėl savosios spaudos*, Čikaga, 1957.
4. St. Butkus, “Knygnešių Patriarchas Jurgis Bieliaks-Bielinis — Baltasis Erelis”, Petras Ruseckas, red., *Knygnešys*, I, Kaunas, 1926.
5. “Seniausia sodiečių knygų platinimo organizacija Garšvuose”, P. Ruseckas, red., *Knygnešys*, I, Kaunas, 1926.
6. Petras Ruseckas, “Bielinienė-Brazauskaitė”, *Lietuviškoji Enciklopedija*, III, Kaunas, 1935.
7. “Jurgis Bielinis”, *Lietuviškoji Enciklopedija*, III, Kaunas, 1935.
8. Pranas Mašiotas, *Kaip knygas draudė*, Kaunas, 1924.
9. Vanda Sruogienė, “Knygų platinimo organizacijos ir knygnešiai”, kun. Vytautas Bagdanavičius, MIC, red. *Kovos metai dėl savosios spaudos*, Čikaga, 1957.

Lietuvos šaudytojų rinktinė pasitinkama Liucerno, Šveicarijoje, stotyje 1939 m. birželio 27 d.

LIETUVIAI KARIAI PASAULINĖJE ŠAUDYMO OLIMPIADOJE

B. B.

1939 m. liepos mėn. pirmoje pusėje, Šveicarijoje, Liucerno mieste, vyko pasaulinė šaudymo olimpiada, kurioje pirmą kartą Lietuvos šaudytojų rinktinėje dalyvavo keturi kariuomenės atstovai. Nors tą įvykį dengia storas keturiasdešimtųjų metų klodas, tačiau verta jį prisiminti, kaip liečiantį mūsų kariuomenę. Šia proga, su apgailėstaviu reikia paminėti, kad "... Lietuvos karinė vadovybė nesuprato sportinio šaudymo naudos. ... kariuomenės inspektorius gen. Vitkauskas net priešinosi sportiniam šaudymui. Sportinį šaudymą kariuomenėje praktikavo tik atskiri asmenys. Lietuvos karinių šautuvų ekipa pasaulinėse pirmenybėse dalyvavo pirmą kartą, todėl neturėjo jokio patyrimo". (J. Narbutas, Sportas Nepriklausomoje Lietuvoje 1937-40 m. psl. 293, 396).

Lietuvos rinktinę sudarė bene 21 šaudytojas iš kurių vienas buvo šaulių sąjungos, keturi kariuomenės ir likusieji 16 policijos. Prie rinktinės prisidėjo keturi asmenys administracijos ir vienas rinktinės vadovas, p. Svilas. Šveicariškų karinių šautuvų ekipą sudarė kariuomenės atstovai: Vin-

cas Miliauskas, Vincas Kačergius, Edvardas Janauskas, Bronius Balčiūnas ir policijos atstovas A. Jomantas. Nenustatyto tipo stambaus kalibro šautuvų ekipą sudarė V. Miliauskas, V. Kačergius, Br. Balčiūnas, A. Jomantas (pol.), T. Juodis (pol.). Mažo kalibro įvairiose šautuvų ir pistoletų šaudymo klasėse išimtinai dalyvavo policijos atstovai, kurie ekipomis ir individualiai šioje olimpiadoje atsiekė gerų išdavų; pav. olimpinių pistoletų varžybose, ekipa laimėjo antrą vietą (1937 m. Malmio pasaulinio šaudymo olimpiadoje, šioje klasėje buvo taip pat laimėję antrą vietą). Į šią olimpiadą jie atvyko gerai pasiruošę, su įgytu patyrimu iš ankstesnių varžybų ir savim pasitikintys.

Lietuvos šaudytojų rinktinėje, kariuomenės atstovai buvo "posūnių" vietoje, medžiaginiai, organizaciniai ir visapusiškai nepasiruošę. Tik prieš pat išvykimą į Liucerną, kariškų šautuvų ekipos dalyviai buvo suburti į vieną vietą — Plungę. Iš Šveicarijos atsiuntė tris jų kariškus šautuvus. Kiekvienas treniravosi (tikriau tariant, bandė prisišaudyti), kaip kas išmanė. Nuvykus Šveicarijon, jie buvo apgyvendinti "Pensionat Felsberg" (apie 2 km. nuo šaudyklos, į kurią, taupymo sumetimais, vaikščiojo pėsti). Maistui buvo duota žmogui po 6 frankus dienai. Maisto kainos buvo

Lietuvos rinktinė olimpiados atidarymo parade. Priekinėje eilėje žygiuoja administracija ir šveicaras karininkas.

beveik dvigubai brangesnės negu gauta pinigų: pietūs apie 5 frankai, pusryčiai — 3 ir vakarienė — 4, — maitinkis kaip išmanai. (Iš Lietuvos buvo leista išsivežti po 50 litų, kas išvertus į šveicariškus, buvo 36 frankai). Be to, individualioms serijoms ir šoviniams reikėjo sumokėti iš savų pinigų. Taigi, teko Lietuvos vėliavą ginti nedavalgius.

Mažo kalibro šaudytojams buvo geriau, nes jie atsivežė šovinių ir "Maisto" bendrovės gaminių iš namų (nes jų vadovybė juos apie galimus trūkumus buvo painformavusi. Be to ir "leidžiamas" pinigų išsivežimas jiems buvo skirtingas. Šaudymo vadovas kariškais šautuvais (specialus karininkas, skirtas iš mūsų pėstininkų ins-

pekcijos štabo) šaudymo varžybų metu, važinėjo sau po Šveicariją (pats nieko nenusimanė apie šaudymo sportą iš viso).

Šaudymas vyko idealioje šaudykloje, pradedant 07:30 ryto ir baigiant 17:30 p.p., kurio pradžią ir pabaigą skelbė patrankos šūviai. Individualiai, kariuomenės šaudytojas kariniais šautuvais, Vincas Kačergius, iš 30 klasifikuotų vietų pasiekė 28 vietą ir gavo asmeninę dovaną" (J. Narbutas, "Sportas Nepriklausomoje Lietuvoje 1937-40 metais").

Nežiūrint labai grubaus kelio, kuriuo reikėjo kariams praeiti šiame pirmame bandyme, prisimename anuos pirmuosius mūsų žingsnius šaudymo sporto pasaulin, kurie nepaliko be pėdsakų.

Šio KARIO nr. viršelis skiriamas a.a. pulkininko TOMO VIDUGIRIO prisiminimui. Jis mirė balandžio 27 dieną Londone, Anglijoje, savo testamentu palikdamas KARIUI, kurį jis mėgo ir dažnai paremdavo auka, vieną tūkstantį svarų sterlingų.

ŠIMTMEČIŲ KOVŲ SU TEUTONAIŠ LIUDININKAI

M. BOGUTA

(Pabaiga)

Nemuno dešiniame krante, pradedant Gardinu - Punia - Kaunu, tais senais laikais, piliakalniai buvo aukštaičių-jotvių bendruomenių gyvenvietės. Tų laikų bendruomenės gyveno prie upių, ežerų ir kitose saugesnėse gamtinėse vietovėse. Punia savotiškai įėjo į lietuvių tautos istoriją, įnešdama painiavos. Lietuviškuose senuose istoriniuose šaltiniuose ji minima, kaip valsčiukas, XVI a. jau turėjo magdeburgiškas teises.⁴⁴ Senose teutonų kronikose ji vadinama terra Punow — Punios žemė.⁴⁵ Nemuno kairysis krantas, Sūduva, tais laikais buvo tankiai apgyventas kraštas. Mūsų laikams išliko iki administracinės linijos apie 50 piliakalnių, gyventų bendruomenių, kurias puolimais teutonai sunaikino.

Vėlesni istorikai į Punią pažiūrėjo kritiškai ir pilėnų pradėjo ieškoti kiek plačiau. J. Voigtas manė Pilėnai, tai Gudžiūnų valsč., prie Dotnavėlės upelio, įtekančio į Nevėžį, netolimai Pilonių kaimo. Kiti Pilėnus tapino su Pyplių piliakalniu, žemiau Kauno ant Nemuno kranto. Dar kai kas spėliojo, kad Tropų apylinkė, kurioje buvo Pilėnų pilis, buvo Nalšios srityje, Vilnijoje, arba tai buvo Virgalos sala, esanti Nevėžio žiotyse. Pilonių piliakalnis mažas, jį gal galima vadinti tik pilkalniu. 1935 m. Girštautas savo žemėje ant to pilkalnio pastatė koplytėlę ir įrengė savo šeimos kapą. Ką jis rado kasinėdamas, nežinome, nes tais laikais dar mažai kas iškasenomis rūpinosi. Pyplių piliakalnis istoriniai bevardis, pavadinimą, matomai, gavęs nuo netolimai esamo kaimo. Nuo Nemuno šlaitas apie 30 m. pakilęs, nuo lygumos — apie 5 m. apkastas kada tai buvo grioviu, matosi įdubimas, aikštelė maža. Senovėje, matomai, piliakalnis turėjo menką paskirtį arba liko neįrengtas. Nėra aplinkumoje kokių žymių, kad ten būtų buvę didesnių kovų. Aplinkoje randama XIII-XIV a. keramikos šukių. Tais laikais piliakalniai turėjo pavadinimus. Amžių tekmėje jie buvo pamiršti, pavadinimus jie gavo nuo netolimų kaimų, arba liko stūksoti bevardžiais praeities liudininkais. Virgalos salą tapinti su Pilėnų piliakalniu arba Tropų apylinkė negalima, nes nieko aplinkoje nėra, kas rištų su tais pavadinimais.

Neries žemupyje yra ką tapinti su Pilėnų

pilimi ir Tropų apylinkė. Į šiaurę nuo Eigulių prasideda Klebonišio-Pilėnų miškai, kurie tęsiasi iki Karmėlavos. Tai senas miško pavadinimas, senų didelių girių likutis. Ant Neries kranto, Lentainių piliakalnis, Neryje didelė sala. Piliakalnį apardė I Pasaulinio karo metu rusų kariuomenė, darydama kulkosvaidžiams lizdus. Piliakalnio papėdėje, randama buvusių sodybų likučiai, kaulų, ugniaiečių žymių. Iš randamų keramikos šukių sprendžiama, piliakalnis gali būti iš V-VI a. ir dar naudotas XI-XII a. Lapių valsč. prie Andriškonių, k. Neries krantas paplautas ir ten aukščiausia kalva apylinkėje. Neryje apie kilometro ilgumo sala.⁴⁶ Istoriniai šaltiniai sako, 1388 m. karaliaus Jogailos atstovai susitarę su teutonų atstovais pasikeisti belaisviais: Lietuviai teutonų belaisvius perduos Nemuno-Neries santakoje, teutonai lietuvius Tropų saloje. Belaisvių pasikeitimas įvyko žiemos metu ir belaisvių pasikeitimo vietą rodo apylinkė, buvo netolimai, kur yra buvusi Pilėnų pilis.⁴⁷ Tad sekant nuskaymą, lietuviai teutonų belaisvius perdavė Neries kairiajame krante prie Nemuno, arba dabartinėje Vilijampolėje. Teutonai lietuvių belaisvius perdavė pagal Lentainių piliakalnį, Neries saloje, arba prie dabartinių Andriušonių k., Neries saloje. Žinoma, tais laikais Neryje galėjo būti dar kokia kita sala, bet ji amžių tekmėje galėjo dingti.

Kai kas sako, tais laikais Tropų apylinkių Lietuvoje buvo daugiau. To ginčyti negalima, bet negalima įrodyti, kad jų būta daug. Teutonų kronikininkas Posilgė, 1390 m. dalyvavęs žygyje į Lietuvą, mini Tropų apylinkę. Žvalgų kelių aprašymuose taip pat minimi Tropai. Reikalinga nepamiršti, kad yra daug vietovių, kurios buvo pultos po keliolika kartų, jos kronikose ir minimos. Vienos atsistatė ir išliko mūsų laikams, kitos neatsistatė ir net dingęs jų pavadinimas. Manytina, Tropų apylinkė po 64 metų galėjo atsistatydinti, tačiau, pulta 1390 m. neatsistatė ir dingo jos pavadinimas. Tą pat galima pasakyti ir apie Pilėnų pilį. Išradus šaunamąjį ginklą, piliakalnių karinė reikšmė sumažėjo, liko neatstatyti ir kaikurių pavadinimas buvo pamirštas. Apie 98% kronikose minėtų pultų vietovių pavadinimai yra iškraipyti. Tai kyla klausimas,

ar teisingai dar atpažįstame senovės Pilėnų ir Tropų apylinkės pavadinimą. Yra žinoma dar vietovė vadinama Trepų vardu. Apie tai kalbėsime dar vėliau.

Ir mūsų laikais dar padaromi "Pilėnai". Dr. J. Basanavičius mini Pelenių piliakalnį (Pile, Pillenen, Pullen, Pelen), kuris buvo senovės Tremų paviete, Sūduvoje. Piliakalnis ir dabar riogso Piliakalnių k. laukuose, ant aukštos daubos kranto, per kurią teka iš Pelenių kalnų upelis į Rusvės upę.⁴⁸ Tas piliakalnis pokariniais metais buvo tyrinėtas ir pavadintas "Pilėnais". Jeigu kas įrodytų, kad Peleniai, tai yra Pilėnai, tai jie nebūvo Lietuvoje, o prūsų žemėje, Nadruvoje. Joks Lietuvos valdovas žemių už Nemuno kairiojo kranto nevaldė. Tik lietuvių kariaunos per Sūduvą traukė į Prūsiją, naikinti teutonų pilių.

Liubavas sena gyvenvietė. Tais senais laikais, gal buvo Liubavijos apylinkė. Istoriniuose šaltiniuose kalbama, kad čekų karalius Otokaras, 1268 m. buvo ragintas nukariauti Liubaviją, kaip atsimetusią nuo tikėjimo. Tais senais laikais dar viena Liubavija buvo Kulmo žemėje. Tai neaišku apie kurią Liubaviją kalbama, nes tais laikais pavietų dar nebuvo.

XIII a. pabaigoje ir XIV a. pradžioje, kada teutonai pradėjo pulti Žemaitiją, kronikininkai atkreipė dėmesį, kad Žemaitijoje yra daug pilių ir įtvirtinimų, kuriuos sunaikinus, arba apgriovus, vėl greitai atstatydavo. Tarp daugelio išvardintų pilių minima: Įpilties, Kretingos, Karšuvos, Pilėnų (Pillene), Pūtvijų ir kitos⁴⁹. 1329 m. teutonų, čekų ir anglų pajėgos Žemaitijoje užėmė pilis: Gedimino, netoli Graumenos upės, Sidzitę, Gegužinę ir Medvėgalio.⁵⁰ Nesutapinkime Gedimino pilies su vilniške. Šaltiniai sako, Gedimino pilis Pagraudos apylinkėje pulta 1305 m. ir 1311 m. Kiti šaltiniai, dėl Gedimino pilies puolimų, papildo taip: 1305 m. brolis Ebenhardas Virenbergas, Karaliaučiaus komtūras, pagal magistro įsakymą, įsibrovė su pajėga į Pagraudės apylinkę, jos dalį naikindamas plėšimais ir ugnimi. Brolių ir palydovų vėliavos plevėsavo kalne, prieš Gedimino (Jedemino) pilį. Grafas Heinebergas ir daug kilmingųjų buvo pakelti į riterius. Šitame puolime, neskaitant sukeltų gaisrų, tūkstantis netikinčiųjų buvo nužudyta, arba paimta į nelaisvę. 1311 m. Brandenburgo komtūras Geverhardas de Mansfeldas ir daug brolių, su 1500 vyrų įsibrovė į Pagraudės apylinkę. Daug žmonių nužudė, arba paėmė į nelaisvę; viską plėšė ir naikino ugnimi. Kai traukėsi, pamatė netikinčiuosius pasiruošusius kovai, tada išžudė

visus belaisvius ir visa, kas tik grobyje buvo gyva. 1311 m. apie Jonines, brolis Libencelė, Ragainės komtūras, turėjo slapta priartėti prie Gedimino pilies ir ją paimti. Gynėjai tai pastebėjo ir pilį gynė. Priešpilį broliams pavyko sudeginti, bet pilies nepaėmė. Brolis Albertas Indigenas su 60 vyrų puolė kilmingojo ir galingo vyro sodybą. Apylinkės kaimus pavertė pelenais, daug vyrų išžudė, Sudargo žmoną, vaikus, šeimyną, moteris su kūdikiais paėmė į nelaisvę. Manoma, pagal Tauragę esąs Pagramantis, tais senais laikais galimai vadinosi Pagraude. Ten yra didelis piliakalnis ir seno dvaro likutis.

Dabar žinomos keturios Žemaičių sritys: Vilkijos, Veliuonos, Skersnemunės ir Šiaulėnų. Tais laikais Žemaitija buvo daug didesnė, dabartinė latvių Bauskė priklausė žemaičiams. Gedimino vardo pilys Žemaitijoje atsirado nuo tada, kai jis buvo Vytenio vietininku. Dar buvo kunig. Butegeidžio žemės valda ir trys kaimynai pagal Klaipeidą. Istoriniai šaltiniai sako, Aukštaitijoje būta 25 vietose žemės valdų.⁵¹ Kur jos buvo, nežinoma. Žemaitiją išvadavus iš teutonų, 1413 m. karalius Jogaila ir D.L.K. Vytautas, buvusias žemės valdas išdalino bajorams, jų amžinam, neatimamam valdymui.⁵² Vėliau bendruomenių-valsietčių žemių grobimai davė pradžią Žemaitijoje susikurti stambiems dvarams. Tai buvo savotiška pirmoji žemės reforma Lietuvoje.

Švėkšnos apylinkėje, pagal Graumenos upę, apie 5 km. į šiaurę, yra didelis piliakalnis, apaugęs medžiais. Netoli jo, kitas pelkėje piliakalnis, Lendra vadinamas. Į rytus nuo Švėkšnos buvo dvaras ir yra miškas Gediminaičių vardu vadinamas. Pagal Šlapės upę yra piliakalnis, Pilimi vadinamas. Aplamai, Švėkšnos apylinkėje yra daugiau piliakalnių, kurie būdami vienas nuo kito netoliausiai, sudarė gerą gynimosi liniją nuo teutonų. Per ten ėjo pagrindinis jų kelias į Žemaitiją ir Lietuvą.⁵³ Gedimino pilis dar buvo ant Minijos upės kranto, teutonų pulta 1304 ir 1313 m. Dabar ten yra tik kaimas Gedimino vardu vadinamas.⁵⁴

Didž. kunigaikščių žemės valdose pilys buvo didelės ir tvirtos. Tą rodo Velionos pilies puolimo datos: 1292, 1293, 1298, 1313, 1315, 1317, 1318, 1337 ir 1389 metais.⁵⁵ Manytina, pavojaus metu pasislėpę Pilėnų pilyje žmonės buvo didž. kunigaikščių žemės valdos gyventojai. Tačiau, tūlo kunigaikščio piliakalnyje tilpti bent pusė to žmonių kiekio, kokį nurodo istoriniai šaltiniai, negalėjo.

Karšuvos srities gyventojams netaikintas žemaičių vardas. Jie buvo lietuviai. XIII-XIV a.

ta sritis buvo tankiai apgyventa, būta keliolika pilių. Dažnai pulta Putvininkų-Pūtvių pilis. 1303-1315 m. vyko sunkios kovos su teutonais. Dėl dažnų puolimų, sodybų naikinimo, žmonės ten gyventi negalėjo ir jas apleido, ten liko dykra. Nuo Skaudvilės į rytus, apie 2.5 km. prie Ančios upelio yra skurdus Karšuvos kaimelis. Prie vieškelio Kaltinėnai-Upyna, stūkso senovės didingas Karšuvos piliakalnis. Manoma, kur dabar yra Karšuvos kaimelis, tais senais laikais buvo Karšuvos srities centras.⁵⁶ Nuo Skaudvilės, apie 4 km. į rytus yra senų laikų dvaro likutis, priklausęs senais laikais didž. kunigaikščiams. Dvaras ir kaimas yra Trepų vardu vadinamas.⁵⁷ Dvaro laukuose yra dvi aukštumos, šiaurinė ir pietinė. Aukštumų slėniu, nuo senų laikų, tekėjo srauni upė iš pietryčių į pietvakarius, pusrastiū supdama pietinę aukštumą. Tekėdamas vanduo ardė šiaurinę aukštumą, krantai pasidarė aukšti, pietvakarių pusėje, net apie 150 m. Žiūrint nuo šiaurinio kranto, vaizdas didingas, aukštuma stati, žemė nederbama, ant aukštumos yra keliolika kalnelių. Upės vaga, lietingomis vasaromis galima perbristi, sausomis galima pereiti akmenimis, nesušlapus apavo. Žmonėse yra išlikęs padavimas, kad senais laikais ant tos aukštumos buvusi pilis. Kalbama, kad Tropų-Trapų apylinkėje buvo Pilėnų pilis.

Daleistina, kad dar kiti Pilėnai buvo Trepų apylinkėje, Karšuvos srityje. Sembos Kanauninkui geriau galėjo būti žinoma, kas vyko Žemaitijoje, negu prie Kauno, Neries pakrantėje. Jis į metraščių įrašė žinią, tik keliems metams prasliskus nuo Pilėnų žuvimo. Trepų dvaro ir kaimo pavadinimas išliko kalboje iš seniausių laikų. Tai nėra vietovardžio vertimas iš teutonų kronikų.

1958-1959 m. buvo padaryti Punios piliakalnio archeologiniai kasinėjimai. Jie daug ką atskleidė, nors, kaip sakoma, kasinėjimai neturėjo tikslo atsakyti, ar Punia, tai legendariniai Plėnai. Už pylimo griovio, rytinėje piliakalnio pusėje, gyventa kada tai didelė žmonių bendruomenė. Tą aiškiai parodo aiškus kultūrinis sluoksnis. Gyvenvietė apėmė plačią teritoriją, iki pačių Punelės, šlaitų ir nusidriekia iki Punios miestelio pirmųjų sodybų. Piliakalnis įrengtas Nemuno-Punelės santakoje. Kasinėjant piliakalnį, buvo pasiektas nejudintas smėlio sluoksnis. Piliakalnio pirmasis pylimas mažiausias, jo aukštis 2 m., plotis 20 m. Pylimas buvo aukštintas, labai kieto molio su šlyno priemaišomis. Viršus sustiprintas 25-30 cm. storo riebaus molio sluoksniu. Viršuje pylimo kada tai buvo kokie mediniai įtvirtinimai, gaisro metu sudegę. Ir nieko negalima pa-

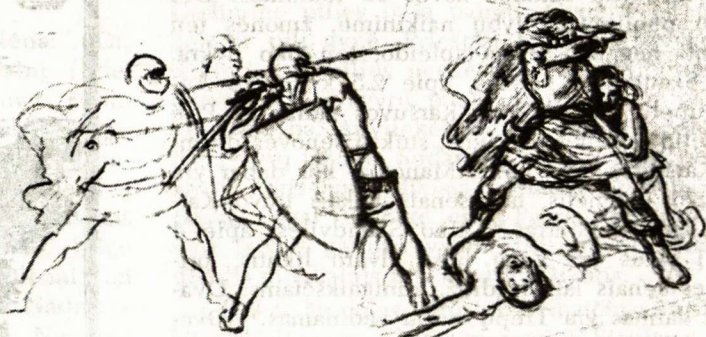

A. Kučas — Trakų pilies kampelis, 1966 m.

sakyti apie jų pobūdį. Iš degėsių sluoksnio galima manyti, būta kokių įtvirtinimų, arba pastatų. Degėsiuose rasta suanglėjusių ažuolinių rąstų likučių. Po gaisro įtvirtinimai ar pastatai greitai buvo atstatyti. Pylimas iš smėlio ir molio, paaukštintas 3.5 m., viršus sustiprintas 20 cm. riebaus molio sluoksniu. Pylimo viršuje vėl įrengti įtvirtinimai iš ažuolinių rąstų, kurie antrą kartą sudegė gaisro metu. Charakteringiausi įtvirtinimai padaryti stiprinant pylimą trečią ir paskutinį kartą. Pylimas paaukštintas 1.5-1.75 m. Visas sluoksnis supluktas iš molio, kuriame atitinkamai iškloti ažuoliniai tašai. Jie buvo klojami savotiškai: tašai kloti skersai ir išilgai pylimo, taisyklingais trikampiais. Klojant ažuolinius tašus, drauge buvo plukamas molis. Įtvirtinimai arba pastatai gaisro metu sudegė. Ažuolinių rąstų gabalai sudegė ir išsisklaidė. Senos pilies gaisro priežastys nežinomos.

Teutonai į Lietuvą verždavosi per Žemaitiją. Ruoze Alytus-Birštonas nepuolė ir apie jų žygius ten nėra žinių nei kelių aprašymuose, nei kronikose. Alytų, ypač Gardiną, puolė daug kartų. Pulta Šalčininkas, Lyda ir net du kartu — Naugardukas. Teutonai žygius į jotvių žemes darė per Suvalkų erdvę. Sūduvos dykra, galimai, jiems buvo nepereinama ir ten nebuvo kelio. Dabar yra išaiškinta, kad tik 1383 m. teutonai įsiveržė į Alytaus-Birštono ruožą ir pasiskirstė į

Aleksandro
Vitulskio
eskizai
"Pilėnų
tragedija".

tris grupes puolė Alytų, Punią ir Birštoną. Iš Vygando Marburgiečio kronikos sužinome, tais metais teutonai Punios apylinkę — terra Punow, niokojo devynias dienas ir į Prūsiją grįžo su nesuskaitomu grobiu.⁵⁸ Punios piliakalnio pastatai teutonų buvo sunaikinti 1382 metais ir daugiau nebuvo atstatyti. Tuo ir baigėsi senos pilies egzistavimas. Piliakalnio kasinėjimo metu, biologijos mokslų dr. E. Šimkūnaitė, ištyrė iškastus iš 2.1 m. gylio rąstų gabalus ir nustatė, kad jie priklauso trečiam pilies atstatymo periodui, žemėje išgulėję 637-644 metus. Tai maždaug sutampa su Punios pilies sunaikinimo data. Pilies kultūrinis sluoksnis dėl gaisrų ir statybų yra labai apnaikintas. Senosios pilies radiniai, daugiausia keramika, pagal ornamentiką datuojama XI-XIV a. Kiti radiniai: molinis dvigubo nupiauto kūgio

verpstukas, du geležiniai peiliukai, trys akmeniniai galastuvai su skylutėmis pakabinti, XIV a. geležinis pentinas ir molio cilindriai "soplos" rūdai tirpinti ir krosnelės dalys.

Sunaikinus senąją pilį, Punios piliakalnyje gyvenimas nesustojo kaip kituose piliakalniuose. Dėl nepaprasto gamtos grožio, piliakalnis neliko nepastebėtas valdovų. Ten įsteigiamas karališkas dvaras. 1387 m. kar. Jogaila Punią padovanojo Skirgailai ir ji vadinama valsčiuuku. Tai turėjo būti jau administracinis, ūkinis centras su to laiko turgumi, karčiamomis. Piliakalnyje pastatyti puošnūs rūmai, kurie vėliau sudegė. Kultūros sluoksnis ten yra labai turtingas įvairiomis keramikos šukėmis. Naminių ir laukinių gyvulių kaulai rodo, kad čia vyko pramoginės medžioklės ir dažnos puotos. Iš rašytinių šaltinių matyti, kad Punios valdytojai dažnai keitėsi. Pirmą bažnyčią ten pastatė Vytautas, 1425 m.

Sudegus karališko dvaro rūmams, piliakalnyje vyko dideli statybos darbai statant valsčiaus vietininkui rūmus. Punia turėjo būti tiems laikams nemažas miestelis, nes XVI a. viduryje jai suteikta Magdeburgiškos teisės. Teismo suvažiavimai vyko du kartus Kaune, du kartus Punioje. Savo augimo kulminacinį tašką Punia pasiekė XVII a. antroje pusėje. Tą patvirtina rastas gausus kultūros sluoksnis: koklinių krosnių glazūruotos dalys, papuoštos rugiagėlių motyvais, koklis su Lenkijos ir su Gonsievskių giminės herbu, kitos padengtos žalia glazūra ir šiaip įvairių keramikos dalių glazuruotos dalys. Rasta geležinis užrakto apkaustas, raktai, kaltas, vyris, durų ir langų apkaustai, arklio pasaga, sidabrinio šaukštelio galvutė, trys peiliai kauliniais kotais, durų skląstis ir kita. Kai kurių daiktų likučiai rodo, jie buvę užsienio gamybos. Žymiausias savo egzistavimo pėdsakas piliakalnyje paliko didikai Gonsievskiai-Korvinai. Vėliau valdė didikai Pacai, Bžestovskiai ir kiti. XVIII a. pradžioje rūmai sudegė. Nežinoma, ar kas bandė juos atstatyti.⁵⁹ Skaitytajui norinčiam plačiau susipažinti apie Punios piliakalnio praeitį, patarčiau pasiskaityti dr. Volkaitės-Kulikauskienės leidinį "Punios piliakalnis". Šiame rašinyje aptasakota viskas labai suglaustai.

Nors Punios piliakalnio kasinėjimai ir neturėjo tikslo atsakyti į klausimą, ar Punia tai Pilėnai, visgi išnagrinėjus kasinėjimo davinius ir istorinius šaltinius, galima teigti, kad Punios piliakalnis, tai nėra Pilėnai. Vygandas Marburgietis, dalyvavęs Pilėnų puolime, sako, Pilėnai buvo Tropų žemėje. Tas pats Vygandas Marburgietis dalyvavo ir Punios puolime ir pultą vietovę vadina Punios žeme — terra Punow. Tikėtina, Vygandas Marburgietis, nusakydamas pultą vietovę, klaidos nepadarė, nesutapino Tropų su Punios apylinke. Kaip nusako istoriniai šaltiniai, į Pilėnų pilį buvo subėgę 5,000 ir daugiau žmonių, kurie visi ten žuvo. Į tą skaičių reikalinga žiūrėti skeptiškai. Kaip dabar, taip ir tais laikais, priešas savo nuostolius slėpė, kito didino. Tarkime, buvo subėgę tik 2,000 ir pridėjus puolėjo aukas, kurios ten paliko, tai turėtų susidaryti ištisas kapinynas. Neorganinė medžiaga, kaulai, anglis, pelenai, ginklų likučiai būtų išlikę ir mūsų laikams.

Punios piliakalnyje buvo penki gaisrai ir penkis kartus vyko atstatymai, pertvarkymai, kultūros sluoksnis yra labai sunaikintas. Visgi kasinėjimo metu ir žmonių kaulų ir ginklų likučių būtų buvę rasta. Tuo tarpu ten buvo rasta tik nepaprastai daug gyvulių kaulų, kuriuos ištyrus paaiškėjo, kad vyrauja naminių gyvulių kaulai 80.8%, likusieji 19.2% medžiotų kanopinių gyvulių kaulai.

F. Pokrovskis, išleistame Vilniaus gubernijos archeologiniame žemėlapyje prieš šimtą metų, pa-

žymi, kad griūvant kalnui nuo Punelės pusės, dažnai išvirsta žmonių kaulai.⁶⁰ Žinoma, kad Punios piliakalnio aplinkoje, nuo nežinomų laikų gyveno didelė žmonių bendruomenė, mirusieji buvo laidojami netolimais gyvenvietės. Tai čia gali būti jų kaulai, arba teutonams puolant Punios pilį, gynusios piliakalnį įgulos-gynėjų, arba išžudytų gyventojų kaulai. Datuoti Punios piliakalnio amžių nuo rastų senoje pilyje radinių iš XIII-XIV a. gal būtų netikslu. Jie pilyje galėjo atsirasti vėlesniais amžiais. Nebus suklysta, Punios piliakalnio atsiradimo datą nukėlus į žaltario pabaigos ir geležies amžių pradžią.

Gal kada nors laimingo archeologo kastuvus atskleis tūlame piliakalnyje, ar jo papėdėje kapinyną. Tada bus galima tarti: štai, čia ilsisi didvyriškų pilėniečių palaikai. Čia yra Pilėnai. Punios piliakalnis nėra Pilėnai.

Rašinyje naudota literatūra:

1. Dr. V. Daugirdaitė-Sruogienė. Lietuvos istorija, 1956 m., 28, 31, 32 ir 33 psl.
2. St. Tarvydas. Indoeuropiečiai, Vilnius, 1970 m. 36 psl.
3. St. Tarvydas. Indoeuropiečiai, 1970 m. Vilnius, 42 psl.
4. V. Pašuta. Lietuvos valstybės susidarymas, 1971 m. Vilnius, 71 ir 72 psl.
5. V. Pašuta. Lietuvos valstybės susidarymas, 1971 m. Vilnius, 72 psl.
6. V. Pašuta. Lietuvos valstybės susidarymas, 1971 m. Vilnius, 20 psl.
7. St. Tarvydas. Indoeuropiečiai, 42 ir 44 psl. 1970 m. Vilnius.
8. Lietuvos istorijos metraštis 20 psl. 1971 m. Vilnius.
9. V. Pašuta. Lietuvos valstybės susidarymas, 236-238 psl. 1971 m. Vilnius.
10. Lietuvos istorijos metraštis, 35 psl. 1971 m. Vilnius.
11. V. Pašuta. Lietuvos valstybės susidarymas, 238-240 psl. 1971 m. Vilnius.
12. V. Pašuta. Lietuvos valstybės susidarymas, 241-242 psl. 1971 m. Vilnius.
13. V. Pašuta. Lietuvos valstybės susidarymas 245 psl. 1971 m. Vilnius.
14. Dr. V. Daugirdaitė-Sruogienė. Lietuvos istorija, 199 psl. 1956 m.
15. Vilniaus miesto istorija. 38 psl. 1968 m. Vilnius
16. V. Pašuta. Lietuvos valstybės susidarymas, 255 psl. 1971 m. Vilnius.
17. St. Tarvydas. Indoeuropiečiai, 39 psl. 1970 m. Vilnius.
18. V. Pašuta. Lietuvos valstybės susidarymas, 206-208 pasl. 1971 m. Vilnius.
19. Dr. B. Dundulis. Lietuvos užsienio politika XVI a. 8 psl. 1971 m. Vilnius.
20. St. Tarvydas. Indoeuropiečiai, 37 psl. 1971 m. Vilnius.
21. V. Pašuta. Lietuvos valstybės susidarymas, 254-259 psl. 1971 m. Vilnius.
22. Dr. V. Daugirdaitė-Sruogienė. Lietuvos istorija, 72-73 psl. 1956 m.
23. Dr. K. Gudaitis. "Mūsų sparnai" No. 11-12, 10-11 psl. 1961 m. Čikaga.
24. V. Pašuta. Lietuvos valstybės susidarymas, 306 psl. 1971 m. Vilnius.

Mielam bičiuliui

LEONUI BILERIUI

mirus, jo žmoną Oną ir sūnus Vladą ir
Kęstutį nuoširdžiai užjaučiu ir kartu liūdžiu

Juozas Andriušis

KARIO Administratoriui

Ltn. LEONUI BILERIUI

mirus, gilią užuojautą giminėms, draugams
ir pažįstamiems, reiškia

Viktoras Perminas

Šauliui

A.A. MYKOLUI GUDLIAUSKUI

mirus, žmonai Ingridai, sūnams Romualdai,
Mykolui ir Stasiui ir visiems pažįstamiems,
reiškiamę brolišką užuojautą

“Kar. Juozapavičiaus” šaulių kuopa

A.A. ONAI VENSLOUSKIENEI

mirus, Jos dukroms — Zuzanai ir Nelei,
sūnui Kaziu Venslauskui, žentui Vytautui
Apeikiui ir anūkei Raimondai Apeikytei,
skausmo valandoje reiškiamę gilią užuojautą.

Los Angeles L.K.V. S-ga “Ramovė”

Didžiai nusipelnusių “Kario” Administra-
torių a.a. Leoną Bilerį pagerbti, “Kariui”
paremti skiriu 25.00 dol. auką.

Juozas Andriušis

25. Dr. K. Gudaitis. “Mūsų sparnai” No. 11-12, 12-13
psl. 1961 m. Čikaga.

26. V. Pašuta. Lietuvos valstybės susidarymas, 211 psl.
1971 m. Vilnius.

27. V. Pašuta. Lietuvos valstybės susidarymas, 306-307
psl. 1971 m. Vilnius.

28. Dr. V. Daugirdaitė-Sruogienė. Lietuvos istorija, 75
psl. 1956 m. Čikaga.

29. Prof. R. Viperis. Viduriniųjų amžių istorija, 84-91
psl. 1923 m. Kaunas.

30. V. Pašuta. Lietuvos valstybės susidarymas, 309-311
psl. 1971 m. Vilnius.

31. V. Pašuta. Lietuvos valstybės susidarymas, 281-283
psl. 1971 m. Vilnius.

32. Algirdas Budreckis. “Karys” Nr. 9, 339-344 psl. 1977 m.

33. V. Pašuta. Lietuvos valstybės susidarymas, 239 psl.
1971 m. ir Dr. V. Daugirdaitė-Sruogienė. Lietuvos istorija,
94 psl. 1956 m.

34. V. Pašuta. Lietuvos valstybės susidarymas, 327-328
psl. 1971 m. Vilnius.

35. V. Pašuta. Lietuvos valstybės susidarymas, 328 psl.
1971 m. Vilnius.

36. Dr. K. Gudaitis. “Mūsų sparnai” No. 11-12,
16 psl. 1961 m. Čikaga.

37. V. Pašuta. Lietuvos valstybės susidarymas, 338 psl.
1971 m. Vilnius.

38. Dr. K. Gudaitis. “Mūsų sparnai” No. 11-12, 16
psl. 1961 m. Čikaga.

39. Dr. M. Jučas. Nuo Krevos sutarties iki Liublino
unijos, 3-4 psl. 1971 m. Vilnius.

40. Varakauskas. Pilėnų gynimas, 1960 m. Vilnius.

41. Dr. Volkaitė-Kulikauskienė. Punios piliakalnis, 1974
m. Vilnius.

42. Mūsų Lietuva, I t. 381 psl.

43. V. Pašuta. Lietuvos valstybės susidarymas, 331 psl.
1971 m. Vilnius.

44. V. Pašuta. Lietuvos valstybės susidarymas, 36-37 psl.
1971 m. Vilnius.

45. Mūsų Lietuva, I t. 382 psl.

46. Mūsų Lietuva, II t. 311 psl.

47. K. Varakauskas. Pilėnų gynība, 1960 m. Vilnius.

48. Dr. J. Basanavičius. Rinkiniai raštai, 89 psl. ir
Mūsų Lietuva, III t. 187 psl.

49. V. Pašuta. Lietuvos valstybės susidarymas, 38 psl.
1971 m. Vilnius.

50. V. Pašuta. Lietuvos valstybės susidarymas, 340 psl.
1971 m. Vilnius.

51. V. Pašuta. Lietuvos valstybės susidarymas, 157 psl.
1971 m. Vilnius.

52. V. Pašuta. Lietuvos valstybės susidarymas, 160-161
psl. 1971 m. Vilnius.

53. Mūsų Lietuva, IV t. 228 psl.

54. Dr. J. Basanavičius. Rinkiniai raštai, 84 psl. 1970
m. Vilnius.

55. V. Pašuta. Lietuvos valstybės susidarymas, 329 psl.
1971 m. Vilnius

56. Mūsų Lietuva, IV t. 177-178 psl.

57. Mūsų Lietuva, IV t. 167 psl.

58. Dr. Volkaitė-Kulikauskienė. Punios piliakalnis, 29 psl.
1974 m. Vilnius.

59. Dr. Volkaitė-Kulikauskienė. Punios piliakalnis, 29 psl.
1974 m. Vilnius.

60. Dr. Volkaitė-Kulikauskienė. Punios piliakalnis, 29 psl.
1974 m. Vilnius.

61. E. Jovaiša ir J. Markelevičius. Lietuvos archeologi-
jos paminklai ir jų apsauga. 1976 m. Vilnius. Nuo akmens
amžiaus iki XIII-XVII amžiaus, septynios lentelės su ginklų
ir kitų radinių pavyzdžiais.

Nuo tarnybos pulke iki Savisaugos dalinių

(Išgyvenimai ir prisiminimai)

Viršila KAZYS LEKNICKAS

Gimiau 1903 m. kovo 5 dieną, Varniūnų kaime, Biržų valsč. ir apskrityje, dešimtininko ūkininko šeimoje. Mano tėvai buvo neturtingi ir leisti mane į mokyklą neturėjo lėšų. Artimiausia mokykla buvo biržų mieste, keturi kilometrai nuo Varniūnų. Mūsų kaimas buvo mažas, ūkininkai neturtingi ir pasamdyti vaikams mokytoją nepajėgė, be to, visame kaime mokyklinio amžiaus vaikų tebuvo keturi berniukai ir trys mergaitės. Dėl šių visų priežasčių iki 1915 m. man ir neteko lankyti kokią mokyklą. Tačiau, mano motinos ir dėdinos dėka, bemoksliu ir beraščiu nelikau. Jos pradėjo mane mokyti iš maldaknygės. Kadangi dėdina mokėjo šiek tiek rašyti, rašto ir mane pramokė. Vėliau nupirko man skaitymui ir elementorių. 1915 m. vokiečių okupacijos laiku, už dviejų kilometrų, Kelučių kaime, atsidarė pradžios mokykla, į kurią tėvai mane tuojau ir nuvedė. Kaimynai tą patį darė ir su savais vaikais. Kai baigėme šią mokyklą — gavome pažymėjimus. Biržų mieste esančią gimnaziją lankyti negalėjau, nes nebuvo lėšų. Turėjau pasitenkinti baigtąja pradžios mokykla. Būdamas 15 metų, pradėjau dirbti ūkyje. Aštuoniolikos metų būnant mirė mano tėvelis ir liko mama, broliukas ir aš. Kadangi dar buvome nesuaugę, o mama labai suvargusi, mus vaikus globoti paėmė dėdė. Nuo to laiko mūsų gyvenimas dar labiau pablogėjo.

1925 m. lapkričio 8 dieną, man sulaukus 21 metų, gavau šaukimą stoti į kariuomenę. Gruodžio 3 dieną turėjau prisistatyti Biržų komendantūron, kurios komendantu tuo metu buvo plk. Adamkavičius. Skirstant į dalis aš buvau paskirtas į 7-tą Žemaičių Kunigaikščio Butegeidžio pulką Klaipėdoje, kapitono Kukučio kuopon. Pulko vadu tuo metu buvo pulkininkas Petras Genys (1969 m. miręs Čikagoje). Po dviejų mėnesių naujokų apmokymo buvau paskirtas į Mokomąją kuopą, kurios vadu buvo kpt. Baltrūnas (bolševikų išvežtas į Sibirą). Kuopoje buvome virš šimto vyrų. Maždaug po aštuonių mėnesių Mokomąją kuopą baigėme. Trys iš mūsų (Lašinskas,

J. Putvys ir P. Rudys) Mokomąją kuopą baigė jaunesnio puskarininkio laipsniu, o aštuoni — grandiniais, kurių tarpe buvau ir aš. Dabar buvau paskirtas į pulko 9-ją kuopą kpt. Rehardo žinion. Po kokios savaitės, seniems kareiviams pasiliuosavus, į pulką atvyko naujokai. Pradžioje buvau paskirtas prie naujokų skyrininku, o po savaitės buvau pakeltas į jaunesnio puskarininkio laipsnį ir gavau pirmo būrio būrininko pareigas.

Baigiantis karinės tarnybos laikui ir artėjant pasiliuosavimui, buvau pakeltas į vyresnio puskarininkio laipsnį. Pasiliuosuojant, paskutinę dieną, kuopos viršila manęs užklausė ar aš nenorėčiau pasilikti kariuomenėje liktinio tarnybai. Aš jaučiau, kad viršila to klausia kuopos vado pavestas. Liktinio pasilikti tuo metu negalvoju, todėl viršilai atsakiau neigiamai. Kai jau buvau atsiskaitęs su ūkvedžiu ir tvarkiausi savo daiktus — kuopos budėtojas pranešė, kad esu šaukiamas pas kuopos vadą. Kuopos vadas tiesiog ir užklausė mane, gal pakeičiau savo nuomonę ir gal sutiksiu pasilikti ir toliau kariuomenėje tarnauti. Pradžioje nesutikau, bet kai kuopos vadas išaiškino tarnybos sąlygas — sutikau.

Pasilikęs liktinio, šalia būrininko pareigų, pradėjau sportuoti — treniruotis 3000 metrų bėgime. Tikėjaisi, gerokai pasitreniravęs galėsiu laimėti pirmą vietą. Tačiau, psk. Daugėlai pirmaujant, pastebėjau, kad jo nepajėgsiu nugalėti, o nenorėdamas likti antruoju ar trečiuoju, pasilikau prie įrankių gimnastikos. 1927 m., pulko šventės metu, po sakalų gimnastikos pratimų pulko pasirodyme, buvo duotas pavojaus trimitas. Visi turėjome nubėgti į kareivines (apie 1000 metrų), apsirengti kautynių apranga ir vėl atbėgti į nurodytą vietą. Šį kartą laimė nusišypsojo man — buvau pirmas ir už tai laimėjau pulko vado plk. P. Genio skirtą pirmą dovaną — pistoletą.

1928 metais kpt. Rehardas buvo pakeltas į majoro laipsnį ir paskirtas I bataliono vadu. Mūsų kuopos vadu buvo paskirtas kpt. Brizgys. 1929 m. kpt. Brizgys buvo iškeltas į 9-tą pėstininkų pulką, o jo vieton mums buvo paskirtas kpt.

Kukutis. Atgaivinant 6-tą pėst. Pilėnų Kunigaikščio Margio pulką, 7-tas pėst. pulkas buvo iškeltas į Tauragę, o jo I batalionas paliktas Klaipėdoje 6-tam pulkui branduoliu. Pulko vadu buvo paskirtas gen. št. plk. J. Lanskoronskis. Pasiliuosavus kpt. Kukučiui, buvau perkeltas į 3-čią kuopą, kurios vadu buvo kpt. Koškulis.

Rodos 1931 m., išėjo kariuomenei įsakymas, kuriame buvo pasakyta, jog visi liktiniai puskarininkiai, norintieji ir toliau kariuomenėje pasilikti, turės įsigyti gimnazijos keturių klasių pažymėjimus. Klaipėdoje, prie Vytauto Didžiojo gimnazijos buvo įsteigti vakariniai kursai. Į tuos kursus įstojau ir aš. 1937 m. rugsėjo 15 dieną kursas baigiau, išlaikiau keturių gimnazijos klasių egzaminus ir gavau pažymėjimą. Tais pačiais metais buvau pakeltas į viršilos laipsnį ir paskirtas 3-čios kuopos kuopininku. Po trumpo laiko kpt. Koškulis buvo iškeltas į komendantūrą, o į jo vietą mums buvo paskirtas kpt. Saunoris, bet visai po trumpo laiko jis buvo pakeistas kpt. A. Klimavičium.

Per tą visą laiką 6-me pulke daug kas nepasikeitė, tvarka ir kariškoji drausmė pasiliko ta pati. Dar 7-me pulke buvęs sudarytas pulko choras, dėl įvairių liktiniams puskarininkiams rengtų kursų, nustojo veikęs. Liko tik vaidybos mėgėjų grupė. To pageidavo ir pats pulko vadas plk. J. Lanskoronskis. Jis ateidavo į mūsų repeticijas, nurodydavo daromas klaidas, padarydavo pataisas. Tas buvo mums didelė paskata. Jo paskatinti suvaidinom didesnę veiklą "Herbas", tai įvykiai iš 1918 metų mūsų laisvės kovų. Klaipėdos lietuviškai visuomenei šis veiklas buvo suvaidintas Šaulių salėje ir turėjo didelį pasisekimą.

1938 m. pulko vadas, gen. št. plk. J. Lanskoronskis, buvo pakeistas plk. Breimeliu. Tuo metu Klaipėdoje ir Klaipėdos krašte pradėjo daugiau reikštis vokiečiai-naciai, suaktyvindami savo veiklą. Pulkas turėjo parodyti atsargumą ir budrumą.

Kpt. A. Klimavičius, pulko vado įsakymu, sudarė pulke ugniagesių komandą. Aš buvau paskirtas komandos vyresniuoju ir instruktorium. Ugniagesyboje nedaug nusimaniau, gautų iš vadovėlių žinių nepakako. Dėl to buvau pasiūstas į Kauną, į mjr. A. Ružancovo įsteigtus ugniagesybos kursus. Kursuose buvo dėstoma ugniagesyba, pirmoji pagalba ir ryšiai. Baigus kursus buvau apdovanotas ugniagesio medaliu. Prieš tai turėjau 10-ties metų Lietuvos Nepriklausomybės ir Gedimino medalius. Grįžęs iš Kauno buvau paskirtas tam tikru instruktorium ir ugnia-

gesių turto tvarkytoju. Tarnaujant kariuomenėje, be kuopininko pareigų, teko būti kuopos ūkvedžiu ir puskarininkiu Ramovės šeimininku viso 3 metus. Ramovės pirmininku buvo kpt. Sležas, kuris parodė daug rūpesčio ir triūso Ramovę tvarkant. Taip pat, dažnai tekdavo vykti į komandiruotes. Ilgiausiai, tris mėnesius išbuvau Nėmakščiuose prie pulko atsargos ginklų sandėlio. Pulku pasitraukus iš Klaipėdos ir ją užėmus vokiečiams, 1939 m. kovo 22 d., kartu su psk. Pilviniu, buvau komandiruotas pargabenti likusį pulko turtą. Ką tada patyriau ir išgyvenau, esu aprašęs Karyje, 1964 m. sausio mėn. 1-me numeryje.

Pasitraukęs iš Klaipėdos pulkas naujai įsikūrė Plungėje. Čia, nors ir naujoje vietoje, pulkas toliau tęsė savo uždavinį senąja tvarka. Tik Plungėn atvykus įvyko ir pulko vadų pasikeitimas: vietoje gen. št. plk. A. Breimelio buvo paskirtas plk. J. Andrašūnas.

1940 m. birželio 15 dieną, kaip ir visa mūsų tauta, mūsų kariuomenė išgyveno didįjį smūgį kartu ir mūsų 6-tas Pilėnų Kunig. Margio pulkas — sovietų okupaciją. Pamenu, tai buvo gražus birželio rytas. Ruošėmės lauko pratimams. Staiga, pulko budintis pranešė pamokas vesti klasėje. Visi vadai buvo iššaukti į štabą. Buvo gauta pritrenkianti žinia, kad raudonoji armija okupuoja mūsų kraštą; okupanto karinės jėgos žygiuoja pro Telšius Plungės link. Keliuose keldami dulkių debesis, raudonieji 11 val. pasirodė jau Plungėje. Apsistojo prie geležinkelio ir miesto apylinkėse. Po kelių valandų pora jų karininkų su keliais kareiviais įslinko ir į mūsų kareivinių rajoną. Buvom įspėti nekreipti į pasirodžiusius dėmesio, o jiems ką klausiant ar teiraujantis — būti mandagiais. Atvykėliai norėjo gauti rūkalų. Jiems buvo parodyta pulko karių krautuvė. Užėję ten, vieni pirkosi, o kiti paragavo ir mūsų Pilzeno alaus. Aiškiai buvo matyti, kad "svečiai" turi kokį kitą tikslą. Ilgai neužtrukę — pasišalino. Po poros dienų Plungėn atvykusių rusų didesnioji dalis patraukė Kretingos ir Bajorų link, liko tik transporto daliniai.

Gal už savaitės į pulką atvyko lietuviai aspirantas, komisaras. Jis sudarė savo štabą pasirinkdamas sau padėjėjais eilinius kareivius, mato mai, jau iš anksčiau jiems žinomus ir kairėn pakrypusius. Jie buvo pavadinti mums keistai skambančiu vardu — zampolitrukais. Kad nuo kitų išsiskirtų — ant rankovių jiems prisegė raudonas žvaigždes. Lietuvos kariuomenė buvo pavadinta liaudies kariuomene. Mūsų kuopai pristatė 2-ros kuopos jau pažįstamas vyrukas. Jis,

tai pasirodydavo, tai vėl dingdavo. Po dviejų nesirodymo dienų, atvykęs paprašė kuopos vadą surinkti kuopą į klasę, nes jis norįs su kuopa susipažinti ir šį tą pasakyti. Kuopos vadas kuopai jį pristatė ir paaiškino, kad jo pareigos kuopoje būsiančios švietimo vadovo. Kuopos vadui išėjus, naujasis „švietimo vadovas“, pirmiausia, pradėjo aiškinti: būk nuo šios dienos, kas tik bus laisvas nuo tarnybos ar kitų pareigų, galės eiti į miestą, ar kur tik norės. Dabar nereiks prašyti leidimo nei skyrininko, nei būrininko, nei kuopininko. Nekuriems tai patiko. Kitą dieną, žiūriū, trys vyrukai ir traukia kažkur. Sulaikiau ir užklausiau: „Kur?“ „Į miestą“. „O kas leido?“ „Laisvi nuo tarnybos, tai ir einam. Politrukas taip aiškino“. „Taip aiškino, bet juk leisti neleido?“. Vyrų susigėdo ir grįžo atgal. Apie tai pranešiau kuopos vadui ir pasakiau, kad tas „švietimo vadovas“ ardo tvarką ir griauna karių drausmę. Kuopos vadas tuojau nuvyko į štabą išsi-aiškinti. Štabe jau buvo daugiau vadų, atvykusių su panašiais neaiškumais. Tvarka buvo atstatyta, o „draugas politrukas“ gavo nemažai pylos.

Būdamas ilgesnį laiką kareivių tarpe esu pastebėjęs, kad okupantui ir jo pakalikams pritariančiųjų ir iš kareivių tarpo atsirado labai mažai. Prisiplakėliais pasižymėjo žydai. Beveik visi kareiviai politrukų nekenė, juos kritikavo, ar su jais mažai skaitėsi. Toks buvo psk. Žilys. Bet, už tai, persikėlus mums į Vilnių, jis ir psk. Razgaitis pirmieji buvo suimti ir išvežti į Sibirą. Rugsėjo mėnesį pulkas buvo perkeltas į Vilnių. Aš tuo metu buvau ūkio kuopoje. Persikeliant, ypač pasikraunant į vagonus, daug valdiško turto buvo sunaikinta ir sugadinta, daugumoje dėl to, kad buvo duota mažai laiko pakrovimui. Vilniuje turtas, be tvarkos, buvo suverstas vienuolyno kieme. Mūsų kuopa gavo patalpas buvusiam vienuolynė, Rusų gatvėje. Tvarkytis buvo labai sunku. Daugumas karininkų buvo iškelti iš savų dalinių, kaikur liko tik po vieną, o mūsų kuopoje jų nebuvo nei vieno. Reikėjo man vienam tvarkytis. Gavau įsakymą visą atvežtą turtą surūšiuoti ir surašyti, o tam laiko paskyrė labai mažai. Laimei, dar nebaigus tvarkytis su turtu, į kuopą buvo paskirtas karininkas (pavardės jo nebeapamenu), o aš buvau perkeltas į III bataliono 7-tą kuopą. Kuopos vadu buvo kpt. Urbonas. Čia radau ltn. Katelę ir ltn. Viršilą. Šiuo perkėlimu buvau patenkintas, nes rikiuotė labai mėgau. Pagal raudonąją armiją, kuopą sudarė trys šaulių ir vienas sunkiųjų kulkosvaidžių būriai. Karininkų buvo trūkumas, todėl aš ir buvau paskirtas sunkiųjų kulkosvai-

džių būrio vadu. Kodėl man davė sunk. kulkosvaidžių būrį — nežinau, gal todėl, kad mano tarnybos lape buvo įrašyta, jog esu baigęs kulkosvaidininkų apmokymą. Kuopos kadra sudarė: kuopos vadas, du lietuviai karininkai, liktiniai puskarininkiai ir du rusai, kuopos vado padėjėjas ir politrukas. Vilniuje mūsų pulkui vadovavo plk. A. Breimelis. Buvome labai patenkinti, kad tokiu metu turėjome jau iš anksčiau mums žinomą pulko vadą.

Tik spėjus šiek tiek apsitvarkyti, mus pradėjo tempti ant jų rusiško kurpalio. Prasidėjo politinės pamokos — „politpatgatovka“. Diena iš dienos to pat kalimas: „Stalin skazal“, „Stalin gavarit“, „Stalin pisał“. Tas viskas nusibodo iki gavo kaulo. Užėjus žiemai, raudonosios armijos pavyzdžiu, prasidėjo dviejų savaitių pratimai lauke. Įsirengti reikėjo bunkerius „šalašinomis“ vadina- mus; iškasdavome dideles duobes, viršų apdengdavome šakomis ir užpildavom žemėmis, o viduryje pastatydavom geležinį pečiuką. Tokiame bunkeryje tilpdavo du skyriai. Iš pratimų grįždavome išvargę ir peršlapę. Nusirengti būdavo neįmanoma. Rubus ir apavą džiovindavom ratu susėdę aplink pečiuką. Kai dangos šakos nuo pečiuko kaitros perdžiūvo, iš viršaus pradėjo byrėti žemės ant mūsų galvų ir už apykaklių. Jausmas buvo nekoks. Išdžiūvę batai sukietėdavo ir rytojaus dieną, kol vėl nesumirkdavo, buvo vargas žygiuoti. Įvyko ir nelaimė. Kai gerai patsnigo — šakų danga neišlaikė ir įlūžo. Sužeidė vieną karininką ir du kareivius. Apie pusę vyrų besidžiovindami prie pečiukų sudegino savo batus. Grįžus į kareivines juos apkaltino už liaudies turto sunaikinimą. Buvo grasoma bausmėmis, bet nežinau, kodėl nė vienas nebuvo nubastas. Gavome kitus batus.

Mūsų kuopoje buvo ir labai nemalonūs įvykis su kuopos ūkvedžiu, jaun. puskarininkiu. Kuopos vadas jam pranešė, kad rytojaus dieną ūkio viršininkas su rusais tikrins sandėlyje esantį turtą, ir įspėjo, kad jei yra šovinių koks perteklius — paslėpti, nes vienoje kuopoje buvę rasta viršaus tik tūtelių, ir už tai ūkvedys buvo suimtas ir patalpintas į daboklę. Mūsų sandėlininkas, pasirodo, turėjo dvi dėzes šovinių ekonomijos. Vakare su savo padėjėju šias dėzes nunešė už vienuolyno ir įleido į prūdą. Atrodė niekas nematė, tačiau, kokio tai išdaviko akis pastebėjo ir pranešė. Baigus sandėlį tikrinti, ūkvedį užklausė, ar daugiau šovinių neturi. Jam užsigynus, tuojau prisistatė du enkavedistai ir liepė eiti su jais kartu. Nuvykus prie prūdo liepė dėzes išgriebti. Ūkvedį areštavo ir iki teis-

mo patalpinu į daboklę. Pasitaikė taip, kad areštuotasis daboklės kameroje susitiko su savo draugu. Susitarė bėgti. Vėl supuolimas — atsitiko taip, kad vienas sargybinis prie daboklės durų buvo ūkvedžio pažįstamas. Kai sargybos viršininkas atvedė pamainą sargybinį pakeisti — nerado nei sargybinio nei areštuotųjų. Prie durų rado tik paliktą šautuvą. Buvo spėliojama, kad bėgliai, išlipę pro langą, patraukė į netoli esančią geležinkelio stotį, iš ten, pasinaudoję kuriuo traukiniu, patraukė iš miesto, o toliau gal ir į miškus. Kareiviai tarp savęs kalbėjo apie pabėgusiųjų drąsą ir sargybinio pasiukojimą bei riziką gelbstint draugus.

Dar šio įvykio nespėjus užmiršti, atsitiko taip, kad vienas nelemtas atsitikimas palietė ir mane. Turėtus naujus lietuviškus pistoletus, rusų įsakyму, privalėjome gražinti į sandėlį, o jų vietoje gavome senus, išgverusius, medinėmis kriaunomis, jau senai nebevartojamus, įvairių sistemų. Kažkaip, nusiimant diržą, man išduotas pistoletas nukrito ant grindų ir jo medinės kriaunos perskilo. Man pažįstamas stalių dirbtuvės vedėjas, žydas, apsiėmė pistoleto kriaunas sutaisyti. Kitą dieną, kai jo užklausu ar jau pataisė, jis pradėjo aiškintis, kad pistoleto neranda ir, matyt, iš jo kas jį bus pavogęs. Jam priminiau, kad pavogti mano pistoletą niekas negalėjo, nes iš manęs jį gavęs, įsidėjęs į stalčių ir užrakinęs. Žydas gi savo: ne jis vienas stalių dirbtuvėje dirba, daug kas ateina pasiimti įrankių ar kitų daiktų, iš tokių atėjūnų kas nors galėjo jo stalčių atsirakinti ir pistoletą pasiimti. Pažadėjo kitų paklausinėti ir paieškoti. Aš net pasiūliau, radus, atsilyginti.

Už dienos turėjom šaudymus. Po jų buvau paliktas sutvarkyti taikinius. Nespėjus grįžti, kuopos budintis pranešė, kad esu šaukiamas pas politruką. Pirmas klausimas ir buvo: — ar turiu man išduotą pistoletą? Papasakojau, kas man su pistoletu nutiko. Politrukas daug neklausinėjo, liepė išeiti. Supratau, kad reikalas gali komplikotis, nes tas stalių dirbtuvės vedėjas, žydas, kartu buvo ir politruko pavaduotojas. Apie viską smulkiai papasakojau kuopos vadui. Bet jis mane nuramino ir įspėjo per daug nesijaudinti, daugiausia kas bus, tai reikės sumokėti už prarastą pistoletą ir reikalas bus baigtas. Bet taip nebuvo. Dar tą pačią dieną mane pašaukė pas komisarą. Ten nuvykęs, radau daugiau susirinkusių politrukų, kurių priešakyje buvo ir mūsiškis. Visi į mane sužiuro kaip kokie vilkai. Supratau, kad jie visi žino apie mano nelaimę ir pasijutau labai nejaukiai. Komisarą pirmas klausimas

irgi buvo: ar aš žinau kuriuo tikslu esu pašauktas. Pasakiau, kad žinau ir viską papasakojau kaip buvo nutikę ir ką pasakojau politrukui. Pasakiau, kad yra ir liudininkų, kurie gali paliudyti, jog pistoletą daviau pataisyti, o jį nepamečiau ar kaip kitaip praradau. Komisaras, sutiko ar nesutiko su mano paaiškinimu, tačiau pasakė, kad nežinia kieno rankose dabar mano pistoletas yra ir kad juo dabar ir jis ir net aš pats galim būti nušauti. O dėl liudininkų patarė nesirūpinti, kai bus reikalas — bus ir liudininkai.

Po savaitės kuopoje buvo gautas raštas, kad nurodytu laiku turiu prisistatyti kariniam tardytojui. Ten nuvykus, apie pistoletą nedaug ir klausinėjo, o pradėjo mane kaltinti įvairiais menkiais: kodėl sekmadienį raginau vyrus eiti į bažnyčią, kodėl eidamas pro Aušros Vartus nusiemiau kepurę, kodėl šeštadienį vyrams nepakeičiau baltinius ir panašiai. Aiškinausi, kad į Dievą tikėti nedraudžiama, taipgi į bažnyčią pavieniui eiti nebuvo uždrausta. Tardytojas tuos dalykus aiškino savaip. Paleido. Bet po kurio laiko kuopos vadas gavo raštą, jog esu atiduodamas kariuomenės teismui. Pristatyti mane į teismą buvo paskirtas lt. Viršila. Šis liepė nusiimti diržą ir mane išsivedė. Tą viską pastebėjo politrukas. Kai išėjome į gatvę, leitenantas man gražino diržą ir ėjome kartu. Niekas negalėjo suprasti, jog esu varomas kaip areštuotas. Aš visą tai išgyvenau, buvau susirūpinęs ir susijaudinęs. Leitenantas visą laiką mane ramino. Netoli teismo nusiemiau diržą ir atidaviau leitenantui. Prie vartų sargybiniui parodėme raštą ir buvome nulydėti į teismo koridorių. Teisme mane ginti pulko vadas paskyrė lt. Bardzilauską, o liudininku buvo kulkosvaidžių kuopos politrukas, man pažįstamas iš ūkio kuopos laikų. Po kokio pusvalandžio buvom pašaukti į atskirą nedidelę salę, kur teisėjai jau sėdėjo už stalo. Teisėjas paklausė ar aš moku rusiškai. Pasakiau, kad menkai. Paskyrė vertėją. Antras teisėjo klausimas buvo — ar prisipažįstu kaltu. Pasakiau, kad neprisipažįstu ir paprašiau, kad teismo salėje būtų liudininkai. Teisėjas pasakė, kad liudininkais nesirūpinčiau, nes jie jau apklausti ir liepė atsakinėti tik į duodamus klausimus. Toliau visi klausimai lieté tuos pačius man kaltinimus, kuriuos man darė politrukas bei tardytojas. Po apklausinėjimo liepė išeiti į koridorių ir laukti. Vėliau vėl pašaukė į salę ir perskaitė kaltinimą, kad pagal kokį tai baudžiamąjį kodeksą turėčiau būti nubaustas keturiais metais kalėjimo. Užgirdęs tokį apkaltinimą vos nenualpau.

(Bus daugiau) *lobot*

Sovietų agentas-šnipas Kim Filbis

O. URBONAS

Neseniai į rankas pateko Kim Filbio knyga „Mano tylusis karas“, 1968. Knyga nepaprastai įdomi, ne tik dėl to, kad joje visiškai atvirai aprašomi sovietų žvalgybos darbo metodai ir būdai, bet ir dėl to, kad ji parodo, kaip lengvabūdiškai ir paviršutiniškai sprendžiami Vakarų valstybėse svarbūs saugumo klausimai. Tą knygą beskaitant, darosi visiškai nesuprantamas nedovanotinas naivumas tų žmonių, kurie tuos reikalus tvarko. Bet tai, matomai, visų politikų yda, nes tokį pat naivumą parodė ir mūsų emigracijos vadovai (nomina odiosa sant), pavyzdžiui, savo pasikalbėjimuose su Mikuckiu.

Sovietų Sąjungos šnipų karalius yra, neabejotinai, plk. Abelis, kurio darbai J.A.V. yra pakankamai žinomi. Bet jis turi pasiteisinimą, kad jis yra Rusijos žydas, kuris buvo vyriausybės pasiūstas į J.A.V. ir ten dirbo savų viršininkų nurodymais. Filbis to pasiteisinimo neturi: jis yra gryno kraujo anglas, ir dar daugiau — Anglijos aristokratas. Tuo biauresnis yra jo išdavikiškas darbas.

Filbis gimė 1912 m. Indijoje, kur jo tėvas tarnavo karininku. 1929 m., būdamas 17 metų amžiaus, jis buvo priimtas į Kembridžo Trinity kolegiją. Beveik tuo pat metu su juo į tą pat kolegiją įstojo dar du jaunuoliai, Mac Linas ir Guy Burges. Pirmasis iš jų buvo ministerio sūnus, antrasis admirolo anūkas. Visi trys greit susipažino ir susidraugavo.

Anais laikais beveik visas Europos jaunimas buvo užkrėstas marksizmo, tai buvo madoje. Neišvengė tos „mados“ ir tie trys anglai. Visiškai nepažinodami Sovietų Sąjungos ir gyvenimo sąlygų joje, jie akklai tikėjo bolševikų propagandinei literatūrai ir susidarė idealistinį vaizdą apie tai, kas ten darėsi. Vis daugiau ir daugiau pasiduodami sovietų propagandai, jie suorganizavo slaptą, pagrindinę, marksistinę grupę. Aišku, tas neliko sovietų agentų nepastebėta. Jie tuojau nusprendė atitinkamai išnaudoti tuos „svajotojus ir idealistus“. Kim Filbis rašo: „Aš be galo apsidžiaugiau, kai man pasiūlė patarnauti 'dideliam reikalui'. Nieko negalvodamas, pasižadėjau tarnauti Sovietų Sąjungai viskuo, kuo tik galiu“. Taip prasidėjo Kim Filbio „tarnyba“ Sovietų Sąjungai, užsitęsusi beveik pilnus 24 metus.

Užbaigę kolegiją ir gavę diplomus, draugai išsiskyrė, bet nusprendė ir ateity palaikyti ryšius, nes „mes visi trys turėjome tikslą“. Jų suorganizuota marksistinė grupė savaime iširo.

Beveik du metus Sovietų Sąjungos žvalgyba paliko Filbį ramybėje, ji stebėjo jį ir apgalvojo kur ir kaip jį geriau panaudoti. 1934 metais jam iš Maskvos bu-

vo nurodyta palaipsniui atsikratyti kairiųjų pažiūrų ir vaidinti dešiniųjų pažiūrų žmogų, nes „jūs mums būsite reikalingas dešiniųjų sluoksniuose ir, galimas dalykas, valstybiniame poste. Jūsų dabartinis nusistatymas gali sukliudyti jūsų karjerą“.

Įsakymą pildydamas, Filbis įstojo žurnalo „Review of Reviews“ redakciją, kur bedirbdamas jis „sudešinėjo“. Savo pažįstamiems ir draugams jis pasakojo, kad išgyvens tam tikrą politinę krizę, jis apsvylė matksizmu. Jo draugas, Guy Burges, kuris 1934 m. aplankė Sovietų Sąjungą, sugrįžęs irgi pradėjo barti Sovietų Sąjungą ir komunizmą, vadindamas sovietų valdžią „didžiausiu nusikaltimu prieš žmoniją“. Prie jų prisidėjo ir Mac Linas. Šita trejukė pradėjo talpinti žurnaluose ir laikraščiuose kritiškus, prieš Sovietų Sąjungą nukreiptus straipsnius, viešai rodyti savo simpatijas Hitleriui, įstojo nariais į anglų-vokiečių draugiją, kur vaidino uoliausius tos draugijos narius, o savo butus papuošė Hitlerio portretais ir atitinkamais plakatais. Filbio draugai ir pažįstamieji nuo jo nusigrįžo ir laikė jį, jei ne nacių, tai ultra dešiniuoju žmogum. Maskvos „dirigentai“ buvo juo patenkinti, ką jam ir pareiškė.

Pirmą svarbų uždavinį iš sovietų žvalgybos Filbis gavo 1936 m., pilietinio karo Ispanijoje metu. Jo draugai stojo į svetimšalių legioną kovai prieš Franką, Filbis gi, prieš tai perėjęs dirbti į „Times'ą“ buvo laikraščio pasiūstas, kaip specialus korespondentas, pas Franko falangistus. „Šitą paskyrimą gavau“, rašo Filbis, „tam tikros protekcijos dėka“. Greitai laikraštyste pasirodė jo straipsniai, kuriuose jis visokiais būdais gyrė falangistus ir Franką, pats gi reguliariai perdavinėjo sovietų žvalgybai ir respublikonams visą slaptą informaciją, kurią jis, kaip korespondentas — užsienietis, lengvai galėjo gauti. Žinoma, jis rizikavo. Vieną kartą, kaip jis rašo, Kordoboje, jis buvo Franko policijos sulaukomas, tačiau, pakely į policijos nuovadą, jam pasisekė raštelį, eilinių sovietų žvalgybai pranešimą, praryti. Kratos metu nieko nebuvo rasta ir policija, atsiprašiusi, jį paleido, bet „aš išgyvenau keleta įtemptų akimirksnių, nes mažiausias popieriaus lapelis man grėsė sušaudymu“.

1937 m. gruodžio 31 dieną Filbis ir trys kiti užsienių korespondentai, važiuo automobiliu iš Saragosos į Terulį. Pakelyje jų automobilis pateko į respublikonų toli šaudančios artilerijos ugnį. Svidinys sprogo prie pat automobilio. Vienas iš pakeleivių buvo užmuštas vietoje, kiti du taip sunkiai sužeisti, kad ligoninėje mirė; Filbis pats gi buvo tik lengvai sužeistas. Kovo 2 dieną jis buvo pristatytas Frankui, kuris jį apdovanojo — Ispanijos Kryžiumi už narsumą.

1939 m. Filbis, drauge su Franko falangistais, įžengė į Barseloną. "Times'e" pasirodė jo straipsnis, kur Franko ir jo falangistų nuopelnai buvo iškelti iki dangaus. Respublikonų pasiuntinys Londone pareiškė anglų vyriausybei protestą ir pareikalavo Filbį atšaukti — bet Franko daliniai įžengė į Madridą ir pilietinis karas buvo užbaigtas. Kim Filbis sugrįžo į Londoną.

1940 metų rugpjūčio mėnesio pradžioje Filbis buvo priimtas tarnybai į anglų žvalgybą. Rekomendavo jį tai tarnybai Guy Burges. 1941 metų vasarą Filbis buvo paskirtas 5-to skyriaus Anglijos S.I.S. tarnautoju, kurio svarbiausias uždavinys buvo kontr-špionažas. Filbis turėjo pasižymėjimo ženklą, gautą iš Franko, turėjo gerus santykius su Ispanijos falangistais, jis gerai pažino Ispaniją ir Portugaliją — tas viskas padėjo jam gauti ispanų-portugalų skyriaus viršininko vietą. Šiandieną atrodo keista, kad Anglijos žvalgybos vadovai, aukštai vertindami Filbio darbą Ispanijoje, kaip "Times" specialaus korespondento, taip ir jo ryšius su Franko šalininkais, visai neatkreipė dėmesio į jo marksistinę praeitį, kaip ir į jo marksistinės grupės priklausomybę.

Visą II pasaulinį karą Filbis praleido tame poste. Jis gaudė Anglijoje vokiečių agentus, ir gan sėkmingai. Kadangi Sovietų Sąjunga buvo Anglijos sąjungininkė, todėl niekas neatkreipė dėmesio į dažnus jo susitikimus su bolševikų karo ataše. Visą tą laiką Filbis reguliariai perduodavo sovietų žvalgybai slapčių dokumentų nuorašus, kurie tik patekdavo į jo rankas.

Jis rašo, kad jis dažnai likdavo savo tarnybiniame kabineite iki vėlyvo vakaro, darydamas dokumentų nuorašus ir gamindamas mikrofilmus.

Antram pasauliniam karui užsibaigus ir prasidėjus "šaltajam karui", Anglijoje buvo suorganizuotas žvalgybos specialus skyrius (Nr. 9), tikslu studijuoti Sovietų Sąjungą ir komunistų judėjimą. Iš Maskvos Filbis gavo įsakymą: žūt būt įsiskverbti į tą skyrių. Ir čia, kaip jis rašo, jam pasisekė pasiekti tokių rezultatų, kokių ir Maskvos žvalgybos vadovai negalėjo tikėtis: jis įkalbėjo savo viršininkus, neva tai ekonomijos sumetimais, sujungti 5-tą žvalgybos skyrių su 9-tu. Žvalgybos vadovybė sutiko ir Filbis buvo paskirtas to svarbiausio Anglijos žvalgybos skyriaus viršininku. Tuo būdu per visą šaltojo karo laikotarpį sovietų žvalgyba buvo pilnai informuota, ne tik apie Anglijos žygius ir sumanymus, bet ir visų kitų Vakarų valstybių, įskaitant ir J.A.V. Ta informacija buvo dar papildoma žiniomis, kurias Maskva gaudavo iš Mac Lino, tarnavusio Užsienių Reikalų ministerijoje ir iš Guy Burges, kuris palaikė ryšius su dešiniaisiais Anglijos sluoksniais.

(Bus daugiau)

Bibliografas Aleksandras Ružancovas

Kai aš, Joniškėlio bataliono (vėliau 9 pėstininkų D.L.K. Vytenio pulko) kulkosvaidžių komandos viršila, Dauguvos fronte 1919 m. lapkričio 17 d. išleidau pirmąjį Lietuvos kariuomenės dalių laikraštį "Tėvynės Gynėją", apie kurį "Mūsų Žinynas" 1928 metais rašė, kad "Šis laikraštėlis buvo iš visų tvirčiausias, skelbė spaudoje net prenumeratūrą ir ilgiausiai gyvavo", tuomet Dauguvos pozicijose buvęs greta mūsų Gudų bataliono vadas, majoras Ružancovas, paėmė pavyzdį iš mano "Tėvynės Gynėjo", ("Mūsų Žinynas" rašė: Pavyzdys buvo paimtas iš lietuviško "Tėvynės Gynėjo") ir pradėjo leisti gudiškai "Varta Backausčyn" — "Tyvynės Sargybą".

Po išstojimo iš kariuomenės, Kaune susitikdavau Ružancovą, visuomet širdingą žmogų, tai "Kario", tai "Ugniagesio" redakcijose, kur abu bendradarbiauome, tai šiaip — gatvėje. Jau Amerikoje jam esant, gavau labai draugingą laišką, atsimenantį "senus laikus" — "kai drauge kajojom priešus", (jis citavo rusišką posakį "Gdie vmieste rubylis ony"). Turėjo žmogus jumorą gyslelę

ir teisingumo: sutikęs mane Palangoje ir paklausęs ar ten esu vienas, tuoj atsakė: "Žinoma, niekas į Tūlą su savo samavoru nevažiuoja" (ten mat gamina "samavorus"), o dėl teisingumo, tai jis man kiek kartų, susitikdamas Kaune, piktinosi, kad aš nesu apdovanotas Vyčio Kryžiumi, dėl kurio jis pats buvo paršęs rekomendaciją. Jis sakė: "Tie seni perdylos štabe tavo apdovanojimą taip sau po stalo uždanga pakišo..." (Dėl medalių nebuvau susirūpinęs. Turiu Lietuvos savanorio medalį ir tą dešimtmečio, Lietuvos nepriklausomybės paminėjimui, atmuštą, bet juk tas antrasis yra tik "visiems bendras balastas", gi savanorio medalis kiek reikšmingesnis, juk galėtų būti puikiai rekomendacija į Sibiro "gydomuosius vandenis", kai nebe žmonės, bet "liaudis" Lietuvą užgriebė valdyti...).

O to Vyčio Kryžiaus priežastimi buvo mūsų sunkūs žygiai, kai mano 9 pėst. pulkas spalio mėnesį buvo lenkų iš Vilniaus išvarytas: mes metėmės, nežinodami iš kurios pusės priešas, dažnai užkliūdami ant priešo žvalgų, arba sargybų, ir taip vieną, labai tamsią naktį, išvargę ir alkani buvome nebepirmą kartą stabdomi staigaus lenkiško šauksmo

"stoil" ir pasileidome per balas šalin...

Su mūsų iširusių dalių kareiviais buvęs karininkas Degterovas (gudų kilmės — tai jis ir bus vėliau Ružancovui mano "heroizma" papasakojęs), kuris žygiavo su manimi, priešaky mūsų paklydusių kareivių, vėliau man sakė, kad jis tą baurią, tamsią naktį laikė savo revolverį paruoštą nusišovimui, nes, girdi, išbuvęs visą I Pasaulinį karą rusų kariuomenės fronte prieš vokiečius, jis nebuvo išgyvenęs tokio nervų įtempimo kaip tada, lenkams mus patamsiuose bemedžiojant.

O aš, mat, kaip atsimentu tą vieną beviltinę momentą, susėdau su Degteriovu į šlapią griovį ir įtikinau jį, kad dar verta bandyti išsprukti iš lenkų spąstų šonu, pagal mūsų žemėlapi. Ir taip, nieko iš priešų nematydami, bet dažnai pliuropsėdami iki kelių balose, pagaliau, su visais kareiviais, išaušus priėjome saviškius, kurie dar nebuvo lenkų sutikę.

Dėkui Ružancovui už pastangas man Vyčio Kryžių gauti — jau tik vien tas nuoširdus žmogaus sumanymas yra geriausias apdovanojimas! O kad to Kryžiaus negavau, niekuomet nė trupučio nesisielojau.

Arėjas Vitkauskas

Redaguoja —
S. Kaunellenė
531 W. Grand Blvd.
Detroit, Mich. 48216

TREMŲ TRIMITAS

LIETUVOS ŠAULIŲ SĄJUNGOS TREMTYJE

Dalinių Atstovų Suvažiavime,
1979 m. gegužės 19 d. Šaulių Namuose,
Chicagoje, priimtos

REZOLIUCIJOS

1. LIETUVOS LAISVĖS REIKALU

Lietuvių tautos išlaisvinimo ir nepriklausomybės atstatymo Lietuvos valstybės darbe ir kovoje Šaulių Sąjunga remia Lietuvos diplomatinę tarnybą ir kovai už Lietuvos išlaisvinimą vadovaujančias institucijas. Sąjungos nariai įpareigojami darbu ir aukomis prisidėti prie už Lietuvos išlaisvinimą vadovaujančių institucijų vykdomų uždavinių.

2. LIETUVYBĖS IŠLAIKYMO REIKALU

Ne savo tautos žemėje gyvenančiai tautos daliai išlikti tautiniai gyvai yra sunkus, bet būtinas uždavinys. Suvažiavimas sąjungos narius skatina įsipareigoti: išlaikyti gyvą lietuvių kalbą, papročius, tautines ir religines tradicijas, remti ir skaityti lietuvių spaudą, skatinti jaunimą kurti lietuviškas šeimas, padėti išlaikyti lietuviškas mokyklas, lituanistinius kursus ir rūpintis, kad lietuvių vaikai lankytų, remti lietuvių kultūrinius pasireiškimus ir dalyvauti renginiuose, prisidėti prie lietuvių švietimą ir kultūrą remiančių fondų ir aplamai remti ir dalyvauti lietuvių tautinėje veikloje, kuria pasireiškia mūsų tautinis gyvenimas.

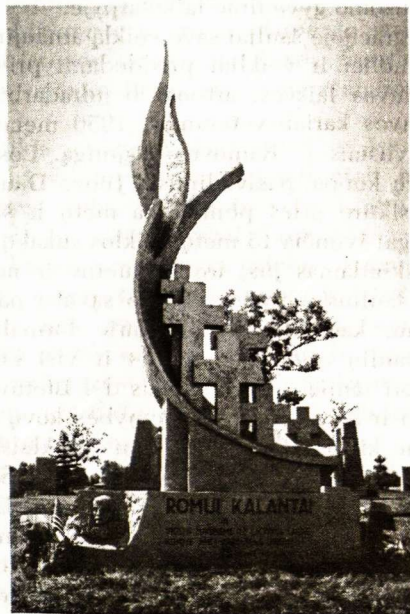
3. KALINIŲ IŠLAISVINIMO REIKALU

Sovietinės Rusijos okupuotoje Lietuvoje kovojantieji už tautos ir religinę laisvę ir esmines žmogaus teises uždaromi į koncentracijos stovyklas, kalėjimus ir psichiatrines ligonines. Laisvajame pasaulyje gyvenančių pastangos jiems išlaisvinti yra didelė parama. Suvažiavimas įpareigoja Sąjungos vadovybę ir narius, pagal vadovaujančių veiksmų nurodymus, aktyviai dalyvauti kalinių išlaisvinimo akcijoje.

4. BENDRAVIMO SU PAVERGTU KRAŠTU REIKALU

Ryšiai su okupuotoje Lietuvoje gyvenančiais yra būtini ir neišvengiami. Bet reikia įsidėmėti, kad okupantas tuos ryšius stengiasi panaudoti savo kėslams ir siekiams. Todėl, palaikant ryšius su artimaisiais gyvenančiais okupuotoje Lietuvoje, reikia naudotis sveika šauliška nuovoka, kad nepadėjus okupantui, nepakenkus artimiesiems ir kovai už Lietuvos išlaisvinimą. Bendravimo su kraštu reikalu suvažiavimas Sąjungos narius įpareigoja, laikytis vadovaujančių laisvinimo darbui nurodymų ar Sąjungos centro valdybos patvarkymų. Suvažiavimas griežtai pasisako prieš studentų siuntimą į okupuotoje Lietuvoje rengiamus, tariamus, lituanistinius kursus ir taip pat prieš propagandinius reiškinius laisvajame pasaulyje išreikštus filmais ar koncertais.

Šv. Kazimiero kapinėse Čikagoje iškilmingai pašventintas LŠST CV pastangomis pastatytas didingas paminklas Romui Kalantai ir visiems žuvusiems už Lietuvos laisvę kovoje prieš raudonąjį tirną. Nuotr. C. Genučio

Už Dievą, laisvę ir žmoniškumą

(1979.IV.29 Los Angeles Šv. Kazimiero bažnyčioje pasakytas pamokslas šauliams)

PREL. JONAS KUČINGIS

Mieli broliai ir sesės šauliai, sveikinu jus visus, švenčiančius 60 m. sukaktį nuo Šaulių Sąjungos įkūrimo, 15 m. sukaktį nuo Los Angeles "Juozo Daumanto" kuopos įkūrimo ir 50 m. sukaktį nuo Šaulių Sąjungos įkūrėjo Vlado Pūtvio mirties.

Šaulių Sąjunga, savanoriška, pagalbinė kariuomenės dalis, buvo įkurta 1919 birželio 27 d. Tuo metu Lietuvos nepriklausomybės atstatymas jau buvo paskelbtas, bet dar nerealizuotas. Keliuose frontuose mūsų jaunos kariuomenės kariai heroiškai tebesikovė už to akto įgyvendinimą. Jiems į talką atėjo šauliai, pasirinkę šūkį — NEPRIKLAUSOMAI LIETUVAI ir tikslą — kovoti dėl tautos laisvės ir ją iškovojus išsaugoti.

Šaulių Sąjungos sumanytojas ir įkūrėjas buvo Matas Šalčius, bet ją išugdė ir organizacinius pagrindus sukūrė Vladas Putvinskis-Pūtvis.

Šaulių Sąjungos įnašas į Lietuvos laisvės kovas yra svarbus, reikšmingas, o kai kada būdavo net lemiantis. Tai liudija Nepriklausomybės karų istorija. Kovose dėl Lietuvos laisvės žuvo 81 šaulys. Svarbią tautos auklėjimo misiją šauliai atliko nepriklausomo gyvenimo laikotarpyje.

Emigracijoje šauliai savo veiklą atnaujino 1954 metais, uoliai ir veikliai prisidėdami prie kovos dėl Lietuvos laisvės, artimai bendradarbiaudami su Lietuvos kariais-veteranais, 1950 metais susiorganizavusiais į "Ramovės" sąjungą. Los Angeles šaulių kuopa, pasivadinus "Juozo Daumanto" vardu, įsikūrė prieš penkiolika metų ir šiandien iškilmingai švenčia 15 metų veiklos sukaktį.

Sveikindamas jus, uniformuotus ir neuniformuotus šaulius, norėčiau šaulio sąvoką papildyti. Manyčiau, kad ne tik tie, kurie formaliai priklauso šaulių organizacijai, bet ir visi kiti turėtume tapti šauliais, kovojančiais dėl Lietuvos laisvės, kaip ir anais Nepriklausomybės kovų metais. Kovojame kitose sąlygose ir kitais ginklais, tačiau pagrindinis tikslas likęs tas pats: LAISVA IR NEPRIKLAUSOMA LIETUVA. Buvęs Lenkijos kardinolas Wojtyła, dabartinis popiežius Jonas Paulius II, pamoksle Toronto lenkams kalbėjo: "Lenkai išėiviai kartu su broliais Lenkijoje yra kartu

atsakingi už savo tėvynės likimą". Tie žodžiai labiau tinka mums, nes mūsų tėvynė yra blogesnė sąlygose negu lenkų. Tėvynėje pasilikusių mūsų brolių-sesių pasipriešinimas okupantui kelia nuostabą visame pasaulyje. Ar to fakto akivaizdoje kiekvienas laisvėje gyvenęs lietuvis-ė neturėtų save paklausti: "Ar padariau ir ar darau visa, kas galima, padėti Lietuvai jos kovoje dėl laisvės?"

Rašytojas-dramaturgas Anatolijos Kairys savo dramoje "Šviesa, kuri užsidegė" vaizduoja miropasmerktą lietuvių partizaną. Prieš įvykdydami mirties bausmę, bolševikai bando jį perkalbėti atsisakyti laisvės siekių, siūlydami duonos, vandens, pinigų ir gražią ateitį. Mirties akivaizdoje lietuvis partizanas jiems taip atsako:

Duok man duonos — nepriimsiu.

Duok man vandens — negersiu.

Savo auksą atiduok — sakysiu ne.

Takus man išbarstyk žiedais — sakysiu ne.

Man reikia saulės ir žvaigždžių!

Man reikia laisvės!

Laisvės man reikia!

Laisvės!

Mieli lietuviai, kas mus skatino bėgti iš tėvynės? Mes juk nebuvo geresni už tėvynėje likusius, už Sibirian išvežtuosius, už žuvusius. Tačiau, kažkas į ausį šnibždėjo: palik savo tėvynę, pievų žalumą, žydinčius krantus, tėviškės orą, sodybas žalias, rūtų darželį, ką kvepėjo už lango, didingą miškų ir šilų ošimą, vingius takelius pakrančių mielių, laukus javų, ką siūbavo ant tavo upės kranto... Palik, kažkas sakė, motulę seną, tėvą baltą kaip obelį, sesutę grakštutę, brolių mielą, gimines — viską, viską. Ir ar tai nepanašu į aną biblinę istoriją? Štai, Viešpaties angelas, pasirodęs Juozapui sapne, tarė: "Kelkis, imk Vaikelį Jėzų ir jo Motiną ir bėk į Egiptą ir būk ten, kol tau pasakysiu, nes Erodas ieško Vaikelio gyvybės".

Šioje vietoje tinka priminti ir Senojo Testamento pasakojimą apie Juozapą, kurį broliai pardavė Egipto pirkliais. Tai buvo baisus nusikaltimas, įvykdytas brolių rankomis. Juozapas buvo

gilaus tikėjimo vyras ir visur matė Dievo apvaizdos pirštą. Nors vergovės dienas pradėjo kalėjime, tačiau savo darbštumu, išmintingumu ir sąžiningumu ilgainiui svetimame krašte iškilo ir savo įtaka tapo antruoju po faraono. Tačiau savo iškilimą Juozapas nenaudojo savo egoistiniams tikslams — turtų krovimui, puotoms, patogiam gyvenimui. Ne! Jis stengėsi padėti savo tautai, kuriai grėsė ilgas ir baisus badas. Ir padėjo.

Ar šioje istorijoje kartais neatsispindi ir mūsų? Juk ir mus Dievo Apvaizda išgelbėjo iš Sibiro tremties, tamsių kalėjimų ir žiaurios mirties, kad galėtume padėti savo tautai, saviems žmonėms ir kad išaugintume naujas lietuvių tautos atžalas krauju permirkusiai tėvynės žemei. Ir štai kodėl mūsų tremtis nėra pasmerkimas, bet palaima. Mes tapome Dievo Apvaizdos įrankiais lietuvių tautos pasipriešinime prieš tautos laisvės ir žmogaus teisių uzurpatorių.

Broliai, nors mums skirta labai kilni misija, tačiau į mūsų tarpą ėmė smelktis ir blogybės. Pirmiausia, po 30 su virš tremties metų tarsi pradėjome jausti senatvę, nuovargį. Tačiau ne amžiaus, bet dvasios nuovargį. Bet žinokime, kad laimi tie, kurie ištveria iki galo. Kardinolas Mindszenty yra pasakęs: „Aš stoviu už Dievą ir Vengriją. Tai mano istorinė pareiga, kurią man uždėjo mano tauta ir jos tradicijos. Mano paties likimas, palyginus su mano tautos kančiomis, yra visai nesvarbu“.

Antras mus kamuojąs vėžys yra materializmas. Mes pamirštame savo likiminę misiją. Šv. Raštas pasakoja apie analoginę situaciją — žydus Babilono vergijoje. Daugelis jų ten pralobo, tapo aukštais ir įtakingais Babilonijos valdininkais. O tačiau svetimoje žemėje trūko jiems tikrojo gyvenimo džiaugsmo. Nukreipę savo akis į gimtųjų laukų pusę, jie šaukdavo: „Pirmiau tenudžiūsta mano dešinė, negu kad tave pamirščiau, Jeruzale! Prie gomurio teprilimpa mano liežuvis, jei neminėčiau tavęs ir nestatyčiau, Jeruzale, aukščiau už kiekvieną linksmybę“.

Pagaliau mūsų tautinę dvasią ir atsparumą labai žaloja tarpusavė nesantaika. Ji pagrindinai kyla iš dviejų versmių: tuščių ambicijų ir nuomonių išsiskyrimo dėl santykiavimo su pavergtos Lietuvos lietuviais.

Iš tuščių ambicijų išplaukia beatodairinis noras vadovauti. Mes turime perteklių vadų, bet stokojame eilinių. Pav., vien mūsų kolonijoje nesunku būtų surinkti dėstytojų keliems fakultetams ir vadų keliems pulkams. Tačiau jokiū būdu nebūtų galima sutelkti fakultetams studentų ir kariuomenės pulkams kareivių. Dauguma linkusi

mokyti ir įsakinėti, o ne mokytis ir klausyti.

Daugumas žinome, ką reiškia IQ. Tai yra žmogaus gabumų mastas. Vienas žmogus gabesnis, kitas mažiau, ir pats žmogus čia daug ką padaryti negali. Tai priklauso nuo Dievo malonės. Žmogaus asmenybė matuojama PQ. Tai žmogaus sugebėjimas sugyventi su kitais žmonėmis, draugiškumo išraiška, dvasinių nuotaikų apvaldymas. Save kontroliuodamas ir tobulindamas, žmogus gali pakelti savo PQ ir tapti patrauklia asmenybe. Tačiau žmogus gali turėti aukštus IQ ir PQ ir kartu būti menko charakterio. Žmogaus charakterio mastas yra CQ, ir tai yra svarbiausia. Aukšto ir tvirto charakterio žmonės tautai ir visuomenei yra vertingiausi ir labiausiai brangintini. Vienas kalėjimo viršininkas gyrėsi kalėjime turįs kalinių su doktoratais, kad jam esą nesunku būtų suorganizuoti mokomąjį personalą visam fakultetui. Taigi, ne aukštas išsimokslinimas, bet kilnus charakteris yra didysis žmogaus dvasios turtas. Tokiomis asmenybėmis didžiuojasi visos tautos. Jų reikia ir mums išieivijoje. Tokie žmonės neskandina vieni kitų neapykantoje, neeikvoja dvasinių jėgų tuščiuose ginčiuose, o visas dvasines jėgas nukreipia į konkrečius, pozityvius darbus. Gi tokie darbai lengvina ir trumpina mūsų tautai nelaisvės dienas.

Tačiau turbūt labiausiai mūsų visuomenines įtampas iššaukia santykiavimo su pavergtu kraštu klausimas. Gi mano supratimu, tas klausimas mus visus labiausiai turėtų jungti, kad, sprendžiant jį, gausiausiai gėrio galėtų patirti ir pavergta tėvynė ir išieivija. Esmiškai sprendžiant šią problemą, nereiktų iš galvos išleisti dviejų momentų:

1. *Lietuva yra priešokupuota* ir 2. *Pagrindinis Lietuvos laisvinimo kovos frontas yra išsitiesęs pačioje Lietuvoje, o ne išieivijoje ar kur kitur.*

Reikia įsidėmėti, kad ne tik ši kova yra vedama už Lietuvą, bet ir lemtingieji mūšiai už jos laisvę vyko, vyksta ir vyks Lietuvoje. Lietuviai ir jų sąjungininkai Lietuvoje yra tikrieji fronto kariai, nes ten yra priešas-okupantas. Mes, išieiviai, esame tik šauliai, nors ir labai vertingi, bet vis tiek pagalbiniai daliniai. Kaip šauliai Nepriklausomybės karuose, taip ir mes, išieiviai, ne tik galime suteikti vertingą talką pagrindinėm pajėgom, bet dažnai patapti net ir lemtingu veiksniu. Iš to plaukia kelios išvados:

1. Mes siekiame ryšių su Lietuvos žmonėmis, bet ne su okupantu ir jo agentais. Norint pasiekti savo tautą, tenka lįsti pro priešokupuotą pakeltą geležinę uždangą. Jis ją pakėlė ne mūsų naudai, bet savo tikslams: slopinti mūsų lais-

“Juozo Daumanto” š. kp. 15 metų sukakties proga, spec. leidinio išleidimui Antanas Galdikas įteikia 500 dol. čekį kp. pirm. Kaziui Karužai. Už jų liudininkai J. Račius, ir J. Uksas. Nuotr. L. Kanto

vės kovos dvasią ir kiršinti mes vienus prieš kitus. Čia vyksta velniškas lošimas. Norint jį laimėti, turime lošti šaltai, atsargiai, išjungę aistras, o pasikvietę talkon Saliamono išmintį ir žalčio gudrumą. Kuri pusė laimi, pilnu tikrumu šiuo laiku sunku pasakyti. Tačiau esama ženklų, rodančių, kad reikalai vystosi ne mūsų naudai. Aplink pasižvalgę, tuos ženklus visi galime pastebėti.

2. Lietuviai Lietuvoje, mūsų kovos avangardas, ne tik nesitraukia iš kovos lauko, bet su intensyvėjančia dvasia pereina į ofensyvą. Tai sužinome iš pogrindžio spaudos ir iš tiesioginių bei netiesioginių ryšių su kraštu. Per 35 metus brutaliai spaudžiama, terorizuojama ir fiziniai naikinama tauta atmetė ir komunizmą, ir ateizmą, ir rusicizmą. “Dievą tikiu, nors religijos nepraktikuojau, komunizmą praktikuojau, nors juo netikiu” — būdingai kartą yra išsireiškęs vienas Lietuvos lietuvis.

Šitas faktas turėtų skatinti mus, išėivius, pri-

siimti didesnę aukos našta. Tačiau — custos, quod de nocte? Išėivi, sarge, ką gali pasakyti apie savo stovyklą? Kas vyksta joje? Ar išlaikai tokią pat budrią kovos dvasią, kaip lietuvis Lietuvoje? Juk Lietuva yra tarsi didelis kalėjimas. Kaliniai yra tavo draugai, tavo broliai-sesės. Ieškok būdų jiems padėti, palaikyk jų dvasią, paremk juos savo ištekliais. Neleisk, kad tavo vizitais pasinaudotų priešas, Lietuvos okipantas. Prieš akis visada turėk ant kryžiaus mirusio Kristaus pavyzdį, kuris tuoj pat nužengė į pragarus pranešti gerosioms sieloms apie jų išsivadavimą. Tačiau pragaro galybės nei jų tarnai iš to apsilankymo džiaugsmo nei naudos neturėjo.

3. Nesunku pastebėti, kad tie, kuriems nebėrūpi Lietuvos laisvės reikalai, daug lengviau susiderina su okupanto tikslais. Jiems smagiau kritikuoti kovotojus prieš okupaciją, o ne okupantą. Jie, nuvykę Lietuvon, daro pareiškimus, kuriais džiaugiasi komunistinė spauda. Jie, naujųjų laikų bajorai, Maironio žodžiais, “negarbūs pabėgėliai mūsų tautos”, atsuka nugaras Lietuvos nelaimėms ir šypsosi okupantui.

Lietuvi, okupuota tėvynė iš tavęs laukia talkos ne okupantui, bet lietuvių tautai. Telk savo jėgas jai padėti, bet nešvaistik jas neprasminguose kivrčiuose. Nepaisymas šioje santykiavimo su tauta problemoje pagrindinių faktų, veda į sprendimus, kurių naudingumu tenka smarkiai suabejoti. Ypač jaunoji karta šioje problematikoje turėtų būti tiksliai orientuota, kad, perėmusi iš vyresniųjų kovos našta ir atsakomybę, nepadarėtų fatališkų, Lietuvos laisvės reikalui žalingų klaidų. Ryšiai su Lietuva neabejotinai yra reikalingi, tačiau neišleidžiant iš akių tikrovės, kurioje dominuoja tautos nelaisvė.

Tad broliai ir sesės, švęsdami šią šaulių šventę, visi ryžkimės ir rikiuokimės už Dievą, už laisvę ir už žmoniškumą. Amen.

“Palanga” Jūros Šaulių kuopos nariui

**A. A.
JONUI RAČINSKUI**

staiga mirus, jo žmonai, sūnums, keturiems anūkams ir giminėms reiškiamo gilią užuojautą ir kartu liūdime.

“Palanga” Jūros Šaulių kuopos nariai

— 400 —

BEMININT VILNIAUS UNIVERSITETO SUKAKTĮ

J. GLIAUDA

(Šią paskaitą skaitė rašytojas Jurgis Gliuda Lietuvos Šaulių Sąjungos Tremtyje Los Angeles "Daumanto" kuopos susirinkime. Tai buvo kuopos kultūrinės veiklos plėtimo, bendro ciklo "Pokalbiai apie Lietuvą" pradžia, š.m. balandžio 22 d., sekmadienį, Villa "Trakai" svetainėje.)

Šiais metais visas lietuviškasis pasaulis mini Vilniaus Universiteto keturių šimtų metų gyvavimo sukaktį. Juk Vilniaus Universitetas yra viena iš Europos mokslo šventovių, kurios įsteigimas rodo krašto kultūrinį žydėjimą jau šešioliktame šimtmetyje. Savo amžiumi Vilniaus Universitetas pralenkia visas Rusijos imperijos aukštojo mokslo įstaigas. Ir ne tikai Universiteto amžius, bet ir jo istorijos mozaika, daro jį neinkorporuojamą į bendrąjį Rusijos universitetų tinklą.

Deja, žiūrint iš lietuviško taško, Vilniaus Universiteto istorija turi tamsių, šešėlingų dėmių. Pakeisti istorijos negalime ir greta tų dėmių mes gerbiame Vilniaus Universitetą, juo didžiujamės ir minime jo sukaktį su meile.

Kaip tada buvo tradicinga, jėzuitų įsteigtoji aukštoji mokykla savo veikime vertėsi lotynų kalba. Vėliau, deja, Vilniaus Universitete įsigali lenkų kalba. Lenkų įtaka paverčia Universitetą lenkų mokslo vienetu, lyg ir išrovus Lietuvos širdį iš lietuvių tautos kūno. Universitete buvo naudojama mokslo darbams daug kalbų. Bet nerandama žinių, kad būtų naudota lietuvių kalba, kuri tada jau buvo pakankamai išstobulinta religinėje literatūroje.

Tai tačiau nesutrukdė per visą Universiteto veikimo laiką prisilaikyti Universiteto sienose lietuviškai dvasiai — ir ji buvo stipri, gaji, idealistinė ir tyrai patriotinė. Po įvairiais kalbiniais apdarais kilo ir noko lietuvininkai, kurių vieni kūrė lotynų kalba, kiti lenkiškai. Kilo žemaičių studentų sąjūdis, davęs mums genialų savo darbais Simoną Daukantą.

Taip palengva noko pro internacionalinės lo-

tytų kalbos šešėlių, pro lenkų kalbos slėgtį, nauji lietuvininkai ir kilo ta dvasia, kuri beveik šimtmetį vėliau atstatė Lietuvos valstybę. Tad, kad ir kaip nepalankios buvo Vilniaus Universitete lietuviškos minties brandai sąlygos, Vilniaus Universiteto reikšmė lietuvių tautai unikalė, milžiniška. Lietuviškoji mintis ten negimė patogioje ir puoselėjamoje vygėje, bet atrasta ir puoselėta kovos įtampoje. Devynioliktojo amžiaus lietuviški sąjūdžiai Universitete buvo kovos sąjūdžiai tikroji lenkybės jūroj. Profesorius Mykolas Biržiška ypatingai vertino šį momentą ir laikė jį modernios lietuvių kultūros savitumo koncepcijos užuomazga.

Po 1831 metų sukilimo Maskva brutaliai uždarė Vilniaus Universitetą, kur profesūra buvo "pavyzdingai" antirusiška. Universiteto turtai, knygynai, buvo begėdiškai iššvaistyti Petrapilio, Maskvos, Kijevo universitetams. Vilniuje paliko tik buvusio Universiteto šalti mūrai, kuriuos skyrė Rusijos imperijos administraciniams reikalams. Taip atrodė, baigė savo veikimą mokslo įstaiga, veikusi 250 metų!..

Kada mes stebime tą periodą iki Universiteto uždarymo, matome, kad greta didžiulio Lietuvos lenkinimo, Universitetas spontaniškai pagimdė Lietuvai atspariausius lietuviškus klodus, ant kurių išaugo Lietuvos valstybės atkūrimo idėjos. Dabar, netgi simboliškai atrodo, kad Vasario 16 D. Deklaracija buvo paskelbta namuose, kurie glaudžiasi prie Šv. Jono bažnyčios aikštelės.. O Šv. Jono bažnyčia įėjo į Universiteto sąstatą.

Ir nenuostabu, kad vienas pirmųjų atstatyto Lietuvos valstybės aktų, buvo skirtas Vilniaus Universitetui atkurti. 1918 metų gruodžio 24 d. Vyriausybės Žinios paskelbė atstatyto Vilniaus Universiteto statutą, susidedantį iš pagrindinių 41 paragrafų. Statutą pasirašė A. Smetona, J. Staugaitis, St. Šilingas ir J. Yčas.

Deja, priešų išblokti iš Vilniaus krašto, lie-

tuviai neteko galimybės darbais realizuoti Universiteto atlietuvinimą. Ir lenkų okupacijos šešėlyje Vilniaus Universitetas pasidarė itin aktyvus krašto lenkinimo organas. Universitetą pavadino Karaliaus Stepono Batoro vardu. Universitetas vykdė krašto lenkinimo politiką. Tai, netgi, matyti iš jo dalinamų politinio pamušalo garbės doktoratų — lenkiškos okupacijos šulams: Pilsudskiui, generolui Želigovskiui... Į Universitetą importavo studentus iš Lenkijos. Bebuvo tik prolenkiškoji profesūra. Šio periodo Vilniaus Universitetas buvo intelektualinis Nepriklausomos Lietuvos priešas.

Sunkiomis sąlygomis Lietuvai atgavus dalį Vilniaus krašto su sostine, vėl kukliai, kūdikiškais žingsniais, pradėjo atkusti lietuviškasis Vilniaus Universitetas, jau lietuvių administruojamas, su daline lietuviška profesūra. Ir vėl sekė sovietinė ir nacistinė okupacijos. 1943 metais Berlynas uždarė Vilniaus Universitetą, panašiai kaip tai darė Maskva 1832 metais. Kaikurie profesoriai pateko į nacių kacetus. Tačiau buvo išplėstas pagrindinis Universiteto studijų darbas iki 1944 metų, iki didžiojo lietuviško intelektualinio egzodo į Vakarus.

Sovietiniai okupantai palengva pradėjo tempti Universiteto funkcijas ir studijų esmę ant savo ideologinio pavidalo. Aukštojo mokslo įstaigai pri-

kergtas bolševikinio veikėjo Kapsuko vardas, tuo aktu suniekinus mokslo instituciją, kuri buvo jėzuitų įstaigta skleisti čia religinę kultūrą. Po Kapsuko marke Universitetas skiepija krašte bolševikiškai suprastą vulgarų ateizmą, jis vykdo prievartinį nureliginimą, prievartinį nupatriotinimą. Įsteigtos karingojo marksizmo katedros. Ekonominės utopijos leninizmas, tai pirmaujančios svarbos studijos. Visų šakų studentai, kad ir medikas, kad ir chemikas, privalo ilgas studijas praleisti prie marksistinių utopijų. Dominuoja rusų kalba, ir ne tik tai specialybėse. Doktoratinės disertacijos rašomos rusų kalba, kad Maskvai būtų paskaitomos ir jos kontroliuojamos. Oficialiai paaiškinama, kad taip daroma norint užbėgti už akių galimiems nesąžiningumams Universitetui teikiant doktoratą. Neproporcingai didelis skaičius pastovių ir laikinų dėstytojų atkeliamas iš plačiausios SSSR teritorijų. Studentai privalą priklausyti komunistinio jaunimo sąjungai, ir tai pamatas mobilizuoti juos prorežiminei akcijai. Kiekviena katedra, kiekvienas dėstytojas, kiekvienas studentas yra po labai griežta politine kontrole, kad tik būtų aktyvus politinio gyvenimo fone ir... neiškreiptų partijos nustatytų tezių ir formulių. Kaip tvirtina mūsų spauda, ir iki dabar Rusijos universitetuose ir bibliotekose tebėra po 1832 metų išgabenti Vilniaus Universiteto turtai, įtraukti į

Vilniaus Universiteto kiemas

muziejines kartotekas. Ar tuos turtus — knygas, žemėlapius, rankraščius, įrankius — gražins Vilniaus Universitetui jo šiuometinės garbingos sukakties proga?

Dabar Vilniaus Universiteto knygynas pasiekė rekordinį knygų skaičių, bet tai jau propagandinės, prorežiminės literatūros invazija, mažai ką bendra turinti su tikruoju mokslu. Knygynas turi milžiniškus marksizmo-leninizmo utopinių teorijų skyrius. Valdovams pasikeitus, Knygyno personalas karštligiškai dirba, mesdamas lauk nuversto valdovo periodo knygas. Taip buvo nuvertus Staliną, nuvertus Nikitą. Laisvos mokslo minties knygos yra sukrautos slaptuose fonduose, o lietuvių užsienio literatūra slepiama po didele spyna spintose, kurlink ir pažvelgti pavojinga... Prievaizdavimo sistema ir sekimo teroras, tvirtina atvykę į laisvę tautiečiai, pasiekia net juokingiausią būklę...

Studentas privalo būti ištreniruotas “internacionalizmo doktrinos dvasioj” ir būti “komunizmo sąmoningas statytojas” — tvirtina daugelis Universiteto statutų. Rusų kalba laikoma tobuliausia mokslinio perteikimo priemone. Tai vertybė, po kurios seka “nacionalinės kalbos ir tarmės”.

Minint šiais metais 400 metų sukaktį, Vilniaus Universiteto valdžia išleido instrukciją. Penktas punktas sako:

“Įpareigoti visų fakultetų komisijas ruošti jubiliejui, peržiūrėti savo darbo planus, užtikrinant, kad būtų daugiau prisidėta prie internacionalinio studentijos auklėjimo”.

Tos pat instrukcijos septintas paragrafas byloja:

“Įpareigoti fakultetų dekanus, partinį ir komjaunimo biurus daugiau dėmesio skirti studentams rusų kalba dėstomose grupėse, labiau įtraukiant šiuos studentus į visuomeninę veiklą”.

Visa tai išduoda mokslo sampratą režimo akimis: partinio aktyvo parengimas. Universiteto absolventas turi būti pamokytas bolševikinės teorijos karys. Atsimeiname, kad prof. A. Jurgutis kovojo dėl savo idėjos: mokslas yra nepaperkamas, nepriverčiamas, tai vertybė savyje...

Tačiau, kaip lenkybės laikais, Vilniaus Universitete dabar yra daug tyro lietuviško patriotizmo nusiteikimo profesūros ir studentijos. Tai, gali būti, pergalintis nuošimtis, toks lemtingas ateičiai. Gilus tas pagrindis, slapybė; jam gresia psichiniai kalėjimai, žiaurūs gulagai...

Tie faktai purto Lietuvą. Netgi artimiausia Universitetui didelė gatvė pavadinta ne Lietuvos mokslui nuopelningo asmens vardu, bet prie bolševikų pritapsio rusų rašytojo Maksimo Gorkio

vardu — toks simbolinis nurodymas: kuriuo keliu turi žengti propaganda persunktas mokymas. Švento Jono varpinės varpai nuimti. Didžiulė varpinė stovi kaip nebylus žmogus, negalįs pareikšti savo protesto senųjų jėzuitų vardu, kurie 1579 metais įsteigė šį Universitetą tarnauti religinei krašto kultūrai. Ir Šv. Jono bažnyčia dar atsimeina didžiojo pamokslininko kunigo Alfonso Lipniūno pamokslus, už kuriuos jis žuvo nacių kacetė. Ir šalia iškilusi Švento Kazimiero bažnyčia, skirta ateizmo muziejaus funkcijoms, išniekina čia pat, už bloko, Vilniaus Universiteto steigėjus, jėzuitus.

Mūsų spauda, užuominomis mini, kad keli išeivijoj mokslo titulų asmenys dalyvaus Vilniuje, Universiteto iškilmėse. Spauda mini užuominomis, kad keliems išeivijoje esantiems asmenims Kapsuko universitetas suteiks garbės doktoratus. Bet santalka su Kapsuko universiteto malonėmis (ne su Vilniaus Universiteto!) — ar nebus atviras ir grubiai — demonstratyvus atsimetimas nuo originalinių Vilniaus Universiteto pozicijų ir įsijungimas į Kapsuko universiteto propagandinį šurmulį?

Kokia nauda laisvės idėjai dėl besąlyginės kapituliacijos prievartiniam okupaciniam režimui? Tai smurto, prievartos, okupacijos ir mokslo pavergimo atviras pripažinimas.

Tauta gyvena tokius sunkius laikus. Kiekvienas lietuvis laisvėje turi būti mažytė tvirtovė. Laisvoji išeivija negali tylomis praeiti pro Vilniaus Universiteto jubiliejų, bet ji turi žiūrėti į tą jubiliejų blaiviai, laisvojo žmogaus akimis. Vydūnas nuolatos ragino lietuvius būti “sau žmonėmis” — tai reiškia “savų išvadų žmonėmis”. Vilniaus Universitetas per amžius buvo Lietuvai, visų pirma, *ideja*, pakopa į Gedimino kalną, iš kurio galima tikrai, be klastotės apžvelgti savo buvimą, istoriją, tautos kovą dėl suverenumo savo teritorijoje, norą gyventi “sau žmonėmis”. Vilniaus Universitetas lietuviui per amžius buvo graži idėja, kaip Biliūno novelėje “Laimės žiburys”. Ar įmanoma minėti šį jubiliejų prie vieno stalo su mūsų aukštosios idėjos žalotojais? Kada Vilniaus Universiteto jubiliejus jau paverstas prorežiminiu įvykiu, mums labai reikalingos išvados, paremtos išmintimi, įžvalga į ateitį, neužsiangažavimu ateities klastotėms.

JUBILIEJINĖ Š. DAUMANTIEČIŲ ŠVENTĖ PRIE PACIFIKO

Š.m. balandžio mėn., žurnalo "Lietuvių Dienos" laidoje, dvylika puslapių buvo skirta Lietuvių Šaulių Sąjungos Tremtyje Los Angeles "J. Daumanto" kuopos dinamiškai penkiolikos metų istorijai.

Susidomėję skaitytojai daug patyrė apie kuopą iš teksto ir vaizdų.

Tikslinga palyginti organizacijos gyvumą su pasodintu medžiu. 1964 metais kpt. Osvaldas Žadvydas pasodino šaulišką medį prie Pacifiko. Medis prigijo — gležnas medelis pateko į šaulio Kazio Karužos globą. Penkiolikos metų bėgyje tai jau stambus, gajus, pavėsingas ažuolas. Kuopa turi per 150 aktyvių narių. Tai stipri lietuviybės tvirtovė atokiuose Amerikos Vakaruose.

Jubiliejinė šios šaulių kuopos šventė praėjo didžios sėkmės ženkle, primenantį organizacinių seimų ar centrinių sąjungų renginius. Korespondentai rašė apie šį jubiliejinį minėjimą periodinėje spaudoje; kaip susitarę, vadino jį "šaulių dienomis Los Angeles mieste". Įvykis nesiribojo vien kalbomis, bet buvo atžymėtas specialiais puslapiais "Lietuvių Dienų" žurnale. Vietoje atskiro brošiūros, paskirtos istorinių gairių registracijai, daumantiečiai, per žurnalą, pasiekia lietuvių dėmesį visuose kontinentuose, kuriuos lanko šis populiarus žurnalas. Kuopos istorija ir veiklos nuotraukos sumaniai įjungtos į bendrą lietuvių išeivijos istoriją. Tai kuo plačiausiai paskleistas savo organizacinės ir ideologinės veiklos liudijimas, išsiveržęs iš uždaro vien tikta savos organizacijos rato.

Jubiliejinė šventė buvo veikimo derliaus peržiūra ir našių naujų užmojų paruoša. Tai, kartu, lietuvių visuomenės respekto šaulių kuopai demonstravimas, kuopos vadovybės pagerbimas už iki šiol sumaniai vykdytą gilią toleranciją ir talką įvairiems lietuviškiems vajams, minėjimams, šventėms...

Šventė pradėta svečių sąskrydžiu. Atvyko LŠST CV delegatai "Stasio Butkaus" š. kuopos pirmininkas ir buvęs Sąjungos pirmininkas Vincas Tamošiūnas, (S-gos garbės narys), Centro Valdybos vykd. vicepirm. ir "Švyturio" kuopos pirmininkas Alfa Šukys, CV moterų vadovės pavaduotoja Angelė Šukienė ir CV Ūkio ir tiekimo vedėjo pavaduotojas Vincas Rinkevičius.

LŠST Toronto delegatai: "Vlado Pūtvio" šaulių kp. pirm. ir Šaulių Sąjungos Kultūrinių reikalų vadovas Stasys Jokubaitis su žmona Marija, tos pat kuopos moterų vadovė Regina Daugėlienė, Zuzana Jonikienė, Aldona ir Vytautas

Stoškai, Stasys Jogėla, Benius Urbaničius.

"Vytauto Didžiojo" šaulių rinktinės Čikagoje pirmininkas ir buvęs sąjungos pirmininkas Vladas Išganaitis (S-gos garbės narys), CV Ūkio ir tiekimo vedėjas P. Padvaiskas, CV J. Gurevičius, Stepas Paulauskas, Felicija Gurevičienė ir Jadvyga Vareneckienė.

Svečius iš Čikagos, Toronto, Detroito ir kt. vietos šauliai sutiko aerodrome, kad nebūtų rūpesčių su taksu ir viešbučiais ir parsivežė į savo svetinčius namus. Svečius globojo: Sakai, Kvečiai, Galdikai, Rakūnai, Karužai, El. Ramunienė, M. Umiežienė, Narkevičius, Mitkus ir Orlovai.

Šventės vyko balandžio 28 ir 29 dienomis. Speciali ir turininga radijo programa, su pirm. K. Karužos žodžiu ir svečių interviews aerodrome, kurią kaip visad gyvai pravedė žurnalistas Vladas Bakūnas, buvo lyg įvadas į iškilmes. Atvyko 18 tolimų svečių. Jie pateko į šeiminkų globą.

Vakare, didžiojoje parapijos salėje susirinko apie 300 svečių į susipažinimo banketą ir balių. Programą pravedė šaulys žurnalistas Algirdas Gustaitis — gyvai, nuotaikingai. Pristatyti svečiai buvo pagerbti gausiais aplodimentais. Programoje buvo solisto Henriko Paškevičiaus dainos ir aktorius Jono Janušausko deklamacijos. Programa buvo neilga, gera ir atitinkanti svečių nuotaikas. Veikė geras bufetas. Scenoje ir ant svečių staliukų buvo daug gėlių. Vyko šokiai, loterija iš suaukotų fantų. Dailininkė Alfa Pažiūrienė aukėjo aliejinį paveikslą, kurį laimėjo plk. ltn. Bronius Basulis p. Pinkienė dovanavo dail. St. Rauberto aliejinį paveikslą, kurį laimėjo šaulė Kazimiera Mikalajūnienė; keramikos dail. Livija Lipaitė dovanavo tris vertingas vazas, kurių vieną laimėjo sol. Janina Čekanauskienė. Buvo ir daugiau laimėjimų, kuriuos laimėjo svečiai.

Sekmadienį, prieš pamaldas, įvyko įspūdingas vėliavų pakėlimas mokyklos kieme. Vietos šauliai ir svečiai buvo uniformuoti. Jų rikiuotės sudarė gražų vaizdą. Svečiai iškelė savo atsivežtas vėliavas. Tai buvo ir šešiolikos vėliavų paradas — eitynės iš mokyklos kiemo į bažnyčią. Pamaldas buvo už šaulių sąjungos įkūrėjo Vlado Pūtvio-Putvinskio sielą. Šiame renginyje buvo minėtas V. Pūtvio mirties penkiasdešimtmetis. Parapijos klebonas prelatas Jonas Kučingis celebravo sumą ir pasakė dienos reikšmei skirtą pamokslą, įvertindamas patriotizmą, kovų dėl laisvės reikšmę (pamokslas spausdinamas šio "T.T." puslapiuose).

Minėjimas-akademija vyko didžiojoje parapijos salėje, dalyvaujant apie 400 asmenų auditorijai. Sceną išradingai dekoravo Alfonsas Petrauskas. Čia buvo daug gėlių, nes taip Kalifornijoje jau įprasta, montażas iš laisvės kovų vaizdų ir J. Daumanto portretas. Kuopos pirmininkas Kazys Karuža pradėjo minėjimą. Sekė prelato J. Kučingio invokacija. Paskui programą vesti buvo pakviestas šaulys, žurnalistas Al. Gustaitis.

Įspūdingas sveikinimų paradas. Vienas po kito sveikintojai žengė prie tribūnos, reikšdami džiaugsmą ir pasididžiavimą šaulių kuopos veikla. Asmeniškai sveikino Lietuvos generalinis garbės konsulas inž. Vytautas Čekanauskas; LŠST CV pirmininko vardu — Vladas Išganaitis; LŠST CV vykd. vicepirm. ir jūrų "Švyturio" š. kp. pirm. inž. Alfa Šukys; CV buvę pirm. ir "Stasio Butkaus" š. kp. pirm. Vincas Tamošiūnas; "Vlado Pūtvio" š. kp. vardu pirm. Stasys Jokubaitis; "Vytauto Didžiojo" šaulių rinktinės vardu Petras Padvaiskas; ALT Los Angeles skyriaus vardu pirm. Feliksas Masaitis; LB ir Jaunimo ansamblio "Spindulys" vardu Ona Razutienė; ALTS CV valdybos vardu inž. Antanas Mažeika; Los Angeles Birutiečių skyriaus vardu pirm. Rūta Sakienė; ALTS L.A. skyriaus vardu arch. inž. Jonas Steikūnas; L.A. "Ramovės" skyriaus vardu pirm. ltn. Vladas Šimoliūnas; Lietuvių Skautų Brolijos vyr. skautininkas inž. Vytautas Vidugiris; L.A. Ateitininkų org-jos vardu inž. Antanas Polikaitis; "Lietuvių Dienų" žurnalo leidėjas Antanas Skirius; L.A. Lietuvių Fronto Bičiulių vardu Juozas Kojelis; L.A. radijo programos vardu pirm. Danutė Kaškelienė; L.A. Tautinių Namų vardu agr. Bronius Dūda; Balfio ir šeštad. mokyklos vardu Vladas Pažiūra; Dailiųjų menų klubo vardu Algirdas Gustaitis; Žurnalistų sąjungos vardu pirm. Jonas Kuprionis.

Raštu daumantiečius, šventės proga pasveikino, dėl nesveikatos negalėjęs šventėje dalyvauti, generolas Stasys Raštikis ir L.A. Akademinio skautų skyriaus pirm. fil. Povilas Abelkis, LŠST CV kapelionas tėvas Jonas Borevičius, SJ; LŠST "Gedimino" š. kp. pirm. ir rinktinės vicepirm. Stepas Jakubickas; LŠST Racine (Wisc.) "DLK Kęstučio" š. kp. valdyba ir pirm. Petras Petrušaitis; LŠST Floridos Pietinio Atlanto pakraščio š. kp. pirm. Mykolas Vitkus ir sekretorius Bonifacas Bukauskas; Sidney (Australija) "Dariaus ir Girėno" š. kp. pirm. S. Pačėsas; "Romo Kalantos" š. kp. St. Petersburg (Fla.) pirm. Jurgis Juodis ir sekr. Adolfas Aidukas; "Maironio" š. kp. Sudbury, Ont. Kanadoje

Gegužės 20 d., Šv. Kazimiero lietuvių kapinėse, Čikagoje, prie pašventinto Romo Kalantos ir žuvusių už Lietuvos laisvę kovoje su raudonuoju tironu didingo paminklo išsirikiavę su vėliavomis LŠST atstovų suvažiavimo dalyviai ir svečiai. Nuotr. fotokorespondento C. Genučio

pirm. J. Stoškus; "Gen Teodoro Daukanto" jūrų š. kp. pirm. Ed. Vengianskas ir sekr. V. Utaras (Čikaga); "Vilniaus" šaulių rinktinės (Montrealis, Kanada) pirm. J. Šiaučiulis; Hamiltono (Kanada) "DLK Algirdo" š. kp. pirm. P. Kanopa ir sekr. P. Enskaitis; "Švyturio" jūrų š. kp. pirm. inž. Alfa Šukys (Detroit, Mich.); "Dr. Vinco Kudirkos" š. kp. (Worcester) pirm. Vl. Gedmintas ir sekr. E. Gorodeckienė; "Vyt. Didžiojo" šaulių rinktinės ir LŠST CV moterų vadovė Stasė Cecevičienė, LŠST CV garbės teismo pirm. teis. Marijonas Šnapštys (Detroitas); L.A. Santa Monica Lietuvių Klubu vardu Albinas Markevičius ir iš Rochesterio šaulys Strikaitis.

Pagrindinę akademijos-minėjimo kalbą (pavyzdingai trumpa ir turininga) pasakė LŠST Čikagos "Vytauto Didžiojo" šaulių rinktinės pirm., LŠST garbės narys Vladas Išganaitis. Kalbėtojas paėmė kalbos motyvų nemirtingą Maironio posakį "Mylėk, lietuvi, tą brangią žemę..." Patardamas veikloje remtis plačia tolerancija, nenusidėti trims visuomeniškos veiklos nuodėmėms: ambicijai, kerštui ir tuščios garbės troškimui. Kalba turėjo nepaprastą pasisekimą: gausinga auditorija pakilo iš vietų plodama prelegentui.

Pirmininkui K. Karužai vadovaujant, įvyko Šaulių Žvaigždės medalio įteikimas inžinieriui Vytauti Vidugiriui. Žymenį įteikė Lietuvos generalinis garbės konsulas in. V. Čekanauskas.

Po akademijos, Lietuvos Himno ir vėliavų išnešimo ceremonijos, sekė vertingas šventinis koncertas. Populiarioji lietuviškų renginių lakštینگala, mezzosopranas Janina Čekanauskienė, pianiste Raimondai Apeikytei akompanuojant, padainavo "Žemė kryžių ir smūtkelių" (žodžiai Petro Karužos, muzika V. Jakubėno), "Kampelis mielas ir brangus" (muzika V. Ramanausko), "Idėjos amžiais bus" (žodžiai P. Lamberto, muzika G. Gudauskienės).

Pianistė Raimonda Apeikytė paskambino Chopin Scherzo B6 Minor.

Vyrų kvartetą (Emanuelis Jarašūnas, Bronius Seliukas, Rimtautas Dabšys ir Antanas Polikaitis), akompanuojant Rimui Polikaičiui, ugingai padainavo šešias dainas: "Per naktelę šokau" — J. Žilevičiaus, "Kalniškės mūšis" — Alf. Mikulskio, "Tėvynei" — Br. Budriūno, "Jau žirgelis pabalnotas" — J. Dambrausko, "Lietuva brangi" — J. Naujelio ir "Gaudžia trimitai" — M. Petrausko.

Pabaigtuvių vaisės vyko vilos "Tra-

kai" svetainėje, kur dalyvavo veiksi svečiai, renginio dalyviai. Bičiuliškoje ir linksmoje nuotaikoje čia buvo praleista apie pora valandų.

Sis didelio masto jubiliejinis renginys pareikalavo išlaidų, kurioms padengti mecenatai ir rėmėjai iš anksto sudėjo gražų fondą — 1,375 dol. Stambesnėmis aukomis aukojo trylika mecenatų, kurių stambiausias yra Antanas Galdikas, paaukojęs šventei 500 dolerių. Po 100 dol. aukojo Albinas Markevičius ir Juozas Račius. 65 dol.: Judita ir Stasys Paškauskai. Po 50 dol.: adv. Romas Rakūnas, Antanas Mikalajūnas, Kazys Rakūnas, Sofija ir Vytautas Bacevičiai. Po 25 do.: Veronika ir Juozas Paplauskai, Marcelė ir Jurgis Uksai, Jadvyga ir Simas Kvečai, Vincas Barauskas. Po 20 dol.: Viktorija ir Juozas Kazakevičiai. Daugelis aukojo mažesnėmis sumomis.

Specialus žurnalo "Lietuvių Dienos" numeris, skirtas šventei, pasirodė pora savaitę po jubiliejaus dienos. Viršelius puošė J. Lukšos-Daumanto portretas ir scenos iš kuopos veiklos. Turinyje: Kazio Karužos ir Jurgio Gliaudos rašiniai, dvylika puslapių teksto, kurį įvairina daug istorinės vertės kuopos veikimo nuotraukų.

Tenka galvoti, kad dinamiškas ir puošnus renginys, šis penkiolikos metų veikimo jubiliejus, suteiks kuopai dar daugiau energijos atlikti savo idėjinius ir organizacinius uždavinius, užsiangažuojant ginti lietuviybės tvirtovę prie Pacifiko nuo pražūtingos apatijos, nuo pasyvių nuotaikų. Kuopa dabar rūpinasi jaunimo prieaugliu šaulių eilėse. Kuopai rūpi, kad kiekvienas lietuvis prasmingai įsisaugintų, kad Lietuva yra okupuota, kad priešas klatingas ir gudrus.

Iki šiol kuopa sutelkė daug lėšų lietuviškai veiklai (12.000 dol.) ir tas faktas rodo, kad kuopos vadovybė praktiškai derina organizacinius ir idėjinius reikalus.

Jubiliejinė šventė buvo pavyzdinčiai suorganizuota ir pavyzdinčiai įvykdyta.

Šaulys

Joninės — Metinė Šaulių Šventė

Lietuvos Šaulių Sąjungos Tremtyje Statutas numato, kad birželio 24-toji diena yra metinė šventė. Ši šventė buvo taip pat kuo iškilmingiausiai švenčiama ir Lietuvoje. Nuo Rambyno kalno per visą Lietuvą, piliakalnių ir kitokiose vietose, kur buvo šaulių daliniai tą dieną — t.y., birželio 24, liepsnojo laužai. Prie jų rinkdavosi šauliai su savo vadovybe

ir valstybės valdžios atstovais, kad kuo iškilmingiau atšvęsti.

Esame toli nuo savo tėvynės Lietuvos, todėl šios tradicijos mums turi būti dar prasmingesnės. Tad jas gerbkime ir puoselėkime.

Būdami gamtoje stenkimės ir dabar, kur yra šaulių daliniai, uždegti laužus, o jei randamės patalpose arba neturint galimybės ar teisės mieste deginti laužą, vis vien privalome sudaryti sąlygas, nors simboliškai tai atlikti.

Šioje šventėje tenka prisiminti mūsų istorinį liepsnojantį laužą Rambyne ir kartu kenčiančius brolius ir seses pavergtoje tėvynėje Lietuvoje, o taip pat kritusius — paaukojusius savo gyvybę atkuriant ir dabar kovojančius už tautos laisvę ir Lietuvos nepriklausomybę.

Tie laužai tebūna mūsų laisvės ir kovos simboliai. Būdami prie jų semkimes stiprybės ir ryžto tolimesnei kovai, bet kokia kaina, kad ir savo gyvybės netenkant, kad mūsų broliai ir seserys lietuviai pavergtoje tėvynėje būtų laisvi. Visa tai nusako Lietuvos Šaulių Sąjunga Tremty šūkiu — "Viskas Lietuvai".

Daugelis šaulių net nežino, kad pagrindinė — metinė Šaulių šventė yra Joninių šventė. Iš patirties jau ne kartą tą pastebėjau, nes susirinkę viso to ne-

mini, o tik švenčia ir kelia tostus Jonėms ir Jonams. Skaudu, kad taip daroma ir greičiausiai, dėl to, kad nežino Statuto nuostato 95 straipsnio ir jo nevykdo. Todėl, primintina šaulių dalinių pirmininkams, pirmiausia kuo iškilmingiau šių šventę atšvęsti ir tik vėliau kelti puotas ir tostus Joninių proga.

Algirdas Budreckas

"Žalgirio" šaulių kuopos Klevelande veikla

Prieš penkerius metus Klevelande įsisteigusi antroji šaulių kuopa, pasivadinusi "Žalgirio" vardu, šiuo metu vadovaujama energingo pirm. B. Nainio ir moterų sekcijos vadovės O. Mikulskienės, per trumpą laiką gražiai užsirekomendavo šaulių, lietuvių ir amerikiečių tarpe.

"Žalgirio" kp. Klevelando lietuviams kasmet surengia po du ar daugiau parengimų, gegužinę, rudens popietę ir t.t. Praeitais metais suruošė tarpkuopines šaudymo rungtynes, kuriose dalyvavo Cikagos, Cicero, Detroito ir "Kar. Juozapavičiaus" šaulių kp. šaudytojai.

Moterų sekcija šv. Kalėdų proga amerikiečių įstaigose, apsipirkimo centruose, bibliotekose, pastato ir papuošia 8-10 eglučių. Sporto vadovas I. Muliolis gražiai praveda šaudymo pratybas ir varžy-

LŠST atstovų suvažiavime sėdi iš k.: "Vytauto Didžiojo" rinkt. pirm. V. Išganaitis, plk. K. Dabulevičius, gen. kons. J. Daužvardienė, kun. J. Borevičius, dr. K. Pautienis, inž. A. Šukys ir teis. Alg. Budreckas. Nuotr. P. Malėtos

Prie stalo LŠST visuotinio atstovų suvažiavimo metu atstovai iš Detroito ir Klevelando klauso pranešimų. Iš k. į d. "Stasio Butkaus" kp. š. Kazimieras Sragauskas ir Juozas Radzevičius ir Detroito, muz. Ona Mikulskienė "Žalgirio" š. kp. iš Klevelando, "Stasio Butkaus" kp. p-kas Vincas Tamošiūnas, kp. korespondentas Antanas Grinius, Lidija Mingėlienė — visi iš Detroito, muz. Alfonsas Mikulskis "Žalgirio" kp. Klevelande garbės narys ir LŠST Garbės teismo p-kas dipl. teis. Marijonas Šnapštys iš Detroito. Nuotr. C. Genučio

bas ir kasmet tarpkuopines varžybas su "Kar. Juozapavičiaus" kp. Jau du metu iš eilės "Žalgirio" kp. šaudytojai laimėjo tarpkuopinę pereinamąją taurę.

Žalgiriečiai neatsilieka ir aukomis. Remia lietuvišką spaudą, radijo valandėlę, lituanistinę mokyklą, savas lietuviškas parapijas ir kitą lietuvišką veiklą. Gražia 400 dol. auka parėmė tėvą ir sūnų Brazinskus. LŠST CV pasiryžus Čikagoj pastatyti didingą paminklą Lietuvos didvyriui Romui Kalantai ir kitoms raudonojo okupanto aukoms, "Žalgirio" kp. šauliai pradėjo lietuvių tarpe aukų vajių, surinko ir S-gos suvažiavimo metu CV įteikė 1,625 dol. ir aukų rinkime atsistojo pirmoje vietoje. Čikagoje įvykusiame S-gos atstovų visuotiniame suvažiavime iš "Žalgirio" kp. dalyvavo devyni delegatai. Paminklo atidarymo ir šventinio metu "Žalgirio" šaulių kp. garbės narys muz. Alfonsas Mikulskis su kp. moterų sekcijos vadove muz. Ona Mikulskiene CV pirm. K. Milko-vaičiui perdavė globoti pokario metais brolių partizanų šaulių rinktinės, kovojusios Žemaitijoje, lietuvišką vėliavą. CV p-kas perimdamas vėliavą, visų šaulių vardu prisiekė ją saugoti kaip brangiausią turtą, o Lietuvai atgavus laisvę, ją vėl grąžinti Lietuvon.

E. P.

Šauliai prisiminė a.a. plk. Al. Liutermoza, buvusį Kretingos šaulių rinktinės vadą
Kapų puošimo dieną Floridos Atlanto pakraščio šauliai aplankė 8-to pėst. pluk.

ko ir Kretingos šaulių rinktinės vado bei Kretingos komendanto plk. Al. Liutermozos kapą, Pompano Beach, Floridoj, papuošė jį gėlėmis ir lietuviška vėliavėle. Šauliai ir ramovėnai jaučia pareigą lankyti karių ir šaulių kapus.

Jau penkeri metai, kai netekome šviesios atminties plk. Al. Liutermozos, kuris turi didelių nuopelnų Lietuvos kariuomenei ir šauliams. Jis, Suvalkijos lygumų, Marijampolės apylinkės sūnus, g. 1896 m. sausio 22 d. Trakiškių km. Mokėsi Marijampolėje ir Veiverių mokytojų seminarijoj. Veiverių mokytojų seminariją yra baigę daug karininkų ir visuomenininkų: T. Žilinskas, gen. K. Skučas, plk. Naujokaitis, plk. Skirpstūnas, prel. M. Krupavičius, prel. Dargis ir kiti. 1915 m. velionis baigė Kazanės Karo mokyklą ir buvo pakeltas į karininko laipsnį. 1916 m. baigė karininkų šaulių mokyklą Oranburge. Grįžęs 1920 m. Lietuvon, vadovavo 8-tam pėstininkų pulkui ir kovėsi su lenkais už Lietuvos laisvę. Vėliau vadovavo 1-am ir 13 pėst. pulkams. 1927 m. jis vėl skiriamas 8-to pėst. pulko vadu ir jam vadovavo iki 1934 m. Būdamas Kretingos komendantu ir šaulių rinktinės vadu, daug energijos, sumanumo ir pasišventimo įdėjo į šaulių organizaciją, karišką ir kultūrinį šaulių lavinimą.

Komunistams užėmus Lietuvą ir panai-kinus Šaulių S-gą, jis buvo perkeltas į Kauną, į generalinį štabą karininku ypatingiems reikalams prie vyriausio

štabo viršininko. Al. Liutermoza buvo drausmingas, sąžiningas ir griežtas. Iš savo pavaldinių reikalavo tinkamo pareigų atlikimo. Savo pavaldinių buvo gerbiamas ir vertinamas. Plk. Al. Liutermoza ypač daug dėmesio kreipė į karių ir šaulių švietimą ir auklėjimą.

Velionis giliai nuliūdime paliko žmoną Oną, sūnų Joną ir dukrą Ritą Saliamonienę. Už velionio darbus Lietuvos kariams ir šauliams, mes gyvieji jam reiškiame pagarbą ir jo nepamiršim.

Dr. K. Pautienis

"Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kuopoje plaukiojimo sezoną pradendant

Jau yra prigijusi tradicija, kad Čikagos "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kuopa, kiekvienais metais, savo plaukymo sezoną pradeda pasilinksminimu, kuris šiais metais įvyko gegužės 26 d. Šaulių Namuose. Nežiūrint ilgojo savaitgalio, kada daug kas išvyksta iš miesto į gamtą, ir kad tą vakarą Čikagoje vyko keletas didesnių parengimų, jūrų šaulių pasilinksminime dalyvavo 162 svečiai.

Parengimą pradėjo kuopos pirm. Ed. Vengianskas, pasveikinęs vakaro dalyvius su linkėjimais linksmai šauliškoje nuotakoje praleisti vakarą su "Gen. T. Daukanto" jūrų šauliais. Susirinkusiems buvo pristatyti nuoširdūs jūrų šaulių rėmėjai gen. št. plk. K. Dabulevičius ir LDK Birutės Dr-jos pirmininkė K. Leonaitienė, svečiai iš tolimosios Australijos, K. Ast-ramskas su dukra Kristina, iš Venecue-

LDK Birutės Dr-jos pirm. K. Leonaitienė sveikina "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kp. seses š.m. gegužės 26 d., Dr-jos valdybos vardu įteikdama pereinamąją taurę kuopos moterų šaudymo varžyboms paskatinti. Kairėje kp. pirm. E. Vengianskas, deš. — kp. šaudymo sporto vadovas j.š. A. Martinkus. Nuotr. P. Malėtos

los Kazys ir Ona Kazimierėnai su dukra Elzbieta ir sudarę atskirus stalus Cicero "Klaipėdos" jūrų šaulių kuopos sesės bei broliai jūrų šauliai, Venecuelos klubo ir Lietuvos Evangelikų Liuteronų parapijos nariai.

Ypatingai džiaugsmingai buvo sutiktas LDK Birutės Dr-jos pirm. K. Leonaitienės ir buvusio ilgamečio LKVS "Ramonė" C. V-bos pirm. gen. št. plk. K. Dabulevičiaus pristatymas, kurie pakvietė tarė atitinkamą paskatinantį žodį "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kuopos vyrų ir moterų metinėms šaudymo varžyboms. Kuopos pirmininkui įteikė gražias ir didingas pereinamasias taures — plk. K. Dabulevičius savo asmeninę, o K. Leonaitienė — LDK Birutės Dr-jos valdybos vardu. Gausiems plojimams aidint, kalbamos taures buvo perduotos kuopos šaudymo sporto vadovui j.š. A. Martinkui.

Tai gražus ir paskatinantis reiškinys ir tarpusavio bendravimo bei bendradarbiavimo pavyzdys, užsitamavęs "Gen. T. Daukanto" jūrų š. kp. vadovybės bei narių širdingiausios padėkos, kuri tą vakarą gausiais susirinkusių plojimais buvo išreikšta.

Gen. št. plk. K. Dabulevičius tarė žodį, įteikdamas "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kuopai šaudymo varžyboms paskatinti asmeninę pereinamąją taurę. Su taure rankose kp. šaudymo vadovas j.š. A. Martinkus. Nuotr. P. Malėtos

A.A. ART. KPT. MARTYNAS JOKUBAITIS

Martynas Jokubaitis, miręs skaudžios ir ilgos ligos iškankintas, bet dvasioje nepalaužtas, paliko mums visiems gražų tauraus, pareigingo, darbštaus, kultūringo ir drauge kuklaus lietuvių gražų prisiminimą. Jis visą savo gyvenimą buvo giliai įsitikinęs katalikas, duosniai rėmė kiekvieną lietuvišką užmojų ir gyvai sekė lietuvišką visuomeninę veiklą ir pats joje aktyviai reiškėsi.

Gimė 1907 m. Šiaulių apskrityje ir baigė Šiaulių Valdžios Berniukų Gimnaziją. 1931 m. baigęs Karo mokyklą pirmąją artilerijos karininkų laidą, tarnavo įvairiuose Lietuvos kariuomenės daliniuose, tačiau ilgiausiai — šarvuotųjų rinktinėje ir pasiekė kapitono laisnį. Artėjant antrajai bolševikų okupacijai, pasitraukė su visa šeima į Vakarų, o 1949 m. atvyko nuolatiniu apsigyvenimui į Ameriką. Apsistojęs Detroite, kaip ir visi lietuviai išeiviai, nešė sunkią emigranto dalią ir dirbdamas automobilų pramonėje, išaugino ir išleido į mokslus abu savo sūnus. 1971 m. išėjęs į pensiją, atsikėlė gyventi į Floridą ir kelis metus džiaugėsi nerūpestingu pensininko gyvenimu. Tačiau žiauri liga užbaigė šias užtarnauto poilsio dienas ir gegužės mėn. gražų vakarą vietos laidotuvių namuose gausus būrys lietuvių atsisveikino amžinai su Martynu. Ginklo draugai pasikeisdami ėjo prie velionio karsto garbės sargybą, jų vardu Vl. Žibas tarė jautrų žodį. Dar kelis atsisveikinimo žodžius tarė LB vietinės apylinkės pirmininkas Z. Strazdas, o velionio giminaitis kun. V. Pikturna atšavo gedulingas pamaldas.

Toliau sekė vaisės. Joms, kuopos moterims patarnaujant, vadovavo kuopos moterų vadovė j.š. M. Gidienė ir jos pavaduotoja j.š. U. Zinkienė, žiūrėdamos, kad visi būtų aprūpinti p. Matulevičienės skaniai pagamintais valgiais, kad niekam ko netrūktų. Užkandus, smagiam "Vytiš" orkestrui grojant, buvo pradėti šokiai. Sukosi poros, klegėjo salėje svečiai, vyravo linksma ir džiaugsminga nuotaika. Veikė turtingas įvairiais gėrimais baras, jūrų šaulių A. Abaravičiaus ir R. Kalibato vikriai aptarnaujamas. Pasilinksminimui įpusėjus G. Kuzmienė, C. Vidžius ir V. Utara energingai pravedė rėmėjų suaukotų dovanų paskirstymą ir vakaro dalyviai turėjo progą sušokti rožių valsą. Jūriniai šauliškosios veiklos rėmėjai ltn. Jonui Balčiūnui, jo gimtadienio proga, visi sugiedojo ilgiausių metų. Protarpiais šaulių salėje skambėjo ir lietuviška daina. Taip, kad atvykusiems į šį jūros šaulių parengimą nuobodžiau-

Kitą dieną po pamaldų St. Paul of the Cross bažnyčioje, velionio žemiškieji palaikai buvo palydėti į kapines, kur laidojimo apeigas atliko kun. V. Pikturna ir kun. A. Senkus, atsisveikinimo žodį tarė B. Aušrota ir visi susirinkusieji, sol. J. Daugėlienei vadovaujant, pagiedojo kelias giesmes.

SU KAPITONU KAZIMIERU BUDRIU ATSIŠVEIKINUS

Gegužės 15 d., ilgesnį laiką sirguliuavęs, iš mūšų tarpo atsiskyrė ir iškelavo į amžinybę kpt. Kazimieras Budrys, palikdamas nuliūdime žmoną Jadvygą ir sūnų.

Kazimieras Budrys visą gyvenimą, iki užėjo pirmasis bolševikmetis, tarnavo Lietuvos kariuomenėje, ištaudamas kapitono laipsnį. Vokiečių-rusų karo metu, Lietuvos generolui P. Plechavičiui organizuojant Vietinę Rinktinę, atseit, Lietuvos karius, jis vėl stojo į kariuomenę, tikslu padėti atgauti Lietuvai nepriklausomą ir savistovį gyvenimą. Deja, likimo buvo skirta kitaip. Vokiečiams likvidavus suorganizuotus lietuvių kariuomenės dalinius, velionis su kitais kovos draugais atsidadė Vokietijoje.

Karui pasibaigus ir prasidėjus emigracijai, atvyko į šį kraštą ir apsigyveno Klevelande. Prasidėjus organizuoti įvairiom organizacijom, K. Budrys tuoj pat įstojo į LKVS "Ramovės" Klevelando skyrių, "Žalgirio" šaulių kuopą.

Jis niekada neatsisakinėdavo kur būdavo prašomas padėti, tad nenuostabu, kad į Jakubs laidotuvių namus, susirinko daug Klevelando ir apylinkės lietuvių, velioniui Kazimierui pasakyti pasku-

tinį sudiev.

Po šv. Jurgio lietuvių parapijos kleb. kun. B. Ivanausko atlaikytų pamaldų ir tarto gražaus žodžio, atsisveikinimo programą pravedė ir, stovint garbės sargyboje ramovėnams ir "Žalgirio" š. kuopos šauliams, atsisveikinimo žodį tarė LKVS "Ramovės" centro valdybos pirm. A. Jonaitis. Toliau kalbėjo velionio ginklo draugas Juozas Pilipavičius iš Kanados, ponias Garliauskienė — birutiečių vardu, B. Nainys — "Žalgirio" šaulių kuopos vardu, velionio draugas muz. Alf. Mikulskis, J. Malskis — LB vardu, V. Stuogis — LKVS "Ramovės" Klevelando skyriaus vardu. "Žalgirio" šaulių kuopos moterų sekcijos vadovė O. Mikulskienė į velionio karstą įdėjo Lietuvos žemėlės.

Sekančią dieną, po gedulingų mišių, iš šv. Jurgio parapijos bažnyčios, velionio kūnas, palydint dideliai vilkstinei mašinių, buvo nulydėtas amžinam poilsiui į Visų Sielų kapines.

Velionio karstą dengusi Lietuvos Trišpalvė buvo įteikta velionio šeimai.

E. P.

ti neteko — smagiai buvo pasilinksminata, keleta valandų pabuvota jūrų šaulių šeimoje, pasivaišinta ir pasišokta. Tuo "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kuopa atžymėjo 1979-ųjų metų plaukiojimo sezono atidarymą, kuris praėjo su visokeriopu pasisekimu.

Šia proga tenka keliais žodžiais užsiminti ir suinteresuotą lietuviškąją visuomenę, bent trumpai, painformuoti apie "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kuopos jūrinės programos vykdymą — "Gen. T. Daukantas II" laivu pramatomus plaukiojimus.

Dabartiniu metu, laivo kpt. K. Pumpučio ir j.š. M. Maksvyčio priežiūroje, jūrų šauliai V. Zinkus, N. Martinkus, J. Ulevičius ir M. Mikėnas atlieka pasukutinius reikiamus laivo paruošimo darbus, kuris artimiausiu laiku, prieš birželio 15 d., bus nuleistas į vandenį. Pirmasis "Gen. T. Daukanto" jūrų š. kp. laivo šių metų išplaukimas numatytas

kuopos valdybos nariams — laivo parplukdymas iš žiemos uosto Doltone, Ill. į vasaros inkaravimo vietą, Manroe prieplauka Čikagoje. 1979 metų plaukiojimo užsiėmimų programa bus pradėta, dalyvaujant kuopos nariams ir svečiams bei rėmėjams, mirusių kuopos narių ir žuvusių vandenynuose lietuvių jūreivių pagerbimu, nuo laivo nuleidžiant vainiką į Michigano ežerą. Po to seks, bendra tvarka nustatyti, savaitgalio sekmadieniai plaukimai, kuriuose jau dabar iš anksto, Čikagoje veikiančių šaulių dalinių sesės bei broliai, lietuvių visuomenė, o ypatingai kuopos plaukiojimo sezono atidarymo-uždarymo parengimų dalyviai bei lankytojai ir jaunimo organizacijų nariai yra kviečiami dalyvauti. Tikslus tvarkaraštis, kiek vėliau, bus skelbiamas kuopos bendraraščiuose ir spaudoje, nurodant kur kreiptis norint "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kuopos laivu plaukiojimams pasinaudoti.

J. Š.

— 1979 m. liepos 19 d., vidurnakty, pietvakarinės Australijos dykumos tamsioje padangėje, staiga, su švitéjo šimtai, iki šiol nematytų, įvairiaspalvių šviesulių, nusidriekiančių per dangų, šiaurės rytų link. Dalis jų dideliu trenksmu įsmego dykumos žemėn vos pasiekę Australijos pietinius pakraščius, kiti nusidriekė skersai Australijos žemyną, gąsdindami visokį, tuo metu anoje aplinkoje buvusį, gyvą sutvėrimą. Tuo pačiu metu, amerikiečiai mokslininkai, NASA prie Hustono ir NORAD prie Colorado erdvių sekimo stotyse, užgulę radaro sekimo įrengimus ir skaičiavimo mašinas, lengviau atsikvėpė, nes 77,5 tonos erdvių laboratorija “Skylab”, po šešių metų kelionės orbitoje, apskriejus Žemę 34,981 kartą, savo “gyvenimo” pabaigoje, grąsinusi miestams, pagaliau dideliu greičiu įėjus žemės atmosferon, suskilo į daugelį gabalų ir nuo trinties sušvitus krintančių meteorų spalvomis, papuošė savo kelio galą, nusileisdama amžinam poilsiiui visai neapgyventosna Australijos dykumosna. Reikia pastebėti, kad “Skylab” skeveldros laimei nepalietė Perth miesto su 820,000 gyventojų, kuris kaip tik buvo skeveldrų kritimo kelyje. Tai tas pats miestas, kai 1962 metais astronautas John Glenn pirmą kartą keliaudamas orbitoje ardvėlaviu aplink Žemę, atsidūrė virš Perth miesto, kurio gyventojai pasveikino astronautą vienu laiku uždegdami visas miesto šviesas (tai buvo nakties metas). Šiuo metu amerikiečių NASA atsilygino Perth miesto gyventojam “Skylab” degančių skeveldrų spalvotais šviesuliais.

“Skylab” amžių Žemės orbitoje sutrumpino, bent dviem metais, sau-

lės “vėjai” (žiūr. “Karys” 1978 metų Nr. 7, psl. 77). Jei amerikiečiams būtų pavykę laiku pastatyti erdvių lėktuvą (Shuttle) “Columbia”, erdvių laboratorija “Skylab” būtų išstumta aukštesnėn orbiton ir jos amžius būtų buvęs prailgintas (sutrukdė biudžeto sumažinimas “Shuttle” statybai ir nepavykęs jos bandymas 1979 m. pavasarį). “Skylab” kelionės pradžia nebuvo visiškai sekminga ir 1973 metais gegužės 14 d., kai išmetimui Žemės orbiton buvo panaudota “Saturn V” raketa. Pradinėje orbitoje “Skylab” užkliuvo už meteorito, kuris nuplėšė vieną saulės radiacijos (energijos) priėmimo plokštę. Vėliau skleidžiant kitos pusės priėmimo plokštę, jos dalys mechaniškai užkliuvo, todėl tų pačių metų gegužės 25 d. buvo iššautas su dviem astronautais — Charles Conrad ir Joseph Kerwin skridęs ardvėlavis — satelitas, kuriuo priartėję prie “Skylab”, astronautai su taisė užkliuvusią energijos priėmimo plokštę, anteną ir nuplėštos plokštės vieton pritaissė uždangalą nuo saulės kaitros. Tokiu būdu “Skylab” galėjo veikti, tačiau su nepilnu saulės energijos gaunamu kiekiu. Nežiūrint to, tie patys astronautai pasiliko “Skylab” 84 dienas, atlikdami apie 50 įvairių bandymų technikos ir medicinos srityse, panaudodami teleskopą padarė apie 183,000 saulės nuotraukų su įvairiom apraiškom jos aplinkoje.

Sekantis astronautų atsilankymas erdvių laboratorijoje įvyko 1973 m. liepos 28 d., pagrindiniu tikslu su-taisyti prakiurusį kuro tanką, kas sėkmingai pavyko. Trečias ir paskutinis astronautų apsilankymas buvo tų pačių metų lapkričio 16 d., ku-

rio metu, be kitų darbų, buvo pataisyta sugedus radaro antena. 1977 ir 1978 metais išskirtini saulės protruberansai (išsiveržimai), nenormaliai įkaitino Žemės atmosferos dujas, kurios siekė “Skylab” ir stabdė jos skriejimo greitį. Įvairiais būdais buvo bandoma atstatyti žemėjančių orbitą, tačiau dėl sugadintų saulės energijos priėmtuvų, nebebuvo pakankamai energijos, o taip pat dar prakiurus kuro tankui buvo nustota daug variklių — raketų varomos medžiagos, todėl išstumti “Skylab” iš žemėjančios orbitos nebuvo įmanoma. Buvo prašomi rusai, kad kuru papildytų “Skylab” iš jų erdvėlavio — laboratorijos “Soyuz”, bet jie aiškinosi neturintys erdvėlavioje pakankamai kuro, be to, neturėjo atitinkamų erdvėlaviams sukabinti įrengimų. Tokiu būdu, po ilgų svarstymų ir skaičiavimų, buvo nuspręsta “Skylab” leisti keliauti “poilsin”.

Pažymėtina, kad kiekvieną mėnesį Žemės atmosferon pakliūna apie 40 žmogaus išmestų orbiton ir “mirštančių” įrengimų — satelitų, kurie, daugumoje, nepasiekę Žemės paviršius, sudega ore. Šiuo metu Žemės orbitoje yra apie 4500 įvairių veikiančių ir jau “mirusių” satelitų tarša. Daugumas jų, kaip ir “Skylab” neturi radioaktyvių medžiagų, kaip kad 1978 m. sausio mėn. šiaurinėje Kanadoje nukritęs rusų “Cosmos 954” satelitas, kad turėjo.

Su “Skylab” kelionės pabaiga, paminėtina ir kelios išskirtinos sukaktuvės, vienai iš didžiausių žmonijos istorijoje, 1979 m. liepos 20 d. suėjo 10 metų, kai amerikietis Neil Armstrong ir po jo Buz Aldrin, pirmieji žmonės, iškėlė ant mėnulio koją (tiesa, prieš juos mėnulį jau buvo kartą pasiekęs lietuvis Tvardauskas...), atstu nuo Žemės 239,000 mylių. Trečias astronautas M. Collins, pirmųjų nusileidimo metu, buvo mėnulio orbitoje, pagrindinia-me erdvėlavioje.

Kitas 1979 m. liepos mėn. pažymėtinas įvykis, tai erdvėlavio “Voyager 2” sėkmingas prakeliavimas pro planetą Jupiterį, kuris pasiuntęs Žemėn daug naujų žinių apie Jupiterį ir jo palydovus — mėnulių, toliau keliauja link planetos Saturno, kurį pasieks 1981 metais

rugpiūčio mėn.

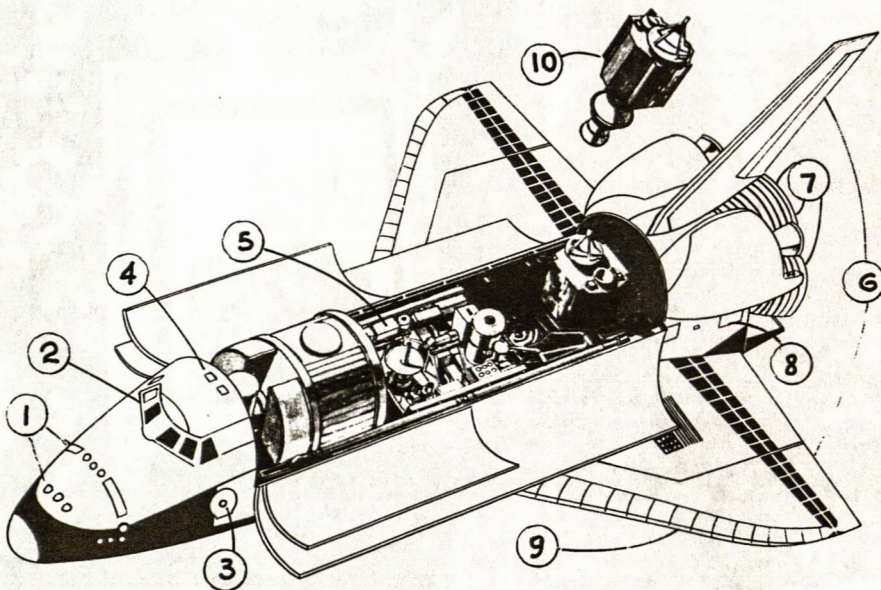
Prie atsiėtų laimėjimų erdvių pažinime, prisideda ir sėkmingas išbaigimas erdvėlaivio (Shuttle) "Columbia", kuris numatoma iškelti virš Žemės atmosferos 1980 metų pirmoje pusėje. Šiuo metu, dvi didžiosios valstybės patydomis ruošia priemones naujam erdvių užkariavimo laikotarpiui. Apie 20 metų laiko, bilijonai dolerių ir rublių kainavę mokslininkų tyrimai laboratorijose ir inžinierių pastangos teoretinius samprotavimus įgyvendinti įmonėse, prasidėjo 1957 metų spalio 1 dienos "Sputniku" ir 1958 m. sausio 31 dienos "Explorieriu"; iki šių dienų pasiekė erdves apie 4500 įvairių Žemės satelitų ir erdvėlaivių, baigdami pradinį erdvių užkariavimo laikotarpį, kurį būtų galima palyginti su pirmaisiais Lilienthalio ar brolių Orville ir Wilbur Wrightų lėktuvų skraidymais. Tiesa, net šešis kartus buvo pasiektas Žemės palydovas mėnulis ir net 12 žmonių vaikščiojo jo paviršiumi. Iš jo sudėties daug sužinota apie saulės sistemą, mūsų Žemę ir praminti takai tolimesniems saulės sistemos planetų tyrinėjimams iš gautų patyrimų tarpplanetinėse kelionėse. Karinėje srityje, mėnulis mokslininkus apvyllė — įdėtų vilčių

nepateisino dėl didelių technologijos pažangos šuolių. Pastangos dabar yra nukreiptos link planetų Marso, Veneros ir tolimesnių planetų Jupiterio, Saturno — ten pasiūsta eilė erdvėlaivių, iš kurių gauta neįkainuojamos vertės žinių apie tarpplanetinius kosminius reiškinius ir planetas. Visi patyrimai sudarė pagrindą įgyvendinimui naujų idėjų — Žemės orbiton iškeltose laboratorijose atlikta eilė bandymų tolesnei ryšių plėtrai, radio, televizijai, meteorologijai, geologijai, astronomijai, metalurgijai, struktūrai, maisto konservavimui, gyvų organizmų metabolizmui ir prisitaikymui gyventi erdvėse ir kt. Ir taip su pirmu "Columbia" pakilimu erdvėn, žmonijos istorijoje prasidės naujas etapas. Visi erdvių lėktuvo "Columbia" bandymai jau sėkmingai atlikti (iš viso jų būta 25), vykdomi papildomi pasirengimai, statomi kilimo bokštai, nusileidimo takai, ryšio ir sekimo preamonės, parengiamas tiekimas ("Columbia" buvo atgabenta iš Texas į Floridą pirmam skridimui iš Cape Canaveral, raketų laidymo centrą). "Columbia" su septyniais astronautais numatoma paleisti erdvėn 1980 m. pradžioje į 115 ir 600 mylių (950 km.) aukštį nuo

Žemės. Atsipalaidavęs nuo Žemės traukos, erdvių lėktuvas "Columbia", panašiai kaip lėktuvas Žemės atmosferoje, galės skraidyti visomis kryptimis ir aukščiais, naudojamas jame įrengtus tris pagrindinius ir šešis pagalbinius variklius. Iškroves į numatytas vietas krovinius, lėktuvas pakeliui link nusileidimo Žemėn, aplankys satelitus, juos papildys naujomis reikmenimis, atliks reikalingas pataisas, sutvarkys techniškus "negalavimus", kai kuriuos "išves iš rikiuotės", atliks svarbesnius žvalgyms Žemės paviršiuje ir kita.

Grįžtant Žemėn, teks susidurti su įėjimo į atmosferą problema, kai nuo trinties erdvėlaivio paviršiuje susidarys apie 3000° F temperatūra, todėl izoliacijai lėktuvo paviršius yra padengtas silikono plokštelėmis (jų iš viso yra apie 40,000), o įgulos apsaugai yra įrengtas specialios izoliacijos sluoksnis. Tankėjant atmosferai, mažės lėktuvo greitis ir pagaliau, kaip sklandytuvas, jis nusileis į iš anksto numatytą aerodromą, iš kurio po 14 dienų parengimo galės vėl kilti naujam skridimui. Erdvėlaivis (Shuttle) bus ypatingai svarbus pradėjus statyti erdvių kolonijas Žemės orbitoje, kurios šiuo metu yra baigiamoje planavimo stadijoje.

Erdvėlaivio "Columbia" schematinis vaizdas: 1) Priekinės vairavimo raketos - varikliai; 2) Astronautų kabina, talpinanti septynis astronautus; 3) Kabinos šoninės durys; 4) Krūvio iškrovimo sekimo langai; 5) Krūvio skyrius; 6) Eleronai ir krypties vairs, naudojami leidžiantis atmosferoje; 7) Pagrindiniai varikliai - raketos; 8) Vairavimo įrenginiai beorėje erdvėje; 9) Silikono plokštelių kaitrai atspari danga; 10) Tolumoje erdvių laboratorija - Žemės satelitas.

L.K.V. SAJUNGA "RAMOVĖ"

"Kario" žurnale tilpusių straipsnių Premijavimo Komisijos

A K T A S

Clevelandas, 1979 m. balandžio 2 d.

Premijoms skirti komisija sąstate: Pr. Karalius — C.V. vicepirmininkas kultūriniais reikalams, Benjaminas Paulionis — "Kario" atstovas ir Jonas Citulis — LKVS "Ramovė" Clevelando skyriaus atstovas, įvertino 1978 metais "Kario" žurnale tilpusius premijuotinus straipsnius sekančiai:

Pirmą premiją skirti A. BUDRECKIUI už istorinio turinio straipsnį "Kelias į Valkininkus, Lie-

tuvos didikų sutemos".

Antrąją premiją skirti B. BALČIŪNUI už karinio-mokslinio turinio straipsnį "Pionieriai keliauja į erdves".

Trečiąją premiją skirti S. SKUČUI už prisiminimus iš II Pasaul. karo "Vokiečių — sovietų karas".

Visiems aukščiau minėtiems straipsnių autoriams skiriamos vienodo dydžio premijos — po 50 dol.

Pr. Karalius
Komisijos pirmininkas

Jonas Citulis

Benj. Paulionis

Gen. inž. A. Gustaičio
portreto įteikimas

Lietuvos karo aviacijos viršininko a.a. gen. inž. Antano Gustaičio įamžinimui, našlė Bronė Gustaitienė š.m. balandžio 22 d. Nepriklausomybės Kovų Muziejui (Jaunimo Centre, Čikagoje) įteikė jo portretą. Portreto rėmų sidabrinės, dangiška mėlynos ir juodos spalvos simbolizuoja: ANBO lėktuvus, Lietuvos dangaus žydrynę ir generolo

mirtį. Portreto stiklas nereflektuojantis. Įrėmino E. Jasiūnas. Sidabrinės lentelės kairėje pusėje lietuviškai, dešinėje angliškai, labai meniškai įgraviruoti sekančiai įrašai:

Lietuvos Karo Aviacijos Viršininkas
ANBO lėktuvų konstruktorius
Generolas inž. ANTANAS GUSTAITIS
1898 — 1941

Rusų nužudytas Maskvos kalėjime

Gegužės mėn. pradžioje Br. Gustaitienė paliko Čikagą ir persikėlė gyventi pas savo dukteris į San Francisco, Cal.
E. J.

Nuotraukoje iš k. į deš. stovi ramovėnai: B. Ambraziejus, K. Rimaš (aviatorių atstovas), A. Juškevičius (Čikagos sk. p.kas), E. Vengianskas, J. Bagdžius, Valkavickas, Bronė Gustaitienė (portreto įteikėja), V. Diminskis (muziejaus kuratorius), A. Repšys ir J. Balčiūnas. Nuotr. E. Jasiūno

New Yorko "Ramovės" sk. valdyba
Š.m. birželio 15 d. visuotiniame LKVS "Ramovė", New Yorko skyriaus narių susirinkime, išrinkta skyriaus valdyba ir kontrolės komisija 1979 metams, pasiskirstę pareigomis:

VALDYBA: — Pirmininkas — Vincas Savukynas, 74-25, 85th Rd., Woodhaven, N.Y. 11421; sekretorius — Alfonsas Samušis; išdininkas — dr. Eugenijus Noakas; kultūros reikalų vedėjas — Jurgis Šližys.

KONTROLĖS KOMISIJA: Pirmininkas — Juozas Vilpišauskas, 348 Stanhope St., Brooklyn, N.Y. 11237; vicepirm. — Liudas Tamošaitis; sekretorius — Jurgis Zabelskis.

Dėl straipsnio "Pėstininkų sunkiųjų ginklų kursų prisimenant" (Žiūr. "Kario Nr. 3, 1979, 127 psl.)

Šių kursų pavadinimas tikrumoje buvo: "Sunkiųjų kulkosvaidžių ir automatinųjų pabūklų (oerlikonų) kursai".

Straipsnis gana išsamus, sukeliantis daug malonių prisiminimų. 40-čiai metų praslinskus, daug kas pamirštama, ypač taisyklės ir pavardės. Tenka pažymėti, kad tuose kursuose nemaža dėmesio buvo atkreipta į oerlikonų panaudojimą, prieš šarvuočius (tankus ir šarvuotus automobilius).

Mūsų kariuomenės ginklavime pagrindinis pėstininkų ir kavalerijos ginklas prieš šarvuočius ir buvo oerlikonai. Pabūklų ilgakas vamzdis teikė sviediniui gana didelę pramušamąją jėgą. Ir anuo metu šarvams pramušti sviedinys, nors tik 20 mm kalibro, pajėgė pramušti šarvą iki 8-12 mm storumo iš 100 metrų ir apie 5-8 mm šarvą iš 500 metrų atstumo. Anuo metu šarvuočių šarvo storis svyravo tarp 2-30 mm, tad suprantama, kad šarvuočiu bokšto šarvai ir šarvuočiu priekio, buvo storiausi. Šonuose šarvai buvo plonesni. Mūsų kariuomenės visi pėstininkų batalijonai ir kavalerijos pulkai turėjo po būrį oerlikonų. Be to, kavalerijos pulkai turėjo šarvuotus automobilius, ginkluotus oerlikonais.

Prieššarvinei apsaugai dėstyti buvo paskirtas kpt. Kuzmickas. Jis pats buvo šarvuotinis ir žinojo prieššarvinės apsaugos reikalą. Kavalerijos šarvuoti automobiliai bokšte turėjo oerlikoną ir sunkiųjų kulkosvaidį. Priekyje šarvuočio, šalia šoferio, buvo antras sunkusis kulkosvaidis. Bokštas judėjo 360° kampu į abi puses. Priekinis kulkosvaidis judėjo 45° kampu taip pat į abi puses. Šarvuočio įgula — 5 žmonės. Šarvuotis turėjo priekyje ir užpakalyje vairsus. Šarvų storis svyravo tarp 4-12 mm. Greitis — 60 km. per valandą.

Lektorius ypatingą dėmesį kreipė į šarvuočiu jautriausiai pažeidžiamas vietas ir šarvuočiu nematomumo plotus — vietas.

Judančiųjų šarvuočiu ugnies taiklumas nėra tikras. Daugumoje, norėdami sunaikinti taikinį šarvuočiai staptelėja ir tuo patys lieka lengvai pažeidžiami.

Radvilėnas

Gen. Sir. John Hackett,

**"Trečias pasaulinis karas,
1985 metų rugpiūčio mėnesyje"**

Sedgewick & Jackson, London, Engl. 1978, kaina 7,95 svaro. Gen. Sir John Hackett, būdamas NATO sąstate, senai įspėjo ir ragino vakariečių vadovybes išeiti iš letargo ir įvertinti pasaulinę padėtį realia prasme, kas liečia nenuilstamą rusišką imperializmo plėtrą, daugiausiai priedangoje marksizmo — leninizmo, ypatingai vakarų Europoje. Praeitais metais rinkoje pasirodė jo parašyta knyga, kurioje jis vaizduoja galimą karą, kai Varšuvos pakto kariniai daliniai peržengs vakarų Vokietijos sieną, puldami NATO pajėgas vak. Vokietijoje. Drama baigiasi, kai po dalino panaudojimo branduolinės energijos ginklų, rusų imperija pradeda skilti iš vidaus, politiniai. Autorius naudoja ginkluotą jėgą — ginklavimą, kovotojų paruošimą, organizaciją ir pagalbinę priemonę, šiandieninio stovio, taip pat ir kautynių veiksmams knygoje yra vykdomi šiuolaikinių manevrų. Balkanų valstybės pastatomos prieš vakariečius, kas išprovokuoja ginkluotą susidūrimą, tarp NATO ir Varšuvos pakto valstybių, su ryškia pradine Varšuvos pakto ginkluotų jėgų persvara. Hackett nesako, kad ginkluotus susidūrimus yra neišvengiamas, arba kad viskas turės vystytis taip, kaip jis aprašo, tačiau savo patyrimu ir studijom, grindžia karinių ir politinių įvykių raidos galimybėmis, nuo II Pasaulinio karo iki paskutiniųjų dienų, tuo įspėdamas Vakarų valstybes, kad nesustiprinus ginklavimo ir nesugriežtinus susidūrimo galimybes tarp rusų ir vakariečių nuolatos didėja ir vakariečių pralaimėjimas rusams darosi neišvengiamas.

Šia proga verta paminėti kita 1978 metais Anglijoje išleista knyga "Strategy of Survival" parašyta Londono Instituto konfliktų studijoms direktoriaus, Brian Crozier, kurioje dokumentuotai dėstoma rusiškojo imperializmo pasėkminga plėtra, pradėdant carais. Veikalo pabaigoje nagrinėjamos galimybės, pagal kurias vakariečiai galėtų susidaryti sau palanknes sąlygas, kad išvengus katastrofiško karo. Apie tą veiklą teks parašyti išsamiau.

B. B.

"Monsinjoras" — Zenonas Ignonis

Knyga parašyta Brazilijos lietuvių rašytojo Klemenso Jūros. Leidėjas Bronius Ignatavičius, spausdino Pranciškonų spaustuvė Brooklyne, tiražas 1.000 egz., kaina 10 dol.

Įvadas Halinos Didžiulytės-Mošinskienės, aptariantis velionį šviesiu, šiltu, kaip gaivinantis saulės spindulys, mielu ir mylimu, kaip brolis, sielos vadovas, patarėjas, nepalaužiamai tvirtas katalikas, tylus apaštalas tarp kalinių, karo belaisvių, beviltiškiųjų, nešantis Kristų savo rankose, savo širdyje — vienintelę viltį skausmų mariose.

Tai nuostabiai gerai parašyta biografinė knyga apie prel. Zenono Ignatavičiaus išgyvenimus jo pareigų ir laiko aplinkoje, nuo vaikystės ir tėviškės Lietuvoje, vėliau Ukrainos stepėse, vėl atgal į besikuriančią Lietuvą; mokslas, Roma — saleziečiai, sugrįžimas, ir Kauno Kunigų Seminarija; bolševikmetis, vaistininkas Kaišiadoryse, kapelionas Savausagos Daliniuose ir Gudijos lietuvių gaivintojas; vėl Lietuvoje; išvykimas į Vakarus: Vokietija, Roma, Brazilija, vėl Roma ir vėl Brazilija ir vėl Roma, kur ir ilsisi Campo Verano kapinėse.

Knyga parašyta lengvu stiliumi, beletristiniais vaizdais, sklandžia ir gražia kalba.

Knygos pelnas skiriamas Brazilijos lietuvių jaunimui, kurį velionis taip labai mylėjo.

O. B. A.

Lenkų žygiai į Prūsus 1108 ir 1111-12 m., Rusinų žygiai į Lietuvą 1128, 1130 ir 1132 m., Lietuvių žygis į Livoniją 1207 m., Žiemgalių žygis į Lietuvą 1208 m., Lietuvių žygis į Livoniją 1218-19 m., Vokiečių žygis į Estiją 1220 m., Livonijos ordino žygis į Sembą 1256 m., Kautynės ties Lielvarde 1261 m., Gedimino žygis į Estiją 1329 m., Kryžiuočių Ordino žygiai į Lietuvą 1372 m. — aprašyti KARIO leidžiamoje knygoje: Z. RAULINAITIS, "GROBIO IR NAIKINIMO ŽYGIS".

A.A. KAPITONAS ANTANAS RUZGYS

Š.m. kovo 24 d. staiga mirė Toronte, Kanadoje. Dukros Kleopatros ir žento Algimanto Buinevičių šeimos rūpesčiu buvo atvežtas į Čikagą ir kovo 31 d. palaidotas Lietuvių Tautinėse kapinėse. Visos laidojimo apeigos atlikta Toronte.

A. Ruzgys gimė 1912 m. balandžio 20 d. Gaižėnuose. 1932 m. baigė PLP Karo Mokyklą. Tarybai pasirinko 7 p. pulką Klaipėdoje.

Perėjęs, kaip ir daugelis iš mūsų, iš-tisas kalvarijas, pasiekė Kanadą. Čia įstojo į LKVS "Ramovės" Hamiltono skyrių ir buvo ilgametis jo pirmininkas. Be to, priklausė Baltų Veteranų Lygai, ėjo vicepirmininko pareigas.

Jo veiklai pavaizduoti, įdedu jo paskutiniame LKVS "Ramovės" skyrių atstovų suvažiavime raštu duotą pranešimą:

"Prezidiumo P-ke, Prezidiumo Nariai, Skyrių Atsovai! Hamiltono skyriaus vardu sveikinu suvažiavusius čia skyrių atstovus ir linkiu našaus ir sėkmingo darbo šio suvažiavimo darbuose. Taipgi sveikinu suvažiavimą Baltic Veterans Corps Hamiltono skyriaus vardu ir Baltic Veterans League in Canada vardu.

SKYRIAUS VEIKLOS APŽVALGA

1. Skyrius atliko visas statuto jam už-dėtas pareigas.

2. Turime 46 narius. Veik visi yra vyresnio amžiaus vyrai: tai savanoriai-kūrėjai; tarnavę Lietuvos kariuomenėje, bet nedalyvavę karo veiksmuose; partizanai be karinio paruošimo, bet dalyvavę karo veiksmuose ir II Pasaulinio Karo kovose dalyvavę veteranai. Senėjimo fak-tas yra gana ryškus mūsų eilėse.

3. Mūsų tauta, svetimų okupantų nuo-latos terorizuojama, nesuspėję išauginti tautos priauglyje karines-sportines tradicijas — kaip pavyzdžiui škotai kad

A.A. kpt. Antanas Ruzgys

turi ir tas labai jaučiama mūsų karo ve-teranų veikloje. Pavyzdžiui, mūsų sta-tutas persunktas civiliška terminologija, nors ir ir redaguotas buv. karių. Kari-niai laipsniai vengiama minėti, tad, atro-do, pabūgome tikro savo vardo. Ypatin-gai yra keista, kad Amerikos kariuome-nėje tarnavusių ar tarnaujančių lietuvių karinius laipsnius visada pabrėždami pri-dedame. Tai daro "Karys" ir visi kiti. Kodėl?

1976 m. labai gerai pavyko. Kar. Šv. paminėjimas. Rengėme kartu su Hamil-tono mergaičių chorą "Aidas". Pelnas paaukotas jų gastrolinei kelionei į Pie-tų Ameriką finansuoti. 1976 m., tikslu pagyvinti vet. veiklą, suorganizuotas Bal-tic Veterans Corps in Hamilton, kurio tikslas koordinuoti visų Baltijos tautų vet. veiklą, nes visų tikslas — atgavi-mas laisvės Baltijos tautoms.

Šiuo metu jau yra sudarytas centrinis organas apimantis visą Kanadą — Baltic Veterans League in Canada. Šis organas koordinuos visų vet. vienetų veiklą šia-me krašte, siekiant bendrų tikslų. Suda-rytas ryšys su krašto parlamento atsto-vais, kurie palankiai žiūri į mūsų tautų laisvės reikalą. Taipgi sudaryti ryšiai su ukrainiečių, čekų, vengrų ir lenkų vete-ranais, kurie mieliai bendradarbiauja.

Numatoma suorganizuoti bendrą vi-sų pavergtų rytų Europos tautų bloką, tikslu turėti didesnį politinį koordinuo-jamą balsą. Šiame bloke tilptų ir vet. veikla. Šiais veiksmis tikimės galėsime savo veiklą išplėsti už skyriaus ribų

ir pasidaryti "žinomais". Bent šiuo metu visi mieliai bendradarbiauja.

Tegyvuoją Tėvynė Lietuva!"

Šis velionio pranešimas yra išskirti-nas iš eilės kitų.

Nežiūrint abiejų okupantų daromų įvairių sunkumų, velionis, kaip tikras ka-rys, nepaleido ginklo iš rankų, tikėdamas-isis jį panaudoti Lietuvai laisvę atsta-tant, ir su viltimi laukė to momento. Deja, negailestingoji mirtis visus viltis palaidojo.

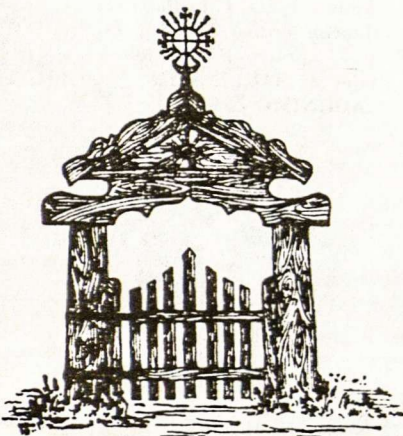
Lai būna Tau lengva ši, nors sveti-ma, bet svetinga žemelė! Alb. Repšys

A.A. PLK. LTN. JUOZAS KARTANAS

Š.m. kovo 31 d. su šiuo pasauliu atsiskyrė taurus ir didelis patriotas lie-tuvius plk. ltn. Juozas Kartanas. Nors metų našta jau buvo nemaža, bet jis laikėsi neblogiausiai, iki pereinios žiemos pabaigos. Tačiau, staiga, susirgo ir iš ligoninės grįžęs į namus buvo slaugo-mas ir labai rūpestingai prižiūrimas gy-venimo palydovės, žmonos Onos, kuri stengėsi kiek galėdama palengvinti a.a. Juozo paskutiniąsias gyvenimo valandas.

Laike rožinio, kurį atkalbėjo klebonas kun. Žarkauskas, koplyčia buvo pilna žmonių. Nemaža gėlių vainikų — nuo šeimos, giminių ir draugų — puošė jo karstą. Garbės sargyboje stovėjo "Ramo-vės" skyriaus nariai.

Rytojaus dieną, t.y. balandžio 3 d., nemažo skaičiaus automašinių buvo atly-dėtas į Šv. Antano bažnyčią, kurioje klebonas Žarkauskas atlaikė gedulingas

Plk. ltn. J. Kartanas

pamaldas. Po to, buvo nulydėtas į Šv. Marijos Magdalenos kapines.

Su velioniu atsisveikino ramovėnų skyriaus pirmininkas Algis Antanėlis, labai jautriai apibūdinęs a.a. Juozo Kartano asmenį, kaip buvusį karį, o tremtyje aktyvų ramovėną. Ant karsto jis užbėrė žiupsnelį žemių iš Lietuvos. Karstas buvo apdengtas tautine Lietuvos vėliava.

Juozas Kartanas buvo gimęs 1893 m. birželio 12 d. (senuoju stilium), Kauno apskr., Žeimių valsč. (Kulvos dvare). Tikybos — Romos katalikas. Išeitas mokslas: 5 klasės Kauno gimnazijos ir Veiverių mokytojų seminarija, kurią baigė 1911 m. Tifliso karo mokyklą baigė 1915 m. Vėliau, Lietuvoje, baigė Aukšt. Karin. kursų I laidą.

Su žmona Ona Misevičiūte, sulaukė šeimos — sūnų Juozo ir Šarūno-Konrado ir trijų dukrų — Danos, Renatos ir Jūratės. Visi vaikai, išskyrus Šarūną, yra sukūrę savo šeimas.

Baigus karo mokyklą 1915 m. jam teko kariauti rusų fronte, bet tuoj pateko vokiečių nelaisvėn, kurioje išbuvo arti 4 metų. Iš nelaisvės laimingai pabėgo ir slapstydamasis grįžo Lietuvon 1919 m. Tuoj buvo mobilizuotas į Lietuvos kariuomenę.

1920 m. buvo paskirtas 6 pėst. L. Kunig. Margio pulkan. 1922 m., grįžęs iš Aukšt. Karin. Kursų, buvo paskirtas Ryšių komandos viršininku. 1926 m. buvo išrinktas garbės teismo nariu. Tais pačiais metais buvo perkeltas kariuomenės Intendantūron. 1936 m. laikinai ėjo Priėmimo komisijos pirmininko pareigas. Dalyvavo įvairiuose Nepr. karo frontuose. Lenku

fronte buvo sužeistas į koją ir 1920 m. spalio 19 d. buvo išsiųstas karo ligoninėn Kaunan. Po mėnesio gydymo grįžo atgal į savo dalinį. Už sąžiningą tarnybą kariuomenėje buvo apdovanotas ordiniais ir medaliais: Didžiojo Lietuvos kunig. Gedimino ordino 4-tuoju laipsniu; Lietuvos Nepriklausomybės sukakties 10 metų jubiliejiniu medaliu; Latvijos Nepriklausomybės sukakties 10 metų jubiliejiniu medaliu ir Aukštųjų Karin. kursų baigimo ženklu — su teise visą laiką nešioti.

Plk. ltn. Kartanas turėjo nuosavus namus Kauno mieste ir pavyzdinę 30 ha. ūkį prie Jonavos genežinkelio stoties. Jei ne II Pasaulinio karo pradžia, jau buvo numatytas pakelti į pulkininko laipsnį.

A.a. Juozo būta plačiai šakotos asmenybės. Paminėta keletas pareigų yra tik maža dalis, paimta iš jo 8 didelių abipusių tarnybos lapų. Jis yra buvęs įvairiose komisijose bei komandiruotėse, net kartais ir užsienyje. Velionio visą laiką, nuo jaunystės iki mirties, yra kruopščiai vesti užrašai — dienoraštis, kur smulkiai viskas apibūdinta su vietovėmis ir datomis. Išleidus atskiru leidiniu, būtų nemaža knyga. Truputį pavartęs pastebėjau, kad užrašai yra vertingi, gal "Ramovės" Centro Valdyba, susidomės jais, nes būtų gaila, kad plačios apimties užrašai neišvystų dienos šviesos.

Jis labai išgyveno lietuvių tautos tragediją — rusų-komunistų okupaciją. Man asmeniškai sakydavo: "Visur gerai yra, bet savo Tėvynėje buvo geriausia". Buvo visą laiką aktyvus ramovėnų skyriaus narys, kuomet vykdavo parengimai, arba susirinkimai, visuomet dalyvaudavo. Sūnus ir dukros yra išauklėti tautinėje dvasioje, nes beveik visi skaito tautinę ir katalikišką spaudą, bei dalyvauja lietuviškoj veikloj. Vienas po kito senosios kartos, tvirti kaip ažuolai, iškeliauja amžinybėn.

Palaidojus, visi dalyvavę buvo pakviesti į parapijos salę užkandžiams. Atsilankė gražus būrys dalyvių. Tuoj po laidotuvių, tą pačią dieną, a.a. plk. ltn.

A.A. KPT. PRANAS ALEKNAVIČIUS-ALEKNA

mirė liepos 8 d. ir palaidotas LIEPOS 13 dieną Philadelphijoje, Prisikėlimo kapinėse.

Jis buvo gimęs 1903 m. rugpjūčio 17 d., Šiuokštiškių kaime, Ukmergės apskrityje.

Tamavo 1 pėst. D.L.K. Gedimino pulke. Paskutiniu metu gyveno Ocean Gate, N.J.

Nulindime liko žmona Viktorija, duktė Darvyda su šeima ir Algis Danta su šeima.

Juozo Kartano atminčiai, prie jo namo, iš gatvės pusės, Petruui Jaudegiui padovanojus, buvo pasodintas beržo medelis, visiems artimiesiems bendrai dalyvaujant.

J. Smilys Sr.

KOVŲ DĖL LIETUVOS NEPRIKLAUSOMYBĖS II tomas yra perduotas spaustuvei rinkti. Leidžia KARYS.

Tauriam lietuviui šauliui

JONUI RAČINSKUI

staiga iškeliavus amžinybėn, Jo žmoną, mielą šaulę Ireną Račinskienę, sūnus — dr. Romualdą ir inž. Ričardą su šeimomis, skaudaus liūdesio valandoje, užjaučiame ir kartu liūdimė, netekę šaunaus šaulio ir susipratusio lietuviio.

"Romo Kalantos" šaulių kuopa, St. Petersburg, Fla.

A.A. ELEUTERIJUI BAČINSKUI PRISIMINTI

1978 m. rugsėjo 8 d. Cicero, prie Čikagos, mirė Eleuterijus Bačinskas, buvęs Pirmojo Lietuvos Prezidento Karo Mokyklos XXIII laidos kariūnas, į tą laidą įstojęs iš aspirantų. E. Bačinskas Lietuvoje buvo žinomas sportininkas — futbolistas ir ledo rutulio žaidėjas. Prieš studamas Karo Mokyklon buvo kūno kultūros mokytoju Kauno Aukštesniojoje Technikos Mokykloje. JAV-se dirbo statybos rangovu ir butų vidaus įrengėju. Mirė žaisdamas tenisą nuo širdies smūgio. Buvo palaidotas šv. Kazimiero kapinėse, Čikagoje.

Čia reikia paminėti, kad XXIII laida buvo paskutinė į Karo Mokyklą įstojusi dar Lietuvai nepriklausomai tebesant, tai yra 1939 m. rugsėjo mėn. Buvo likviduota 1940 m. lapkričio 23 d. patiems kariūnams pageidaujant atleidimo iš mokyklos.

Buvusiam karo mokslo draugui prisiminti, dažnai po pasaulį keliaująs, Juozas Klimas iš Vankuverio, Kanadoje, paskyrė "Kariui" paremti 28 dolerius, kuriuos čia pinigine perlaida pridėdu. V. Vintartas

LAIŠKAI KARIUI

Lietuvos kariuomenės atkūrimo minėjime Los Angeles lapkr. 19 d. 1978, paskaitininko J. Andriaus kalboje, atspausdintoje "Kario" 3 Nr. pastebėti netikslumai, kurie čia pataisomi.

1. Klaipėdos kraštą mes atgavome iš Alijantų ne 1922 m., bet 1923 m.

2. Albanija buvo pagrobta ne vokiečių nacių, bet italų fašistų.

3. Lenkų užgrobtas Lietuvos teritorijos plotas ne 33,441 kv. km, bet 32, 441 kv. km. (LE — Pakštas).

4. Derybose Maskvoje dėl bazių įsteigimo, sovietai pradžioje reikalavo įsileisti Lietuvon ne 50,000 karių, bet 30 tūkst., vėliau nusileido iki 20 tūkst. Jie, pradžioje, iš visų trijų Baltijos valstybių reikalavo įsileisti 10 tūkst. daugiau, kad turėtų iš ko "nusileisti" ir apraminti nusiminusius Baltijos delegatus.

5. Vadinamas "Suvalkų trikampis" ir pagal slaptąjį protokolą vokiečių pasiūlytas Suvalkijos plotas (už kurį vėliau jie gavo iš rusų 7.5 milijonų) yra du skirtingi dalykai. Todėl pasakymas "vokiečiai pasilaikė sau Suvalkų trikampį" yra klaidingas. Tikrą "Suvalkų trikampį", su Suvalkais, Seinais, Punksku ir Vižainiu, vokiečiai gavo per pirmąjį susitarimą 1939 m. rugp. 23 d., nustatant įtakų zonas.

Sovietų "nupirkto" Suvalkijos ploto ribos eina Šešupės upe iki Krosnos,

KARIO Administratoriui, mielam

LEONUI BILERIUI

amžinai atsiskyrus su mumis, reiškiu užuojautą Jo liūdinčiai žmonai, vaikams ir KARIO štabui

W. Paluk
KARIO platintojas S. Australijoje

A.A. VINCEI VAŠKŪNIENEI

mirus, jos vyrą mielą bičiulį Vytautą, nuoširdžiai užjaučiu ir kartu liūdžiu

Juozas Andriušis

GENOVAITEI GASPERAITIENEI-UŽUPYTEI

mirus, gilią užuojautą reiškia ltn. Gasperaičiui, giminėms, draugams ir pažįstamiems

Viktoras Perminas

LKVS "Ramovės" Waterburio skyriaus nariui, savanoriui-kūrėjui,

Plk. Ltn. JONUI IŠLINSKUI

staiga mirus, Jo mielai žmonai Stasei, dukrai Valerijai ir žentui Juozui Gelumbauskams, reiškiamo nuoširdžiausią užuojautą

LKVS "Ramovės" Waterburio skyr.
valdyba ir nariai

įskaitant į jį Vilkaviškį, Kalvariją, Lazdijus. Vokiečiai turėjo tikslą padidinti jau turimo Suvalkų trikampio plotą. "Nupirkto" ploto ribos nurodytos Raštikio atsiminimuose.

6. Pagal 1939 m. spalio 10 d. sutartį sovietai grąžino Vilnių su 6880 kv. km. ir 1940 m. pridėjo (iš Gudijos ter.) 2648 kv. km. Taigi išviso grąžino 9528 kv. km. (LE — Pakštas). Paskaitininkas paminėjo tik 6880.

7. Kalbos gale pridėti Maironio patriotiško eilėraščio žodžiai "O juk bus gi kada. prisikels Lietuva" yra iškreipti. Maironis rašė: "O vienok Lietuva. Juk atbus gi kada".

Istorijos, geografijos ir kitų sričių duo-

menys yra sukaupti LE ir turėtume ja vadovautis kaip oficialiu šaltiniu, nes ją rašė atitinkamų sričių specialistai.

P. Lelis
Toronto, Can.

Gerbiamieji!

P.L. Balzaras gyvas! Karys Nr. 1 ir Nr. 4 iš šių metų. Mano rašinyje joks melas! Savo rašinį rašydamas rinkau žinias apie savus prietelius, o kartu ir apie P. Balzarą.

Džiaugiuosi labai, kad gyvas! Linkiu jam dar daugelį metų gyvenimu džiaugtis. Laimės, sveikatos ir Dievo palaimos! Su tikra pagarba

J. Černius
Mainz, Vokietija

Arėjo Vitkausko "World-Wide News Bureau" pasaulinė skiltis "American Science" mini lietuvių Rimą Vainorių svarbioj filmų darbo vietoj — jis įrašytas kaip antrojo vieneto režisierius Paramount Pictures filme "Žaidėjai" — "Players", kur, teniso mėgėjų džiaugsmui, gausios tikro žaidimo scenos įterpiamos į Amerikos žaidėjo (Dean-Paul Martin "Chris" rolėj) pavojingą meilės "lošimą" su "viršgeraširde" Nicole (Ali MacGraw), kuri, iš dėkingumo už kartą gyvybės išgelbėjimą, leidžia jam patirti "visišką meilės išsipildymą", kartu būdama pasirengusi skristi iš savo gyvenamos fantastinės vilos Maksikoj — pas senąjį meilų jachtoje prie Monte Carlo, kai tik šis pasiunčia jai telegramą. . .

Arėjas Vitkauskas

Gerb. "Kario" Redakcija,

Balandžio mėn. "Kario" žurnalas Nr. 4, pirmajame lape patalpino Lietuvių Bendruomenės Amerikoje rinkiminį atsišaukimą.

Čia, B. Raugas kreipiasi į patriotinę, kaip jis sako, išėivijos dalį ir ragina visus balsuoti, nesvarbu, ar esi užsiregistravęs kokioje nors apylinkėje, ar ne. Tai tikrai "demokratiški" rinkimai. Tokiais rinkimais bendruomenininkai pavaišino lietuvius praeitą kartą ir manau, kad visi gerai juos dar atsimena.

Be to, bendruomenininkai tokiems rinkiminiams garsinimams turi savo spaudą, tai joje ir tesigarsina, ne "Kario" puslapiuose, jokių būdu ne mūsų "Karyje".

Todėl, kaip ilgametis šio žurnalo skaitytojas ir prenumeruotojas, visų buvusių karių vardu reiškiu nepasitenkinimą už tokio skelbimo patalpinimą.

Su gilia pagarba

Ap. Skopas

P.S. Aš manau, kad malonésite patalpinti sekančiame "Kario" numeryje šį mano ir kitų vyrų bendrą nepasitenkinimo protestą. — A.S.

Kokiu būdu "Kario" kaitytojas, gerb. A. Skopas, įsigijo "visų buvusių karių" įgaliojimą? — Red.

AUKOJO KARIUI:

Sausio-Gegužės mėn., 1979

\$114.00:

A. Mariūnas, W. Germany

\$40.00:

J. Balbatas, Cleveland, OH

\$10.00:

J. Andrius, Santa Monica, CA
J. Mažeika, Chicago, IL
Rev. J. Panavas, Kouts, IN

\$8.30:

S. Dagilis, Vancouver, Canada

\$8.00:

V. Griškėnas, Baltimore, MD

\$5.00:

J. Kukarskas, Baltimore, MD
E. Pušneraitis, Chicago, IL
L. Šaudzis, Lebanon, PA

\$4.00:

M. Ališauskas, Chicago, IL
S. Butkūnas, St. Charles, IL
I. Petrauskas, Burbank, IL
V. Rutkauskas, Chicago, IL
Dr. G. Stapulionis, Surfside, FL
K. Špakauskas, Dearborn Hts., MI
J. Valauskas, St. Petersburg, FL

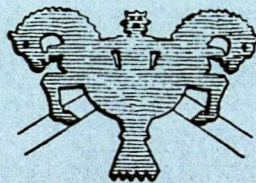
\$1.00:

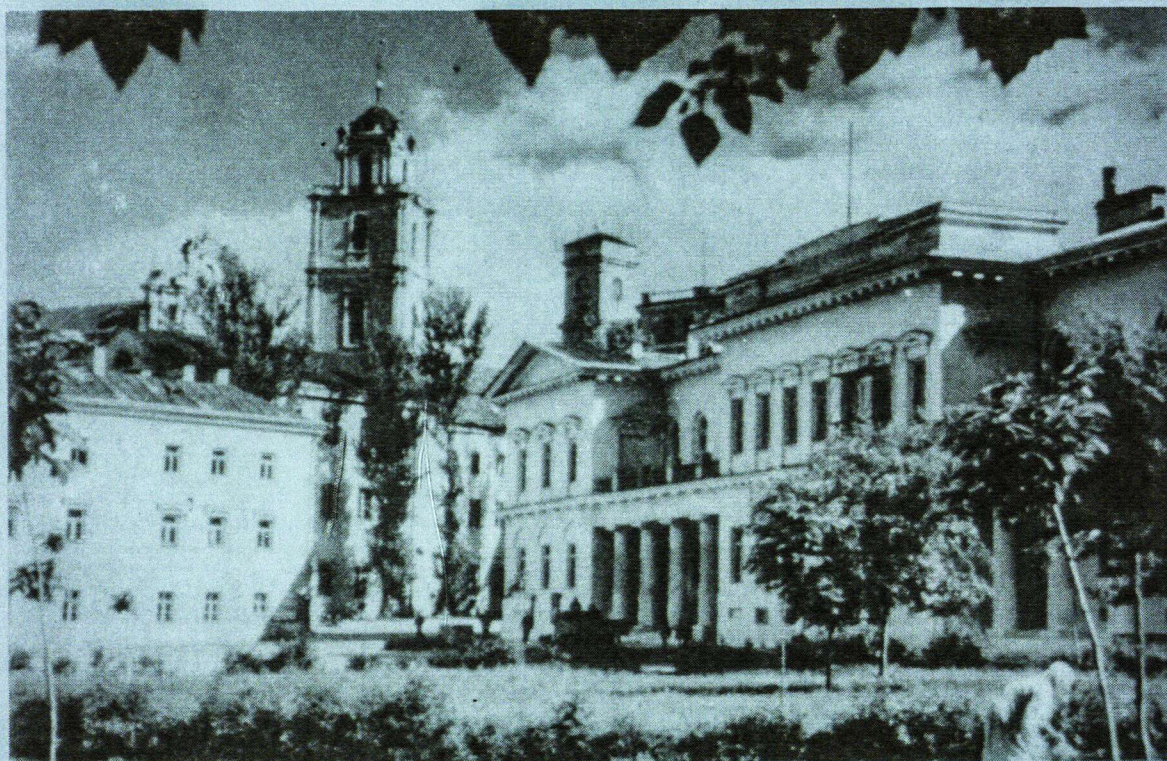
V. Gedmintas, Worcester, MA
L. Krajauskas, New Buffalo, MI
J. Lekys, Alma, IL

Aukojusiems KARYS nuoširdžiai dėkoja!

P.S.: Nuoširdžiai atsiprašome tuos mielus aukotojus, kuriuos neįrašėme paskelbtuose sąrašuose. Talkininkų pasikeitimas mirties akivaizdoje retai kada būna sklandus, tačiau būtinas.

Administracija

Vilniaus Universiteto Rūmai